

TIDEN EFTER

- En vidensindsamling om behovet for udslusning ved udflytning fra krisecentre

INDHOLD

Kapitel 1 - Indledning	5
1.1 Formål.....	5
1.2 Forforståelse.....	5
1.3 Metode.....	6
1.4 Målgruppen.....	6
1.4.1 Afgrænsning af målgruppen	6
1.4.2 Endelig målgruppe.....	7
1.5 Forbehold (bias)	8
1.6 Spørgeskemakonstruktion	10
1.6.1. Kvalitative interviews til brug for spørgeskemakonstruktion	10
1.7 Interviewene	10
1.8 Rapporten - læsevejledning.....	10
1.9 Målgruppe for rapporten	11
Kapitel 2 - Hvem er de?	12
Kapitel 3 - Udflytning til egen lejlighed	15
3.1 Oplevelse af at flytte i egen lejlighed	15
3.2 Henvendelser til Kvindehjemmet	16
3.3 Barrierer for at søge hjælp.....	17
3.4 Kvindernes oplevelse af kommunen.....	19
Kapitel 4 - Jobkonsulent	21
4.1 Hvordan går det?.....	21
4.2 Arbejde – hvorfor?	22
4.3 Skal vi tage etnicitet i betragtning?	23
4.4 Hvad kan jeg blive?	23
4.5 Arbejdsløshed i målgruppen	25
4.5.1 Sprogbarrierer i forhold til job	26
4.5.2 Eftervirkninger af krisen.....	26
4.5.3 Fyring.....	26
4.5.4 Aldrig arbejdet i Danmark	27
4.6 Hvad kan der gøres?	27
4.6.1 Hjælp til jobsøgning	27
4.6.2 Jobkonsulent	27
Kapitel 5 - Uddannelse	29
5.1 Uddannelsessituation	29
5.2 Uddannelse – hvorfor?	30
5.3 Uddannelse – hvorfor ikke?	31
5.4 Hvem bruger sin uddannelse?.....	33
5.5 Behovet for uddannelsesstøtte	34
Kapitel 6 - Sprog	36
6.1 Sprogniveau	36
6.2 Danskundervisning	37
6.3 Kvindernes egen oplevelse af deres sprogniveau.....	38
6.4 Behovet for yderligere danskundervisning eller støtte til forbedring af det danske	39
Kapitel 7 - Børn	41
7.1 Hvor bor børnene, og hvilke behov har kvinderne haft i den forbindelse?..	41
7.2 Tilbud til og om børn	42

7.2.1	Børnesamtaler	42
7.2.2	Samtaler om opdragelse og forælderrollen	43
7.2.3	Aflastning/børnepasning	43
7.2.4	Andet	44
7.3	Enlig mor – en forhindring?	44
7.3.1	Økonomi	45
7.3.2	Sygdom	45
7.4	Andre forhold vedr. børn	45
7.4.1	Mødre med andet modersmål end dansk	45
7.4.2	Økonomi i forhold til aktiviteter	46
7.4.3	Børnetræet	46
7.4.4	Kvindehjemmets betydning for børnene	46
7.5	Afsluttende bemærkninger	47
Kapitel 8	- Flyttehjælp	48
Kapitel 9	- Rådgivning	49
9.1	Praktisk rådgivning	49
9.2	Breve	50
9.3	Internet	50
9.4	Rådgivningscafe	50
9.5	Terapi	51
9.6	Generel udslusningslejlighed	53
Kapitel 10	- Netværk	54
10.1	Netværksrelationer	54
10.1.1	Familie	54
10.1.2	Venner og behovet for at udvide netværket	56
10.1.3	Fritidsinteresse	57
10.2	Tilbud i krisecenterregi	57
10.2.1	Arrangementer på Kvindehjemmet	57
10.2.2	Forslag til aktiviteter	59
10.2.3	Netværkscafé	59
10.2.4	Udgående medarbejder	60
Kapitel 11	- Ambulante tilbud eller udslusningslejlighed	61
11.1	Udslusningslejligheder	61
11.2	Ambulante tilbud	63
Kapitel 12	- Idé-katalog	65
12.1	Hvorfor krisecentret og hvordan?	65
12.1.1	Idé-katalog – muligheder i krisecenterregi	66
12.2	Arbejdssituation	67
12.2.1	Idé-katalog – arbejdssituation	69
12.3	Uddannelse	70
12.3.1	Idé-katalog – uddannelse	71
12.4	Sprog	72
12.4.1	Idé-katalog – sprog	74
12.5	Børn	74
12.5.1	Idé-katalog – børn	75
12.6	Praktisk hjælp og rådgivning	77
12.6.1	Idé-katalog – hjælp til flytning	77
12.6.2	Idé-katalog – rådgivning og anden form for hjælp	77
12.7	Netværk	79
12.7.1	Idé-katalog – netværk	79

Kapitel 1 - Indledning

1.1 Formål

Mange kvinder, der flytter på krisecenter, har forladt et voldeligt ægteskab. Opbyggelsen af et nyt liv indbefatter for nogle en udskiftning af hele deres tilværelse – netværk, forsørgelsesgrundlag mv. – hvilket betyder, at en del af kvinderne står i en særlig følsom situation, hvor nogle kan have et særligt behov for hjælp. Dette er der også kommet fokus på i de senere år, og der er allerede etableret efterværns- eller udslusningsprojekter på flere krisecentre. Samtidig synes behovet at være voksende, da medarbejdere fra flere krisecentre udtrykker, at de oplever et stigende antal beboere henvende sig for hjælp efter udflytning. Det er derfor vigtigt at styrke og udbygge udslusningsindsatsen både i og uden for krisecenterregi. Vi har fundet det hensigtsmæssigt at undersøge, hvilket behov, der er for kvinder i en udflytningssituation, herunder hvor mange kvinder, der har et behov, hvad det består i, hvilke støtteforanstaltninger, der kan tilgodese behovet, samt kvindernes interesse herfor. Problemstillingen, vi arbejder med i undersøgelsen, er således: 'Hvad er behovet i udslusning fra et krisecenter', og hensigten med rapporten er at give generelle forslag til tilbud – ikke bare til krisecentre, men også til andre aktører, som er i berøring med målgruppen.

Selve metoden og undersøgelsen vil blive gennemgået i det følgende, og hvis man kun er interesseret i at læse konklusionerne og ideer på tiltag, henviser vi til idé-kataloget, kapitel 12, der fungerer som konklusion samt idé-oplæg, og som kan læses selvstændigt.

1.2 Forforståelse

Undersøgelsen er i udgangspunktet eksplorativ, og vi vil italesætte så mange perspektiver som muligt. Vi arbejder ikke med bestemte kategorier af kvinder og forsøger ikke at afdække målgruppen, men har i stedet taget udgangspunkt i, hvad man kan tilbyde kvinderne – både i krisecenterregi og i de eksisterende tilbud – for at undersøge relevansen af disse tilbud i forhold til kvindernes præferencer. Kun i de få tilfælde, hvor visse faktorer kan spille en konkret rolle i forhold til at få hverdagen til at fungere, har vi arbejdet med en kategorisering. Dette drejer sig eksempelvis om de kvinder, der ikke er født og opvokset i Danmark, hvor der kan være sprogbarrierer i forhold til arbejde, uddannelse og lignende. I dette eksempel arbejder vi ikke ud fra en etnisk forskel, men derimod med en forskel, der bunder i forudsætningerne for at deltage på lige fod med andre.

Da nogle af kvinderne står i en særlig udsat situation som følge af et voldeligt forhold eller andre problemer og for at undgå, at de havner i denne situation igen, er selvforsørgelse og selvhjælpskompetencer et underliggende tema i undersøgelsen.

1.3 Metode

For at opnå indsigt i så mange forskellige perspektiver som muligt samt indsamle så mange ideer, det kan lade sig gøre, har vi valgt at foretage en spørgeskemaundersøgelse. Dog vil denne kvantitative form blive udfordret af vores konstruktion af spørgeskemaerne, som indeholder mange åbne spørgsmål. På denne måde har vi indføjet aspekter af den kvalitative metode i en kvantitativ undersøgelse, og vi har mulighed for på samme tid at tage udgangspunkt i kvindernes oplevede behov og ideer og i de teser, vi på forhånd har haft på baggrund af interviews og samtaler med en række fagfolk og professionelle aktører, som er i kontakt med målgruppen, samt med et mindre antal kvinder fra målgruppen.

Vi har i undersøgelsen valgt at foretage besøgsinterviews i forbindelse med udfyldelsen af spørgeskemaerne. Dette valg har vi foretaget for at opnå størst mulig besvarelsesprocent, men også for at undgå for store misforståelser i besvarelsen samt give mulighed for mere kvalitative besvarelser inden for spørgeskemaets ramme. I praksis har vi således foretaget en slags kvalitative interviews, men ud fra spørgeskemaets detaljerede spørgeguide. Vi har stillet spørgsmålene samt udfyldt svarene. Fordelen ved besøgsinterviewene har dermed været, at vi i praksis har kunnet kombinere det kvalitative aspekt fra den åbne interviewform med det kvantitative og lukkede fra spørgeskemaet. Dette har været en stor styrke for projektet, idet vi får mulighed for at vurdere de kvantitative udsagn kvalitativt samt supplere de statistiske besvarelser med uddybende kommentarer. Af hensyn til at skabe størst mulig ensartethed i forhold til udfyldelse af spørgeskemaet har vi foretaget de første 7 interviews i fællesskab.

1.4 Målgruppen

Som følge af vores eksplorative formål har vi valgt at tage udgangspunkt i Kvindehjemmet på Nørrebro i København. Kvindehjemmet er Danmarks største krisecenter, det rummer plads til 41 kvinder og ca. 25 børn fordelt på 4 etager. Kriterierne for at flytte ind på Kvindehjemmet er brede og gælder både boligløse og voldsramte kvinder. Derfor mener vi, at kvindehjemmet dækker den bredest mulige målgruppe inden for krisecenterregi og således bedst passer til vores kvantitative undersøgelse.

1.4.1 Afgrænsning af målgruppen

Før vi gik i gang med interviewfasen, foretog vi visse valg med hensyn til, hvem vi ville inddrage.

Vi har undladt at sende breve til de kvinder, der er flyttet tilbage til den mand, som var årsagen til, at de tog på krisecenter. Dette har vi gjort ud fra etiske overvejelser, dels fordi en henvendelse i sig selv vil kunne udløse en konflikt, dels for ikke at afsløre deres 'skjulested' i tilfælde af, at de får brug for det igen.

Desuden har vi frasorteret de kvinder, der har boet under 2 uger på Kvindehjemmet. 2-ugersgrænsen har vi sat, fordi det er vores indtryk, at disse kvinder ikke når at finde sig til rette på Kvindehjemmet, før de tager afsted igen. Det kan være pga. de mange mennesker, man skal bo tæt sammen med, blot det 'at være på krisecenter' eller personlige årsager uafhængig af Kvindehjemmet. Vi mener ikke, at denne målgruppe skal udspørges i forhold til udslusning, fordi de i praksis allerede vil være flyttet igen, inden talen falder på udslusningen.

Derudover har vi af økonomiske og tidsmæssige årsager været nødsaget til at afgrænse os fra at udspørge de kvinder, der er bosat uden for HT-områdets grænse. Denne gruppe vil både bestå af kvinder, der er flyttet til udlandet, og kvinder der er flyttet til andre egne i Danmark (dvs. udenfor Københavns Amt eller Nord- og Vestsjælland).

Endvidere har vi været nødt til at sætte en grænse for antal af henvendelser til kvinderne. Størstedelen af kvinderne har vi ikke haft telefonnumre til, hvorfor vi har skullet stemme dørklokker ude på adressen. Vi havde før projektet gik i gang sat antallet af 'fysiske' henvendelser til 2, dog har vi undladt at besøge de kvinder, der bor uden for Københavns Amt.

Endelig har der været kvinder, vi ikke har kunnet sende breve til, enten fordi de har beskyttet adresse eller fordi de er forsvundet ud af systemet og ikke er på den adresse, som de har opgivet til Kvindehjemmet.

Undervejs i interviewfasen har vi yderligere afgrænsninger. Hvis vi har lavet aftaler med kvinder, som ikke er dukket op, og som ikke har meldt afbud, har vi valgt at betragte dette som et nej. Det er vores oplevelse, at nogle ikke har lyst til at afvise os, selvom de ikke kan overskue det eller har lyst til det, eller at de simpelthen glemmer aftalen, fordi de har for mange ting at tænke på. Disse kvinder har vi valgt ikke at kontakte igen.

Desuden har vi undladt at opsøge de kvinder, hvor der står en mand på navneskiltet. Årsagen er, at vi ikke kan være sikre på, om det er den mand, de i sin tid flygtede fra, eller om det er en ny mand. Skulle det sidstnævnte være tilfældet, har vi alligevel undladt det, da vi ikke ved, om kvinderne ønsker at afsløre, at de har været på krisecenter. Disse kvinder har dog fået brev og har selv haft mulighed for at henvende sig til os.

1.4.2 Endelig målgruppe

Fra januar 2004 til maj 2007 har der på Kvindehjemmet i alt boet 371 kvinder.¹

119 kvinder har ikke boet på Kvindehjemmet over 2 uger. Ud af de kvinder, der har boet mere end 2 uger på Kvindehjemmet er 35 taget retur til manden. 6 kvinder har vi udelukket pga. for store geografiske afstande, 10 er taget til udlandet eller blevet udvist og 5 har vi udelukket af andre årsager.

Tilbage får vi vores konkrete målgruppe på 196 kvinder. Ud af disse har vi kun kunne få fat på adresser til 167 kvinder. Af de 29 adresser, vi ikke har kunnet få fat på, har 11 fået beskyttet

¹ Vi tager forbehold for, at vi er gået i arkiverne, og at der er forsvundet papirer, fordi det er flere år siden, så det skal ikke tages som direkte statistik for Kvindehjemmet, men for vores undersøgelse

adresse og 18 har ukendt adresse. Ud af de 167 vi har haft adresser på, har vi ikke opsøgt 11 pga. geografiske afstande, vi har ikke opsøgt 4 som har boet sammen med en mand, 60 har ikke været hjemme, når vi har henvendt os, og har ikke selv svaret på vores brev. 20 har sagt nej tak til at deltage, 8 har brændt os af, 8 har sagt ja, men pga. ferie mv. har det ikke været muligt at afholde interviewene. Det lader 56 tilbage, som vi har fået interview med.

1.5 Forbehold (bias)

Der er flere forhold, der kan have betydning for de konklusioner, vi kommer frem til i projektet. For det første kan det, at vi kommer fra Kvindehjemmet udgøre en faktor, som skævvrider svarene. Flere af kvinderne udtrykker deres taknemmelighed overfor Kvindehjemmet og vil gerne gøre en tjeneste tilbage. Dette siger nogle af kvinderne eksplicit i forbindelse med deres deltagelse, men vi kan ikke udelukke, at det også påvirker deres svar i forbindelse med deres tilkendegivelse af interesse for forskellige tilbud. Omvendt kan de, der ikke har haft det godt på kvindehjemmet, være påvirket negativt i deres tilbagemelding. Vi har forsøgt at tage højde for dette ved at betone overfor kvinderne, at vi er interesserede i deres oprigtige svar, også selvom det er et 'nej', fordi det alligevel ikke nytter at iværksætte tilbud, som ingen vil bruge. Vi kan selvfølgelig ikke afgøre, i hvor høj grad svarere er adækvate til deres reelle ønsker og behov, men vi mener, at vi gennem en overordnet vurdering af interviewet og deres situation generelt, kan få et nogenlunde indblik i behovet, og derudaf udlede de væsentlige behov. Interessen for tilbud skal formentlig tages med et lille forbehold, men det kan alligevel sige noget om, hvad der appellerer til kvinderne, og så vil de specifikke omstændigheder i den enkelte kvindes situation på det pågældende tidspunkt være det afgørende for, om tilbuddet modtages i praksis.

Et andet forbehold, som er et vilkår, men ikke desto mindre et forhold, vi skal tage højde for i konklusionerne er, at kvinderne ikke er i en 'udslusningssituation' p.t. En del af kvinderne er flyttet ud for længe siden og kan ikke længere huske, hvordan det var – særligt, hvis det går godt nu. Vi har bemærket, at nogle kvinder har tendens til at svare ud fra deres nuværende situation. I disse situationer har vi husket dem på, at de skal svare ud fra dengang de flyttede, men stadigvæk er forbeholdet gældende, da man ikke automatisk kan forvente, at folk kan sætte sig ind i en forsvunden følelse og erindring. Samtidig vil nogle kvinder lige være flyttet og kan kun svare på de umiddelbare behov. Denne gruppe er dog ikke særlig stor, og det giver ingen problemer, da de jo faktisk udtrykker det reelle behov, men hvor det vi mangler snarere drejer sig om, at de ikke har haft tid til at reflektere over opholdet på Kvindehjemmet og den efterfølgende periode og f.eks. ikke kan svare på, hvor lang tid det tager at føle sig hjemme i lejligheden. Vi har været nødsaget til at arbejde med en bred spændvidde i forhold til de tidligere beboere for at få en stor nok målgruppe, så derfor er vi nødt til at acceptere disse forbehold og i stedet tage højde for dem i vores konklusioner.

En fjerde bias handler om vores afgrænsning af målgruppen samt den gruppe, vi har fået i tale i det hele taget. Man kunne forestille sig, at vi kun får fat i de kvinder, det går godt for og som gerne vil dele ud af deres erfaringer, fordi de er kommet igennem krisen. Eller at vi får fat i de kvinder, som har været meget glade for Kvindehjemmet. Dvs. at vi kan risikere at miste de kvinder, der har seriøst behov for hjælp, eller som ikke vil have med Kvindehjemmet at gøre. Med hensyn til de kvinder, vi har afgrænset os fra at henvende os til, er både gruppen af kvinder, der er bosat uden for HT-området grænse, og gruppen af kvinder, der bor uden for Københavns Amt (som vi har sendt breve til, men ikke opsøgt), forholdsvis lille og udgør ingen bias. Derimod kan kvinder, der har beskyttet adresse eller er forsvundet ud af systemet, udgøre en temmelig stor bias. Beskyttet adresse leder tanken hen på, at kvinderne stadig har eller kunne have problemer med eksmanden eller -kæresten, og således at de kan have et særligt behov i forhold til dette. For kvinder, der er forsvundet ud af systemet og ikke har opgivet en adresse til Kvindehjemmet, kan det f.eks. skyldes, at de stadig ikke har fast bopæl eller flytter meget, hvilket – hvis dette er tilfældet – kunne tyde på et behov for støtte til en stabil tilværelse. Dette er blot mulige bud, og vi har ikke haft mulighed for at undersøge det, men det udgør et forbehold for validiteten af vores konklusioner i forhold til at sige noget om hele målgruppen.

Det er ikke muligt for os at afgøre, hvorvidt der er særlige problemstillinger forbundet til den gruppe af kvinder, hvor der har været en mand på adressen, men tallet er så lille, at det ikke betyder noget i det store billede.

Med hensyn til de kvinder, som har afvist at være med i undersøgelsen, har vi gerne villet notere årsagerne til afslagene, men har besluttet ikke at fremtvinge årsager, hvis kvinderne ikke umiddelbart angiver en årsag, hvorfor vi kun har få tilbagemeldinger, som kan sige noget om nej-sigerne. De kvinder, der angav årsag, sagde faktisk, at de havde det dårligt og havde for mange problemer, men om det er gældende for resten af nej-sigerne, har vi ingen mulighed for at sige. Med hensyn til de kvinder, der er negativt indstillet overfor Kvindehjemmet, har flere ønsket at tale med os for at komme af med kritik, så vi antager, at det snarere er kvinder, der ikke har overskud eller ikke ønsker at ribbe op i minderne, der ikke vil tale med os, hvis der skulle være et forbehold.

Kvinder, der ikke er dukket op til interviewet, udgør også et forbehold, hvis det handler om, at de har for mange problemer til at kunne overskue det. Dog er det et meget lille forbehold, da kun få kvinder ikke har overholdt aftalen.

Vi mener ikke, at man kan udlede noget bestemt i forhold til de 60 kvinder, som vi ikke har fået svar fra, og som ikke har været hjemme, når vi har opsøgt dem. Ud af de kvinder, vi talte med ude på deres adresse, var der en lille overvægt af kvinder, der gerne ville deltage.

1.6 Spørgeskemakonstruktion

Problemer ved spørgeskemaundersøgelser er, at man hurtigt kan komme til at anlægge egne anskuelsesrammer ned over de interviewede, at man tester hypoteser, som ikke er relevante, at man drager sammenhænge, som giver mening i statistikken, men ikke i praksis osv. Der er mange forbehold at tage, og derfor har vi for at skabe de bedst mulige rammer for vores interview konstrueret spørgeskemaet ud fra forudgående kvalitative interviews og samtaler med tidligere beboere på Kvindehjemmet, Kvindehjemmets personale og diverse professionelle instanser.

1.6.1. Kvalitative interviews til brug for spørgeskemakonstruktion

Vi har haft samtaler med 6 af Kvindehjemmets medarbejdere. Disse samtaler har bidraget til, at vi har kunnet konstruere nogle teser, som vi har kunnet afprøve på kvinderne, at vi har talt om hvilke muligheder, der er for kvinderne efter udflytning samt bud på tilbud til kvinderne. Derudover har vi foretaget 7 kvalitative interviews med tidligere beboere udvalgt ud fra kriterier som forskellig aldersgruppe, etnicitet, med eller uden børn, med forskellige problemstillinger og baggrunde. Disse interview har vi brugt til at åben op for vores afgrænsning af temaer, problematikker og tilbud. Endelig har vi haft 9 interviews med kommunale instanser eller private aktører. Vi har talt med Voksenteamet og Børnefamilieteamet på Griffenfeldtsgade, Tværfagligt team, Jobcentret i Nyropsgade og på Musvågevej, Servicebutikken på Nørrebro, Røde Kors' besøgsvenner, Alexandrakollegiet og Egtmontgården. Disse interviews har vi brugt til at afdække, hvor krisecentrene har en særlig funktion at udføre, og hvor diverse funktioner allerede varetages i kommunalt eller privat regi.

1.7 Interviewene

Vi har som nævnt gennemført 56 interviews. Vi har dog ikke gennemført alle interviews fuldt ud af forskellige årsager. Nogle kvinder havde et afgrænset tidsrum til interviewet, mens andre havde børn med, som på et tidspunkt begyndte at blive (for) rastløse, hvorfor vi valgte at stoppe interviewet, når dette indtraf. Vi har været fokuseret på, at interviewene skulle foregå på den måde, så det ikke var et problem for kvinderne at lade sig interviewe, dvs. vi har ladet kvinderne sætte dagsordenen for tid og sted og forsøgt at køre så meget som muligt af spørgeskemaet igennem. Hvis vi har kunnet se, at interviewet ikke kunne gennemføres helt, har vi sprunget visse spørgsmål over og fokuseret på de mest vigtige såsom tilbuddene og deres situation overordnet set. Det betyder således også, at der er spørgsmål, hvor kvinderne ikke har svaret, fordi vi ikke har spurgt.

1.8 Rapporten - læsevejledning

Ud over diverse indledende og enkeltstående spørgsmål har vi inddelt skemaet i en række kategorier, såsom arbejde, uddannelse, netværk mv. Disse kategorier bliver således også styrende for vores opbygning af rapporten. Vi gennemgår først de væsentlige besvarelser

inden for de forskellige kategorier, og i konklusionen vil vi løsrive os fra den slaviske gennemgang for at skabe et overblik over behovet inden for kategorierne og mulige tilbud, der kan tilgodeses dette. Konklusionen skal kunne læses separat som et idé-katalog, og ønsker man mere konkret og detaljeret viden anbefales det at læse den øvrige tekst.

Undervejs i rapporten vil der være en række diagrammer. Det skal nævnes, at vi skelner mellem spørgsmål, hvor kvinder ikke har svaret, fordi de ikke skulle spørges (f.eks. hvis de ikke har børn, skal de ikke igennem børnekategorien), og spørgsmål, hvor de ikke har svaret, fordi vi af div. årsager ikke har fået spurgt dem. Derfor vil vi referere til dette i diagrammerne som hhv. 'ikke spurgt', som står for, at de ikke skulle spørges, og 'har ikke svaret', som står for, at kvinderne ikke har svaret. Til læsning af cirkeldiagrammerne vil der f.eks. stå '18-30 år: 19; 34%'. Dette skal læses således, at der er 19 kvinder, der falder inden for afgrænsningen 18-30 år, og at det svarer til 34% ud af den samlede målgruppe.

1.9 Målgruppe for rapporten

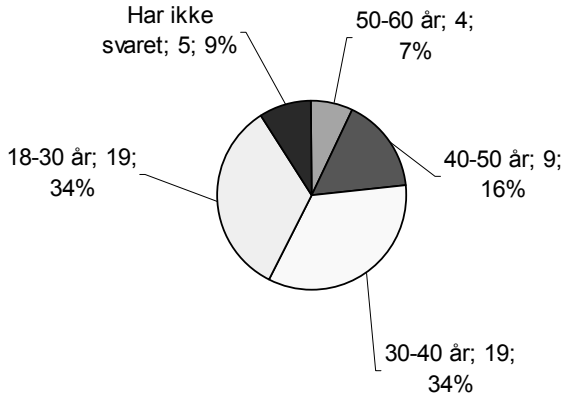
Rapporten henvender sig bredt, både specifikt til medarbejdere på krisecentre eller andre aktører, for hvem resultaterne kan anvendes i praksis i forhold til udslusning af kvinderne, og mere generelt som en beskrivelse af målgruppens behov i forbindelse med tiden efter krisecenter.

Kapitel 2 - Hvem er de?

Indledningsvis vil vi kort give en karakteristik af gruppen af kvinder, der har deltaget i undersøgelsen.

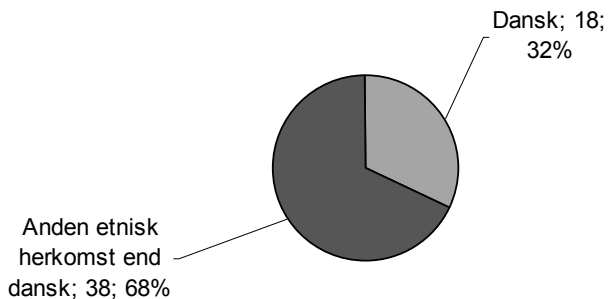
Som det fremgår af figuren, er der to store aldersgrupper repræsenteret, henholdsvis kvinder mellem 18-30 år og 30-40 år. De ældste kvinder er mindst repræsenteret.

Aldersfordeling

Nationalitetsmæssigt fordeler de sig sådan, at ca. en tredjedel af kvinderne er etnisk danske, og to tredjedele har en anden etnisk baggrund end dansk. Kvindernes nationaliteter stammer fra hele verden, men der er en lille overvægt hos de kvinder, der kommer fra henholdsvis Mellemøsten og Østafrika.

Etnicitet

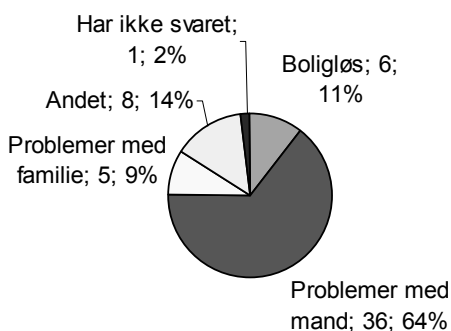

Ud af de kvinder, der har en anden etnicitet end dansk, har ca. to tredjedele permanent opholdstilladelse, mens ca. en fjerdel har dansk statsborgerskab. En enkelt er i gang med at søge om permanent opholdstilladelse.

Langt størsteparten af kvinderne bor i dag alene i deres egen lejlighed med deres børn. Et par stykker bor på et nyt krisecenter eller i en midlertidig bolig, mens en mindre gruppe bor sammen med en mand. En kvinde bor på kollegium.

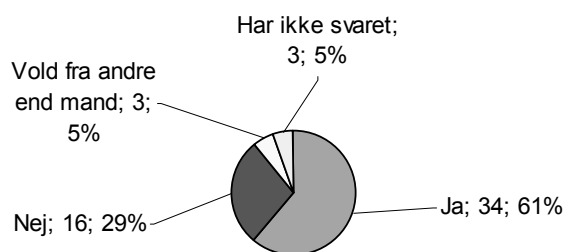
Årsagen til at flytte på Kvindehjemmet er for størstedelen af kvindernes vedkommende problemer med deres tidligere mand eller kæreste, mens andre kom pga. problemer med familien. Nogle var boligløse af andre årsager, og endelig nævnes andre årsager, såsom vold fra samboende ven, trusler fra udlejer, psykisk nedtur, en blanding af problemer med mand og problemer med kommune, problemer med mandens venner eller en sammenblanding af de forskellige årsager.

Årsag til at flytte på Kvindehjemmet

To tredjedele af kvinderne svarer ja til at have været udsat for vold fra manden eller deres familie.

Udsat for vold

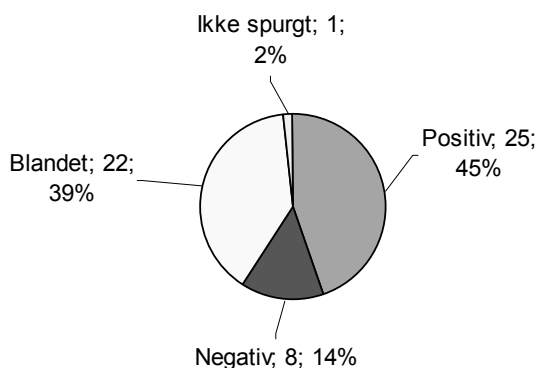
Kapitel 3 - Udflytning til egen lejlighed

Vi vil i det følgende redegøre for kvindernes oplevelse af at flytte ud fra krisecentret og hvilken hjælp, de hhv. har fået og haft behov for.

3.1 Oplevelse af at flytte i egen lejlighed

Vi har fået mange forskellige bud på det at flytte i egen lejlighed.

Oplevelse af at flytte i egen lejlighed

Næsten halvdelen af kvinderne fortæller, at det var en positiv oplevelse at flytte ud. De svarer med ord som dejligt, pragtfuldt, fantastisk og lettende. De fleste af disse kvinder følte sig hjemme med det samme eller næsten med det samme. Der er mange forskellige historier, der knytter sig til disse kvinder. Nogle kvinder har ikke kunnet holde ud at bo på krisecenter med så mange kvinder og børn på etagerne, og de har næsten ikke kunne vente med at få deres eget. Andre har haft et godt og langt ophold og var klar til at flytte, da de fik deres lejlighed. En kvinde nævnte, at hun fik klaret sine psykiske problemer (depression og krisebearbejdning), mens hun var på Kvindehjemmet (i et år eller mere) og derfor var helt klar til at begynde et nyt liv, da hun endelig fik sin lejlighed. Andre kvinder har ikke haft dårlige oplevelser af at bo på krisecenter og bo med mange mennesker, men har det helt fint med at flytte ud og komme videre.

Der er flere årsager til, hvorfor kvinderne synes, det er dejligt at flytte ud, men især fremhæver de privatliv, at kunne have gæster, når man vil, en ny start og som at få et nyt liv. I forhold til et godt liv betyder det for mange at kunne klare sig selv og have stabile rammer og tryghed i forhold til de elementære ting i livet, hvilket blandt andet indbefatter at have sit eget hjem. En del kvinder nævner eksplicit lejligheden som en faktor til et godt liv.

Det skal dog bemærkes, at et par af kvinderne, der har udtalt sig meget positivt om at flytte i egen lejlighed, efterfølgende i interviewet kommenterer tiden efter udflytning anderledes. En kvinde fik depression en måned efter udflytning: "nu har jeg lejlighed og hvad så?". En anden kvinde sagde i vores uformelle samtale, at hun savnede kvinderne på etagerne og medarbejderne meget, men i spørgeskemaet svarede hun med, at det er dejligt at få privatliv.

Dette vidner om den dobbelthet, det er for nogle af kvinderne at få sin egen lejlighed. På den ene side rummer det en masse positive ting, men samtidig savner nogle kvinder livet og støtten fra Kvindehjemmet – nogle gange mere end de havde forventet.

Derfor er der også en stor del af kvinderne, der har blandede følelser mht. at flytte ud i egen lejlighed. De fleste kvinder glæder sig enormt meget, når de får beskeden om en lejlighed og kan næsten ikke vente med at flytte. Men flere af disse udtaler, at når de så først er kommet ud i lejligheden og sidder der alene, så var det alligevel ikke så fantastisk. Det tager tid for mange at tilpasse sig de nye forhold. Over en tredjedel af kvinderne har haft en blandet oplevelse mht. at flytte i egen lejlighed. Af de kvinder, der havde en blandet oplevelse af at flytte ud, har nogle stykker følt sig hjemme med det samme, en del følte sig hjemme efter 1 måned, men ligeså mange har svaret, at det tog op til eller mere end et halvt år.

En mindre gruppe af kvinderne har en udelukkende negativ oplevelse af at flytte i egen lejlighed.

En kvinde fortæller, at det var forfærdeligt, og at hun var bange. Ansvar for sig selv og sit liv var det værste. For andre er det ensomheden, der er det største problem. Igen handler det om at skulle klare alting selv og ikke længere kunne få hjælp fra personalet. For de kvinder, der har en negativ oplevelse, er der en tendens til, at det tager lang tid at føle sig hjemme i lejligheden, de fleste følte sig først hjemme efter et år.

3.2 Henvendelser til Kvindehjemmet

Flere af kvinderne mangler rådgivning og hjælp efter udflytningen. En tredjedel af de kvinder, vi har med i undersøgelsen, har henvendt sig til Kvindehjemmet igen efter udflytning med ønske om rådgivning. Tallet kunne formentlig være større, da flere kvinder har ytret ønske om at henvende sig, men ikke har gjort det. En af de kvinder, der ikke har henvendt sig fortæller således, at hun havde haft lyst til at henvende sig og havde behov for hjælp, men gjorde det ikke, fordi hun var i tvivl om, hvorvidt personalet havde tid til hende lige på det tidspunkt, og fordi hun ikke havde lyst til hverken at overbelaste personalet eller til at blive afvist. En anden kvinde siger, at hun følte, at hun 'blev droppet', men at hun samtidig vidste, at det var sådan det skulle være. Det var ikke en kritik, men mere en beskrivelse af den følelse, nogle af kvinderne kan sidde med.

Henvendelse til Kvindehjemmet efter udflytning

Vi vil komme ind på de specifikke problemstillinger i de senere kapitler og her kun fokusere på, hvad det er, der får kvinderne til at vende tilbage til Kvindehjemmet.

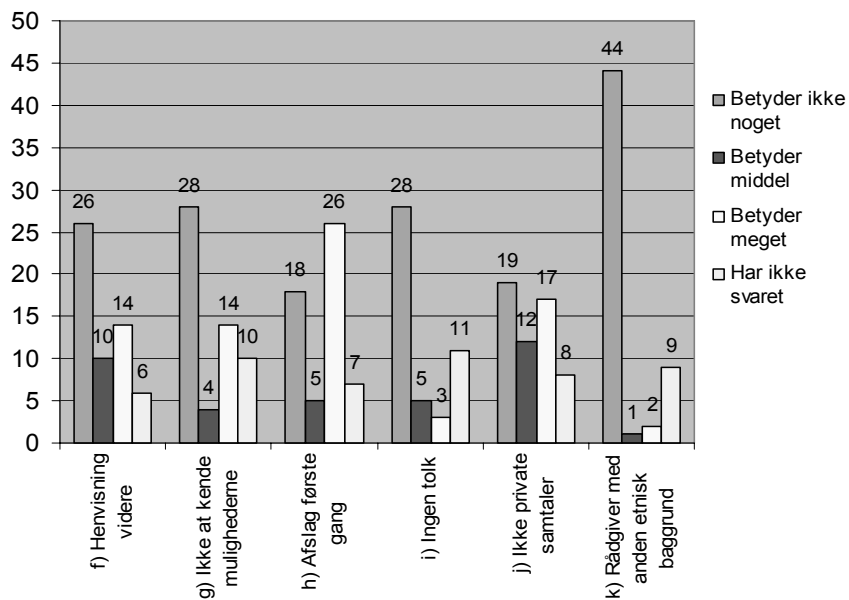
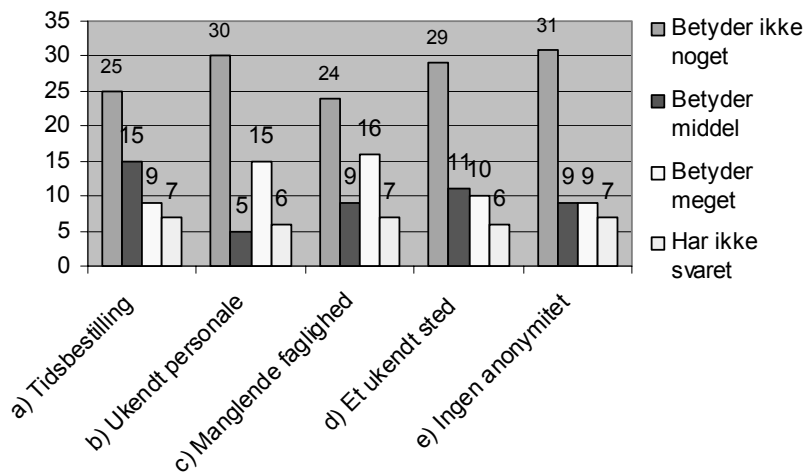
Vi har spurgt kvinderne om årsagen til, at de henvendte sig på Kvindehjemmet. Nogle af kvinderne havde allerede på forhånd aftalt et samtaleforløb med personalet og skal således ikke ses som spontane henvendelser. Resten af henvendelserne begrundes med, at Kvindehjemmet kender dem og kender deres sag. At de ved, at personalet er fagligt dygtigt. At det er mere trygt – Kvindehjemmet er en tryk base som ”mor og far”. At de har tillid til personalet, og at de ved, de altid kan komme der (og at der er døgnpersonale). Flere kvinder kendte ikke andre steder, og Kvindehjemmet var det første, de tænkte på. Flere kvinder føler, at de har fået hjælp der før.

Kvindehjemmet står således for mange kvinder som et sted, de har fået hjælp, og hvor de formoder, at de kan få hjælp igen, hvis de får brug for det. For nogle kvinder handler det om, at de ikke ved, hvor de ellers skal gå hen, mens det for andre handler mere om tryghed og tillid. Hvis kvinderne henvender sig på et tidspunkt, hvor personalet ikke lige har tid til at snakke, føler kvinderne sig ikke bare afvist, men svigtet. Det skal ses i sammenhæng med, at de oplever Kvindehjemmet som deres base og en afvisning herfra kan være så stor, at den pågældende kvinde opgiver at søge videre, og at hun føler sig svigtet.

3.3 Barrierer for at søge hjælp

Da vi i ovenstående kan se, at nogle kvinder ikke formår at skaffe hjælp til deres problemer, har vi spurgt mere generelt ind til forskellige faktorer, som vi formoder kan udgøre barrierer for at opsøge relevant rådgivning og hjælp.

Barrierer for at søge hjælp

2

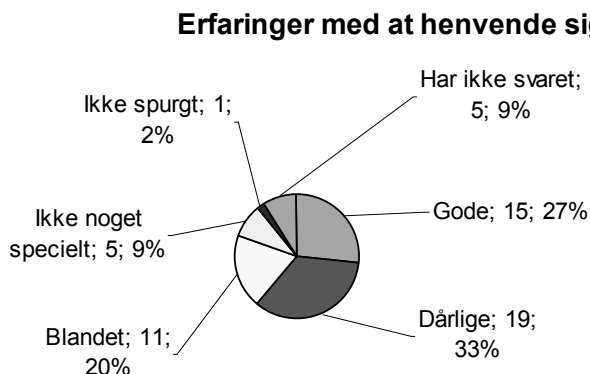
² Figuren bygger på besvarelser fra 45 kvinder.

Af figurene fremgår det, at mange af kvinderne generelt ikke lader sig slå ud, hvis de har brug for hjælp, men at der samtidig er en del af kvinderne, der giver hurtigt op. Det punkt, hvor der er størst udslag i forhold til, hvad der kan få kvinderne til at stoppe med at søge hjælp, er at få afslag på den ønskede hjælp første gang. De andre faktorer som vægter rimeligt tungt er, at de skal tale med en rådgiver, de ikke kender, at rådgiveren har manglende faglighed, at de bliver henvist videre, at de ikke ved, hvor de skal gå hen, eller at der er andre tilstede i lokalet. Sammenholdt med begrundelserne for, hvorfor kvinderne valgte Kvindehjemmet jf. ovenstående afsnit, spiller det for nogle en stor rolle, at de kender til stedet og måske særligt vigtigt, at de har en antagelse om, hvad stedet er, og hvad det kan tilbyde, dvs. at de har en forestilling om, at der er en mulighed for at blive hjulpet.

3.4 Kvindernes oplevelse af kommunen.

Vi har stillet kvinderne et spørgsmål om, i hvilket regi de har fået hjælp i det hele taget. Halvdelen af kvinderne nævner Kvindehjemmet, heraf er der en gruppe, der nævner Kvindehjemmet som den eneste. Men kommunen optræder hos næsten ligeså mange, og også her er der nogle kvinder, der udelukkende nævner kommunen.

Af figuren fremgår det, at der er en lille overvægt af kvinder, der har negative erfaringer med kommunen i forhold til de kvinder, der har gode erfaringer. Dertil kommer en gruppe af kvinder, der har blandede erfaringer, og kvinder der ingen mening har om det.

Begrundelserne for de gode erfaringer er for næsten alles vedkommende, at de har fået den hjælp, de ønskede eller har fået hjælp, når de havde behov for det. En kvinde synes næsten, kommunen er for gode til at hjælpe – når hun har været i udlandet, hvor der ikke er det samme sociale sikkerhedsnet, synes hun, at hun har klaret sig bedre. En kvinde nævner som årsag, at hun danner venskabelige relationer til sine sagsbehandlere.

Begrunderne for de dårlige erfaringer er lidt mere forskellige. Selvfølgelig spiller det en rolle, om kvinderne får hjælp. Flere af dem føler sig svigtet enten med lejlighed, med generelt at få løst deres problemer, med at få økonomisk hjælp mv. Men de dårlige erfaringer handler i lige så høj grad om den måde, de føler sig behandlet på, og om de føler, de kan trænge igennem, og disse erfaringer kan overskygge, at de rent faktisk har modtaget hjælp, f.eks. i form af en lejlighed.

Nogle kvinder giver udtryk for, at de har oplevet, at der er blevet talt nedsættende til dem af en sagsbehandler. En kvinde siger, at hun får det, som om det er hendes egen skyld, at hun sidder i den situation, og en tredje siger, at hun føler sig som et udskud. En kvinde mener, at der bliver fokuseret for meget på regler, og at der ingen følelser er. Af andre årsager nævner kvinderne, at man bliver sendt videre, at man ringer og ikke kan få fat på nogen, og at de ikke har tid. Flere kvinder påpeger, at det kræver ressourcer at skulle få hjælp fra kommunen. Dels fordi man ikke har en enkelt sagsbehandler, og at det er svært at finde rundt i systemet, dels fordi der er deadlines i forhold til at skrive div. ansøgninger/breve under, hvilket er et stort pres for en kvinde, der i forvejen er presset. For de kvinder, der har blandede erfaringer med at henvende sig til kommunen, handler det meget om, at der er nogle sagsbehandlere, de har været glade for, mens de har haft andre sagsbehandlere, hvor de ikke føler sig retfærdigt behandlet enten personligt eller mht. den hjælp, de har ønsket.

Det interessante i denne sammenhæng er konsekvenserne af kvindernes erfaringer. Vi har ikke mulighed for at vurdere de enkelte tilfælde og kan ikke afgøre, hvorvidt kvinderne har ret eller om der er opstået misforståelse i forhold til forventninger, krav og oplevelser.³ Det vi kan konstatere er, at en del af kvinderne føler sig uretfærdigt behandlet, og at konsekvensen heraf kan være, at de ikke ønsker at opsøge kommunen for hjælp. Forestillingen om at kunne opnå hjælp er væsentlig, hvilket viser sig i begrundelserne for at henvende sig til Kvindehjemmet for hjælp. De kvinder, der allerede har haft dårlige erfaringer, vil være mere tilbøjelige til at opsøge hjælp andetsteds, særligt hvis de føler, at det hjalp, hvis Kvindehjemmet eller andre er gået med ind i sagen. Desuden kan kommunen eller systemet for nogle virke uoverskueligt og uigennemtrængeligt, hvilket i sig selv er en forhindring i forhold til at skulle søge hjælp. Her kan et krisecenter eller en anden mellemaktør for nogle kvinder være at foretrække.

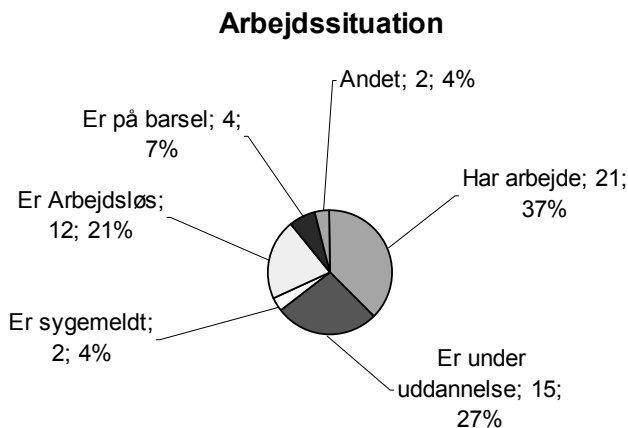
³ Det skal bemærkes, at når vi har lavet interviews med div. aktører i kommunalt regi, har det ikke været for at diskutere denne problemstilling med de 'implicerede' parter. Interviewene har vi brugt til at udforme spørgeskemaet og til at finde ud af, på hvilke måder krisecentrene kan udfylde en formålstjenstlig funktion.

Kapitel 4 - Jobkonsulent

Dette kapitel vil behandle kvindernes arbejdssituation og arbejdsmæssige forestillinger. Ud over at undersøge faktuelle forhold vedr. kvindernes situation er formålet i sidste ende at kunne afgøre, hvor stor interessen og behovet for en jobkonsulent i krisecenterregi er.

4.1 Hvordan går det?

Af LOKK-statistikken fra 2006 fremgår det at mange kvinder er på kontanthjælp, mens de bor på krisecenter.⁴ Vi har været interesseret i at undersøge, hvordan situationen ser ud for kvinderne efter udflytning. Hvis tendensen i vores besvarelser holder stik, synes situationen at være langt bedre for kvinderne efter udflytning end under krisecenteropholdet.

Det interessante ved figuren er dels, at andelen af de arbejdende kvinder er dobbelt så stor som hos LOKK. Særligt interessant er, at den del af kvinderne, der er under uddannelse (hvoraf nogle har studiejob ved siden af), er langt højere for de kvinder, vi har snakket med. Én mindre del af kvinderne er sygemeldt, men her viser det sig igen at være mere positivt end LOKK-statistikken, da andelen af sygemeldte kvinder er halveret.

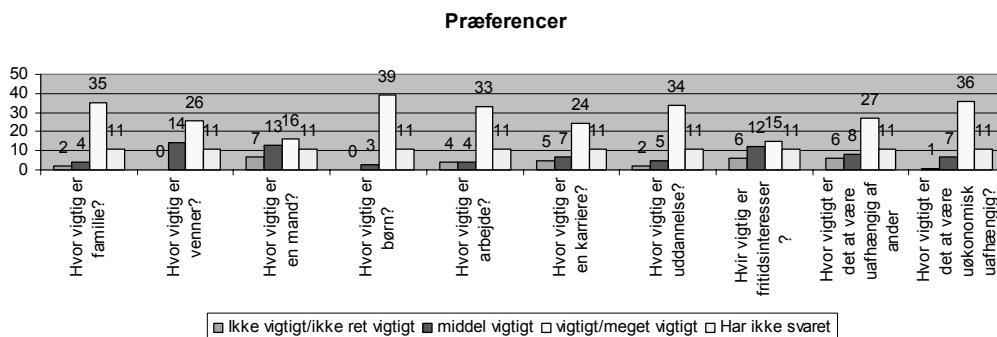
Der kan argumenteres for, at vi har fået fat i den ressourcestærke del af kvinderne i vores undersøgelse, og at det dermed forklarer tallenes positive resultater. Derfor har vi undersøgt, om den gruppe kvinder, vi har snakket med, havde arbejde under opholdet. Det viser sig at være tilfældet for næsten halvdelen af kvinderne. Det overordnede billede synes dog at pege i retning af, at situationen forbedres i tiden efter udflytning, da ca. halvdelen af kvinderne har fået arbejde siden hen, og da en stor andel kvinder har påbegyndt eller står overfor at påbegynde en uddannelse efter opholdet.

⁴ Fra LOKK-statistikken 2006 fremgår det, at 20% er i arbejde, mens 9% modtager sygedagpenge. 38% var på kontanthjælp, 2% på starthjælp og 5% på dagpenge, i alt 45% kvinder var arbejdsløse. De resterende kvinder var enten under uddannelse (5%), i revalidering (1%), på førtidspension (12%), pensioneret (1%) forsørget af mand (4%), eller andet (3%).

Et bud på det ændrede billede kan være, at nogle kvinders tilknytning til arbejdsmarkedet forværres under ophold på krisecenter som følge af dels krisen, dels det at 'holde pause fra hverdagen' i en forstand – vi hører fra flere kvinder, at de gik i stå, at de sad og kiggede ud af vinduet og følte livet gå forbi dem, mens de var på krisecenter, som følge af hele situationen samt ikke at have sit egen hjem mv. Ifølge spørgeskemabesvarelsene har nogle af kvinderne mistet arbejdet eller afbrudt uddannelsen under opholdet på krisecenter, og en stor del af kvinderne svarer ja til, at de fik depression i forbindelse med opholdet på krisecentret.

4.2 Arbejde – hvorfor?

For at undersøge, hvordan kvinderne ser på det at arbejde, har vi indlagt spørgsmål om det gode liv, om hvor de ser sig selv om 5 år, samt hvad de associerer med arbejde. Næsten halvdelen af kvinderne svarer eksplicit arbejde som et af elementerne til det gode liv. Det er et meget åbent spørgsmål, så man kan ikke udlede noget af, at de resterende ikke nævner arbejde. Da kvinderne bliver bedt om at prioritere forskellige værdier såsom arbejde, familie, uddannelse, børn og andre forhold, kommer arbejde på en femteplads. Det er tydeligt, at familie og børn vægtes højere, men dette udelukker ikke, at kvinderne også gerne vil have et godt job. Uddannelse og at være økonomisk uafhængig er væsentlige prioriteter hos kvinderne, hvilket igen hænger sammen med arbejde.

De forskellige faktorer griber således ind i hinanden. Med hensyn til, hvordan kvinderne tænker arbejde, er det først og fremmest økonomi og at holde sig i gang og dernæst selvudvikling, udfordringer og at være en del af samfundet. Disse værdier har været fastlagt i spørgeskemaet, hvilket betyder, at kvinderne ikke nødvendigvis ville have svaret dette. Deres egne tilføjelser handler om den sociale kontakt med kollegerne, at være selvstændig og uafhængig samt at have en vision eller et virke. Det er vores opfattelse – både ud fra besvarelsene og ud fra de generelle indtryk ved interviewene – at stort set alle med de få førnævnte undtagelser prioriterer arbejde højt.

4.3 Skal vi tage etnicitet i betragtning?

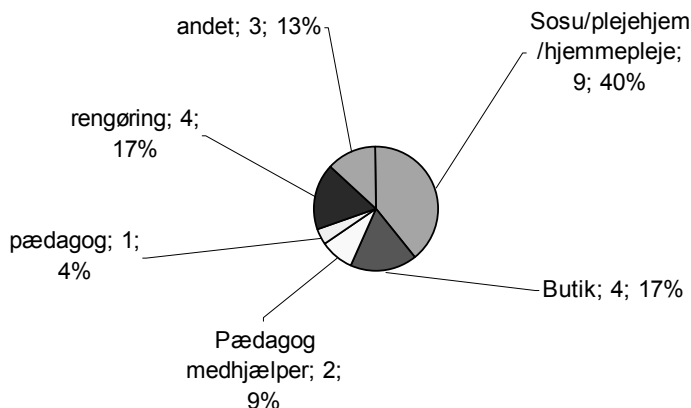
Der er i dag et stort fokus på mennesker med anden etnicitet end dansk i arbejdsmarkedsdiskussionerne. For at undersøge en forestilling, man undertiden kan støde på i debatten mht., at kvinder, der ikke er født og opvokset i Danmark, har en husmoderidentitet, og at "selvforsørgelse ligger langt fra deres selvopfattelse"⁵, har vi indlagt spørgsmål, der kan indfange dette. Vi har spurgt kvinderne, hvordan deres liv havde set ud, hvis de var blevet i deres hjemland. Størstedelen svarer, at de ville have arbejdet og en del af disse ville have taget en uddannelse først. Kun en mindre del ville have været hjemmegående. Af de kvinder, der i hjemlandet ville have været hjemmegående, er der kun én som ønsker dette og således gerne i dag, i Danmark, vil gå hjemme med børnene. Resten vil hellere arbejde eller uddanne sig. En af kvinderne fortalte, at da hun kom til Danmark, blev hun overrasket over, at hun skulle arbejde, men efter 3 måneder, kunne hun ikke forestille sig andet. Det handlede altså for hende mere om hendes forventning om normen. Kvindernes aktuelle situation bekræfter, at de gerne vil arbejde og uddanne sig, hvor flere af kvinderne er i arbejde eller under uddannelse, mens et par stykker gerne vil i gang med en uddannelse. Ser man på de kvinder, der ikke har haft arbejde i Danmark, har de været i gang med en uddannelse i hjemlandet, som de har afbrudt, fordi de skulle til Danmark. Kun en har ikke været i gang med en uddannelse fra hjemlandet, og hun har haft svære psykiske problemer i mange år, som gør, at hun falder lidt uden for kategorien. Det tyder således på, at hvis der skulle være særlige problemstillinger forbundet med kvinder, der ikke er opvokset i Danmark, handler det om andre faktorer end etnicitet eller livsformer.

4.4 Hvad kan jeg blive?

I forhold til at kunne hjælpe kvinderne bedst har vi undersøgt deres drømme for deres arbejdsmæssige fremtid. Vi har spurgt alle kvinderne om dette, da det ikke kun er kvinder uden job, der kan have gavn af en jobkonsulent, men også de kvinder, som ønsker at udskifte deres arbejde.

⁵ Citatet som illustrerer pointen stammer fra projektet 'Medforsørger' på <http://www.nyidanmark.dk/da-dk/Integration/erfaringsbasen/2007/06/599303.htm>

Hvilke typer job

Af figuren fremgår det, at de erhverv, som kvinderne typisk har, er job med korte uddannelser. Sammenholdes dette med kvindernes ønsker viser det sig, at der er en tydelig diskrepans, idet næsten halvdelen af kvinderne ønsker et job, der bygger på en mellemlang eller lang uddannelse. Nogle af disse kvinder har allerede uddannelsen, hvilket vi kommer nærmere ind på i kapitlet 'uddannelse'. Der er dog også en del kvinder, der ønsker job med en kort uddannelse, men her divergerer en del af kvindernes ønsker med den faktiske situation, idet flere ytrer ønske om at være frisør, kosmetolog og pædagogmedhjælper. For nogle af kvinderne er deres ønsker sammenfaldende med deres faktiske job, og selvom nogle kvinder udtrykker andre drømme end deres job, er det ikke nødvendigvis ensbetydende med, at de er utilfredse, eller at de ønsker at gøre noget ved det.⁶

Ser man på mulighederne for at realisere kvindernes ønsker, mener ca. halvdelen af kvinderne, at deres ønsker er realistiske. Vores vurdering er, at det for de flestes vedkommende også er tilfældet, blandt andet fordi en stor del af kvinderne faktisk allerede er i gang med at virkeliggøre drømmen. For nogle kvinder er vejen til målet delt op i faser, f.eks. hvis en kvinde ønsker at blive sygeplejerske, men mangler gymnasiet og derfor tager SOSU-medhjælper og SOSU-assistent som adgangsgivende uddannelser. For andre handler det om at blive bedre til dansk inden det næste skridt.

⁶ 10 ønsker en kort uddannelse (2 frisør, 1 massør, 1 kosmetolog, 2 pædagogmedhjælper, 2 SOSU-hjælper/assistent eller frisør, 1 SOSU-hjælper/assistent eller pædagogmedhjælper og 1 SOSU-assistent). 9 vil gerne have en længerevarende uddannelse. 7 kvinder vil gerne have en mellemlang eller lang uddannelse inden for sundhedssektoren (sygeplejerske, jordemoder, læge). 5 vil gerne have en mellemlang uddannelse (pædagog eller lærer). 4 ønsker et butiksjob eller kontorjob. 2 vil gerne være selvstændige. 2 vil gerne have håndværksmæssig uddannelse.

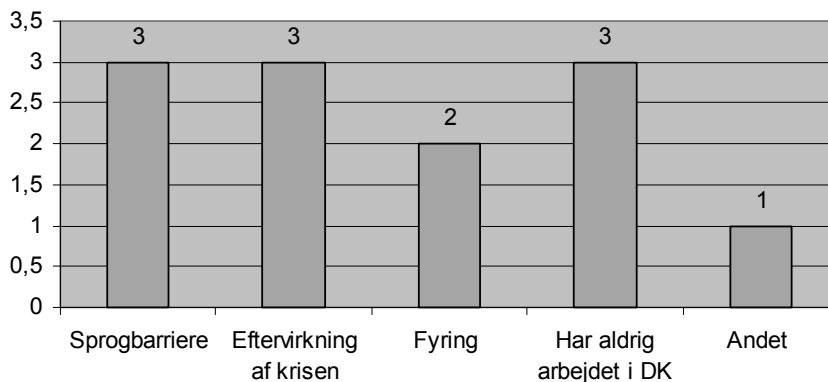
Næsten en tredjedel af kvinderne mener ikke, at deres ønsker er realistiske. Dette handler ikke kun om, at deres drøm er uopnåelig – faktisk er det kun få, der har svaret fuldstændigt hypotetisk på spørgsmålet – men snarere om, at de ikke mener, at det er realistisk, at de overhovedet kan gå i gang, måske endda heller ikke på et senere tidspunkt. Det handler således i høj grad om den situation, kvinderne føler, de sidder i – om de har tid, økonomi og overskud til det, om det er realistisk i Danmark pga. sprog og konvertering af uddannelse, at uddannelsen koster penge og andre årsager. Vi vurderer, at en del af disse kvinder faktisk kan opnå deres ønsker, hvis de ændrer mening med hensyn til at gøre en indsats for det, hvis de f.eks. kan blive økonomisk støttet (via revalidering, støtte til bøger eller betaling af uddannelsen), og hvad der ellers skal til for at løse de problemstillinger, som nu får mange til at afholde sig fra det.

For de kvinder, der ikke ved, om deres ønsker er realistiske, er problemstillingen for nogle, at de savner afklaringskurser og vejledning.

4.5 Arbejdsløshed i målgruppen

Der er forskellige årsager til, hvorfor kvinderne står uden arbejde. I det følgende vil vi gennemgå de problemstillinger, som optræder hos kvinder, der hverken har et arbejde eller er under uddannelse.

Hvorfor ikke i arbejde

Af figuren fremgår det, at der er forskellige årsager til, hvorfor kvinderne ikke er i arbejde. Vi vil behandle de forskellige temaer hver for sig i det følgende. En kvinde falder under kategorien 'andet' – denne kvindes problemstilling vil vi ikke behandle her, men kan kort nævne, at den hører til kapitlet om børn, da hendes problem handler om, at hun til jobsamtaler har fået at vide, at hun står svagt pga. sin situation som enlig mor og børnenes mulige sygdom.

4.5.1 Sprogbarrierer i forhold til job

Der er et par kvinder, der selv nævner sprog som årsag til ikke at have et job. En af kvinderne har været i praktik flere gange. Hun er god til at skaffe praktikpladser selv, men får hver gang at vide af arbejdsgiveren, at hun ikke kan fastansættes, fordi hun ikke taler godt nok dansk. Hun går til danskundervisning nu (danskprøve 2), men når hun har bestået denne, har hun fået at vide, at hun kun kan fortsætte med at lære sprog, hvis hun kan gå til det om aftenen. Det kan hun ikke og er derfor fastlåst i sit problem med ikke at snakke dansk godt nok. En anden kvinde har tilsvarende problemer, hvor hendes videre undervisning afhænger af, om hun består en prøve. Kvinderne vil gerne arbejde, men deres situation synes at kræve en del danskundervisning og rådgivning om job- og undervisningssystemet. Vi vil behandle det yderligere under sprogkategorien og her blot konstatere, at danskundskaber er en væsentlig problemstilling i forhold til job.

4.5.2 Eftervirkninger af krisen

Nogle kvinder svarer, at de har mistet deres arbejde som følge af krisen og deres personlige problemer. Dette er problemstillinger, som knytter sig særligt til krisecentres målgruppe, og som i forvejen er i fokus og bliver varetaget af krisecentrene. For nogle kvinder kan terapi og støtte generelt hjælpe. En af kvinderne var f.eks. ikke klar til at flytte ud fra Kvindehjemmet dengang, hun flyttede. For andre kvinder handler det om at acceptere, at det tager noget tid. En af kvinderne fortæller således også, at hun er ved at reformulere sit liv og sin situation, og at det vil tage noget tid, inden der igen er styr på tingene. Mest væsentligt at fokusere på hos denne kategori er, at en arbejdsrelateret indsats aldrig kan stå alene, særligt ikke for krisecentrenes målgruppe, hvor mange af kvinderne i en periode vil være krisepregede og efterfølgende måske står med ekstra problemer i forhold til det normale (f.eks. en voldelig eksmand eller -kæreste).

4.5.3 Fyring

Vi har haft interview med kvinder, der gentagne gange har oplevet at blive fyret fra deres arbejde. Årsagerne er forskellige. En kvinde var ikke klar over årsagen. For denne kvinde vil det derfor være vigtigt, at hun kan tale med en om, hvordan hun griber situationen an. For det første at finde ud af årsagerne til fyringerne, for det andet at finde redskaber til at undgå det næste gang. En anden var klar over årsagen, men er ikke i stand til at gøre noget ved det. Hun efterspurgte eksplicit indføring i institutionskultur eller kulturformidling med den begrundelse, "at man skal kende sin omverden for at danne relation til den". Supervision, undervisning i konflikthåndtering eller undervisning, der kan give overblik over en situations mange aktører og forskellige perspektiver samt en metode/redskaber til at imødekomme konfliktende perspektiver, kunne være bud på en imødekommelse af denne type problemstillinger.

Fra Kvindehjemmets medarbejdere er vi blevet bekendt med en anden faktor, som kan være medvirkende til, at en kvinde ikke kan beholde et job. Viden om, hvordan arbejdsmarkedssystemet virker er vigtig, f.eks. hvordan, hvornår og hvorfor man melder sig syg, tager fri og lignende. Kender man ikke reglerne for 'normal adfærd' kan det på sigt medvirke til at skabe en uoverensstemmelse mellem arbejdsgiveren og kvinden.

4.5.4 Aldrig arbejdet i Danmark

Med hensyn til de kvinder, der aldrig har haft arbejde i Danmark, skyldes det for en enkelt kvindes vedkommende, at hun har haft det psykisk meget dårligt i mange år og har ikke haft meget overskud. Årsagen har derfor ikke noget med Danmark at gøre, men i stedet noget personligt. For de andre kvinder handler det om henholdsvis at have afbrudt en uddannelse i hjemlandet og at mangle at få konverteret en uddannelse samt at forbedre de dansksproglige kompetencer.

4.6 Hvad kan der gøres?

4.6.1 Hjælp til jobsøgning

Vi har spurgt kvinderne om, hvordan de søger arbejde. De fleste kvinder svarer, at de skriver deres ansøgninger selv. Nogle får hjælp af jobcentret, sprogskolen eller andre steder. De fleste kvinder søger arbejde via aviserne, nettet, skriver ansøgninger mv., mens nogle få foretrækker at henvende sig personligt i stedet. For mange af kvindernes vedkommende virker deres jobsøgning, men en mindre gruppe oplever ikke, at de opnår de ønskede resultater.⁷ Det skal måske lige nævnes, at en del af kvinderne svarer, at de ikke har problemer med jobsøgningen, da de arbejder som SOSU-assistenten eller -medhjælper, et område hvor der er mangel på arbejdskraft, og hvor de ofte har været i praktik og skabt relationer til et specifikt sted.

Halvdelen af kvinderne føler ikke behov for hjælp til jobsøgning. Ca. en fjerdedel af kvinderne føler selv et behov for at få hjælp til at skrive ansøgninger. En kvinde nævner i øvrigt, at hun gerne vil have hjælp til at træne jobinterview ud over at skrive ansøgninger, og hun pointerer, at man skal lære at skrive ansøgningerne selv, de skal ikke skrives for én.

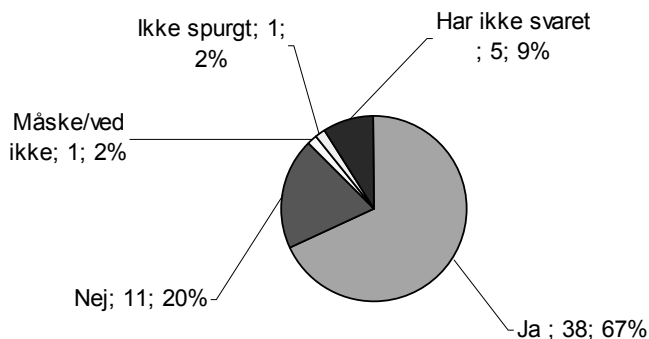
4.6.2 Jobkonsulent

Vi har spurgt alle kvinder – uanset om de er i arbejde, under uddannelse, arbejdsløse eller andet – om de ville tage imod tilbuddet om en jobkonsulent, der kommer fra Kvindehjemmet.⁸ To tredjedele af kvinderne siger ja tak.

⁷ 26 kvinder svarer ja til, at deres jobsøgning virker, 8 svarer nej.

⁸ vi spørger om en fra Kvindehjemmet, da det er Kvindehjemmets beboere vi interviewer

Interesse for jobkonsulent

Det er et forholdsvis stort tal, og der skal her tages højde for, at nogle kvinder svarer retrospektivt og således ikke ville tage imod tilbuddet, hvis de havde fået det, mens de var der.

Umiddelbart synes det ulogisk, at så mange siger ja tak til en jobkonsulent, når størstedelen af kvinderne allerede har et arbejde eller er under uddannelse. For kvinder under uddannelse kan det dog ses som deres tanke for fremtiden, når de skal søge job. For de kvinder, der allerede har arbejde, kan det ses som et ønske om at skifte arbejdsområde jf. den diskrepans, vi har været inde på i forbindelse med deres ønsker og de faktiske forhold. Vi har snakket med flere kvinder, der har taget uddannelse i udlandet, som ikke kan bruge den her, og som ønsker hjælp til at skifte fagområde. Eller det kan handle om hjælp til at løse konflikter på arbejdspladsen. Næsten alle de kvinder, der står uden arbejde – 10 ud af 12 – ønsker en jobkonsulent på Kvindehjemmet.

På spørgsmålet om tilbuddet skal være ambulans eller i tilknytning til en lejlighed på Kvindehjemmet vil de fleste gerne have tilbuddet uanset, mens en mindre gruppe kun vil tage imod tilbuddet, hvis det er henholdsvis ambulans eller tilknyttet en udslningslejlighed.⁹

⁹ 10 kvinder vil kun tage imod tilbuddet, hvis det er ambulans, mens 6 kun vil tage imod tilbuddet, hvis det sker i tilknytning til en lejlighed.

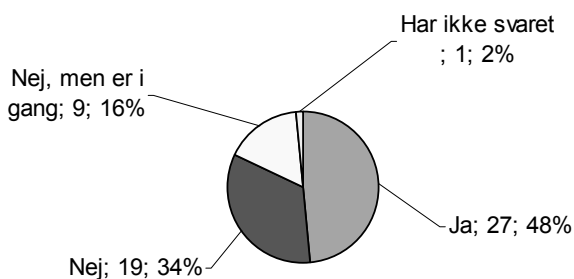
Kapitel 5 - Uddannelse

I dette kapitel fokuserer vi på uddannelse. Dels undersøger vi, hvor mange kvinder der har uddannelse, og om de bruger den, dels undersøger vi muligheden for med udgangspunkt i kvindernes nuværende uddannelsesniveau at forbedre deres muligheder inden for uddannelse og job.

5.1 Uddannelsessituation

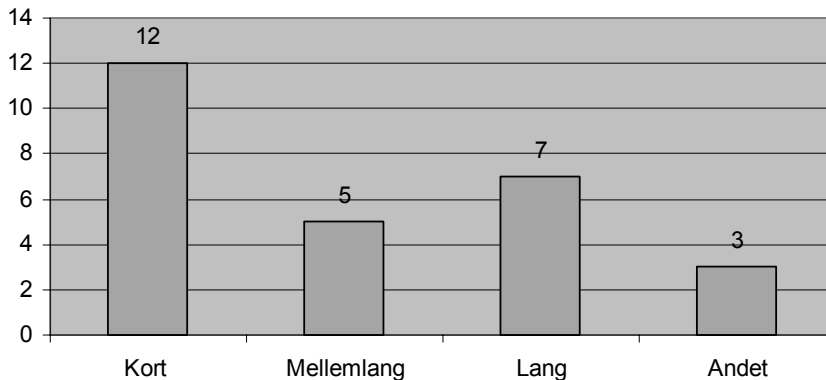
Halvdelen af kvinderne har en kompetencegivende uddannelse. Ud af de kvinder, der ikke har en uddannelse, er en del af dem under uddannelse pt., hvilket svarer til, at ca. to tredjedele af kvinderne enten har eller er i gang med en kompetencegivende uddannelse.

Hvor mange har en kompetencegivende uddannelse?

Kvindernes uddannelsesniveau fordeler sig på den måde, at der er ca. lige mange kvinder, der har en kort uddannelse som mellemlange og lange uddannelser, hvilket er i uoverensstemmelse med deres faktiske arbejdssituation jf. forrige kapitel.

Hvilken uddannelse har kvinderne?

5.2 Uddannelse – hvorfor?

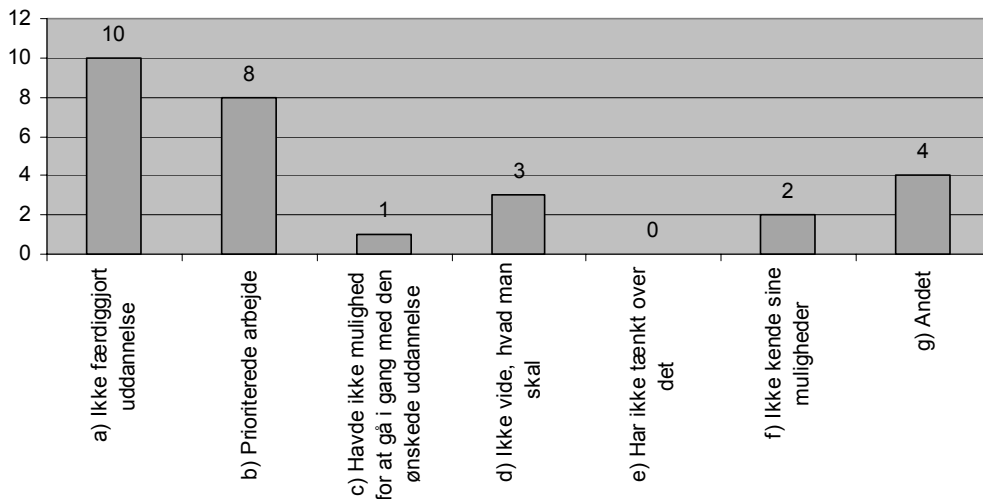
Uddannelse er vigtigt for mange af kvinderne. Det viser uddannelsesniveaue og aktiviteten generelt. Udover at se på den konkrete situation for kvinderne har vi spurgt til deres holdninger til uddannelse samt til det gode liv, som vi allerede har været inde på under arbejds-kategorien. En del af kvinderne nævner eksplicit uddannelse i deres definition af det gode liv. Da vi bad kvinderne om at rate forskellige værdier i deres liv jf. figuren fra afsnit 4.2, kom uddannelse ind på en fjerdeplads, lige efter børn, økonomisk uafhængighed og familie. På spørgsmålet om, hvor de ser sig selv om 5 år, svarer en del af kvinderne, at de er begyndt på en uddannelse eller færdig med en uddannelse. Dette viser, at uddannelse flourer i mange kvinders bevidsthed og indgår i deres fremtidsvisioner og definitioner af en god fremtid.

Vi har spurgt kvinderne om, hvad der er vigtig for dem i forbindelse med uddannelse. Her svarer over halvdelen af de adspurgte, at selvudvikling og udfordringer er meget vigtig. Anerkendelse og økonomi kommer næst. Og dertil kommer kvindernes egne bud, såsom at det giver større valgmuligheder, at være vant til at det er vigtigt pga. arbejdsløshed blandt ufaglærte i hjemlandet, frihed, mindre fysisk krævende arbejde, bedre jobmuligheder, at kunne være forbillede for barnet, svært at få arbejde uden uddannelse, det er vigtigt i Danmark, at gøre det pga. barnet og undgå negativ social arv, mentalt input.

5.3 Uddannelse – hvorfor ikke?

Ca. halvdelen af kvinderne har ikke en kompetencegivende uddannelse. Vi har spurgt kvinderne, hvorfor de ikke har det.¹⁰

Hvorfor ingen uddannelse?

Det viser sig, at en stor del af kvinderne har været i gang med en uddannelse, som de ikke har færdiggjort. Som årsager nævner de at have haft det psykisk dårligt, at miste energien som følge af perioden på krisecenter, ikke at kunne leve for hhv. elevløn og SU, at blive syg, at få fysisk skade som i den pågældende uddannelse var ensbetydende med at være uarbejdsdygtig, pga. sygdom, pga. skiftet mening om uddannelsen, og fordi det var for svært med lektier og et lille barn og et på vej. På nær én svarer alle, at de gerne vil gå i gang igen, enten med den samme eller med en ny.

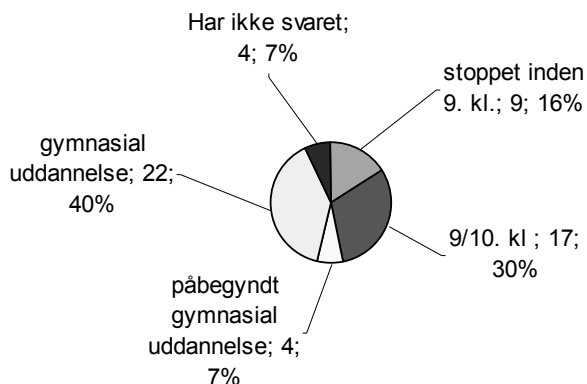
Prioriteringen af arbejde over uddannelse spiller også en stor rolle. Her fastholder flere kvinder denne prioritering og har således ingen planer om at tage en uddannelse i nærmeste fremtid eller måske slet ikke. Af øvrige årsager svarer kvinderne, at de ikke har haft mulighed for at gå i gang med det, de ville, at de ikke vidste, hvad de ville, at de ikke kendte mulighederne og andet, såsom sprogbarrierer eller at mandens ønske var, at de skulle arbejde.

For at vide, hvor en eventuel uddannelsesstøtte og -rådgivning skal sætte ind, har vi undersøgt kvindernes skolemæssige baggrund generelt.

¹⁰ De kvinder, som før indgik i statikken som kvinder, der ikke har en kompetencegivende uddannelse, men er i gang, er nu medtaget under kategorien 'kvinder uden kompetencegivende uddannelse', da de ikke er færdige endnu.

For den samlede andel kvinder ser billedet sådan ud, at en mindre del er stoppet inden 9. klasse, næsten en tredjedel har taget 9. eller 10. klasse med, en lille del har påbegyndt en gymnasial uddannelse, men har ikke afsluttet den, mens mere end en tredjedel har en gymnasial uddannelse.

Skolegang for alle

For andelen af kvinderne uden kompetencegivende uddannelse, er ca. en tredjedel af kvinderne stoppet inden 9. klasse, en tredjedel af kvinderne har taget 9. eller 10. klasse, få har påbegyndt gymnasiet, mens næsten en tredjedel har fuldført gymnasiet.¹¹

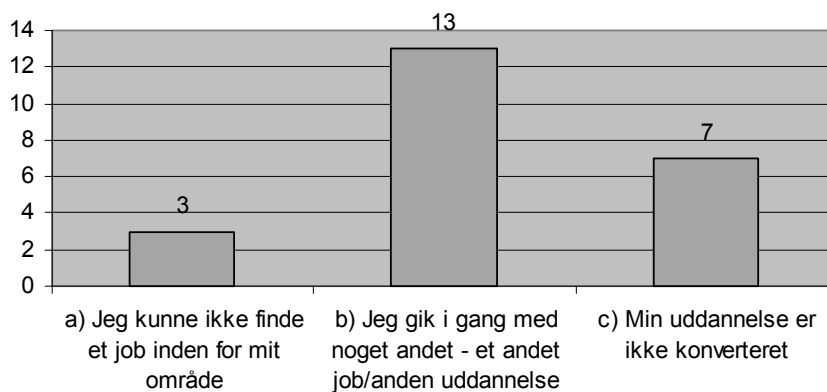
Grunden til at vi har undersøgt kvindernes skolemæssige niveau er, at vi ønsker at vide, hvilke udfordringer, kvinderne står overfor, hvis de vil videreudanne sig. Da de adgangsgivende kriterier til uddannelse ikke blot er en gymnasial uddannelse, men også kan være en kompetencegivende uddannelse (f.eks. at man kan læse videre til sygeplejerske, hvis man er SOSU-assistent), er det relevant at undersøge, hvor mange i alt, der står uden enten gymnasial eller kompetencegivende uddannelse. Sammenlagt er denne andel en tredjedel. Skolegangsniveauet for de interviewede kvinder svarer til LOKK-statistikken, hvor halvdelen af kvinderne kun har gået i skole til og med grundskolen, men når man medtæller de kvinder, der har taget en kompetencegivende uddannelse, bliver billedet tydeligvis bedre, idet vi står med ca. en tredjedel af kvinderne, der står uden kompetencegivende uddannelse og med højst 9. eller 10. klasse. Selvom resultatet er bedre, er der dog stadig en overvejende stor del af kvinderne, som kun har grundskolen eller noget af den at bygge videre på, og som derfor både har brug for forberedende uddannelse samt formentlig ekstra støtte under selve uddannelsesforløbet.

¹¹ De præcise tal er: 8 kvinder er stoppet inden 9. klasse, 9 kvinder har taget 9. eller 10. klasse, 2 kvinder har påbegyndt gymnasiet, mens 6 kvinder har fuldført gymnasiet.

5.4 Hvem bruger sin uddannelse?

Som nævnt har ca. halvdelen af kvinderne en kompetencegivende uddannelse. Ser man imidlertid på, hvor mange der bruger den, er tallet reduceret til 10%. Denne forskel giver anledning til undring, og årsagerne varierer. Nogle kvinder angiver, at de ikke kunne finde job inden for deres fag. En del kvinder gik i gang med noget andet, primært fordi de ikke kunne få job. Halvdelen af disse er gået i gang med en anden uddannelse, halvdelen med et andet job. En problemstilling, der går igen hos flere af disse kvinder er, at de har udenlandske uddannelser, som de ikke kan bruge i Danmark. Der er således også en del kvinder, der angiver manglende konvertering af uddannelsen som årsagen til, at de ikke bruger deres uddannelse i Danmark. Ca. halvdelen af de kvinder, der ikke bruger deres uddannelse, har en udenlandsk uddannelse. Vi har forsøgt at få et overblik over, hvor mange kvinder, der har forsøgt at få uddannelsen konverteret. Det viser sig, at ca. halvdelen har undersøgt det og fået svar – enten at de mangler noget efteruddannelse eller at de kun kan få merit – og halvdelen har enten givet op på forhånd, fordi de ikke regner med, at de kan bruge den, eller at de har undersøgt det, men at de har spurgt de forkerte instanser og altså ikke hos eksempelvis CIRIUS. De har fået uklare svar eller slet intet svar og har derefter mistet modet til at gå videre med det. Andre årsager til ikke at bruge uddannelsen er fysiske skader, stress og udbændthed i forhold til arbejdet.

Hvorfor bruger kvinderne ikke deres uddannelse?

12

De problemstillinger, der træder mest tydeligt frem, er henholdsvis konverteringsspørgsmålet og de personlige årsager. For de kvinder, der ikke bruger uddannelsen pga. personlige forhold, handler det for nogle om terapi, for andre om en omlægning af uddannelses-/arbejdsliv. For kvinder med udenlandsk uddannelse kræver det en indsats i forhold til at undersøge, hvad der skal til, for at kvinderne kan bruge den. Det vil sige konvertering af

¹² Det skal lige nævnes, at der er to kvinder, der har svaret ja til flere kategorier, dvs. at de er gået i gang med noget andet, fordi de ikke kunne få job, eller fordi deres uddannelse ikke er konverteret.

uddannelsen, meritoverførsel og evt. ekstrakurser og danskundervisning. Desuden handler det om at give flere kvinderne modet tilbage i forhold til at kunne bruge uddannelsen på en eller anden måde, da vi oplever, at en del af dem har givet op, eventuelt allerede før de er gået i gang med at undersøge deres muligheder. Forventningen om diskrimination blev også nævnt som årsag til, at en enkelt kvinde ikke ville undersøge sine muligheder.

5.5 Behovet for uddannelsesstøtte

Mange af kvinderne er pt. i gang med at tage en uddannelse eller har planer om det i nærmeste fremtid. En fjerdedel af alle kvinderne er i gang med en uddannelse nu, og over en tredjedel har planer om det i fremtiden. Mere end to tredjedele af de kvinder, der i forvejen har en uddannelse, er i gang eller har planer om at starte på en uddannelse, mens et par kvinder overvejer det, men ikke ved om det er for sent, eller om økonomien holder til det. Ud af de kvinder, der ikke har en uddannelse, er to tredjedele enten allerede i gang eller har planer om det. Ud af disse er der et par stykker, hvis planer ligger et godt stykke ud i fremtiden. F.eks. fortæller en kvinde, at det først skal ske efter psykologhjælp, hjemmevejleder og støtte til børnene, og en anden kvinde fortæller, at det ikke realistisk lige nu, fordi hun har to små børn. Resten af kvindernes planer er dog aktuelle, og flere af kvinderne skulle starte uddannelse umiddelbart efter interviewet. Et par kvinder vil gerne i gang, men under de forudsætninger, at de kan få revalidering eller anden økonomisk støtte.¹³

Samlet set er to tredjedele af de kvinder, vi har interviewet, i gang med en uddannelse eller har planer om at tage en. Uddannelsesaktiviteten er stor, og interessen for uddannelse generelt er endnu større. Uddannelse er derfor væsentlig at fokusere på i det videre forløb med kvinderne. På spørgsmålet, om kvinderne er interesserede i en udslusningslejlighed på Kvindehjemmet med tilknyttet uddannelsesstøtte, svarer ca. to tredjedele ja tak.¹⁴ Det er den form for udslusningslejlighed, der får den største tilslutning overhovedet. Der skal selvfølgelig tages højde for, at flere af kvinderne svarer ja i en situation, hvor det ikke er aktuelt, ligesom med de øvrige tilbud. F.eks. er der to kvinder, der ikke har planer om at gå i gang med en uddannelse, som siger ja tak til en udslusningslejlighed. Alligevel kan vi på interessen udlede, at der er en stor interesse for ideen om uddannelsesstøtte.

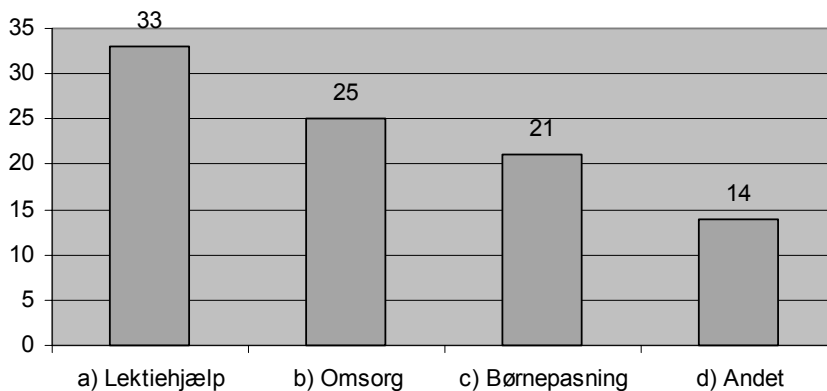
På en nærmere uddybning af de støtteformer, der kan tilbydes, svarer næsten alle kvinderne, at de gerne vil have lektiehjælp, mange men ikke alle vil gerne have almindelig omsorg, såsom at snakke om uddannelsen i hverdagen og få opbakning og psykisk støtte hertil. Mange ønsker hjælp til børnepasning. Dertil kommer en række forslag fra kvinderne selv, herunder støtte til bøger og computer, hjælp til at strukturere læsningen, uddannelsesrådgivning, rådgivning om eksamenspres, terapi, støtte til børn. Som yderligere

¹³ 19 kvinder med uddannelse har planer om en ny uddannelse, 6 af dem er allerede i gang. 18 kvinder uden uddannelse har planer om uddannelse, 8 er allerede i gang.

¹⁴ 39 kvinder svarede til 70%.

ideer til, hvad lejligheden skal indeholde nævner kvinderne adgang til internet, aktiviteter til børn og kulturformidling, herunder hvordan man arbejder i grupper og på anden vis tilpasser sig uddannelsesstedets kultur.

Hvilke former for hjælp er der interesse for?

De forskellige tilbud om støtte har vi stillet i forhold til udslusningslejligheden, men det kan tænkes, at flere kvinder kan hjælpes ambulant. Dette gælder måske særligt for de kvinder, der ikke ønsker støtte til selve uddannelsen, men støtte i forhold til konkrete problemstillinger, såsom konvertering, meritansøgninger, uddannelsesrådgivning og økonomisk støtte i forhold til at klare en uddannelse.

Kapitel 6 - Sprog

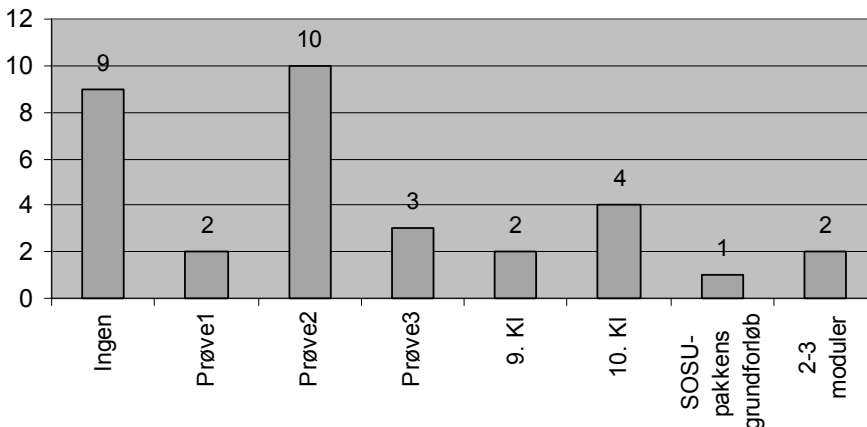
Sprog er et tema, som dukker op i mange af de øvrige kapitler. Gode danskundskaber er vigtige ikke bare for at få en uddannelse eller et godt job, men også i forhold til hverdagen. Vores fokus i denne kategori er dels at undersøge, hvilket sprogligt niveau, de kvinder, der ikke er opvokset i Danmark, befinder sig på, og hvilke problemstillinger, der kan være i forhold til at forbedre det.

To tredjedele af de interviewede kvinder er ikke opvokset i Danmark og har ikke gennemført en dansk grundskole.¹⁵ Disse kvinder har vi stillet en række ekstra spørgsmål.

6.1 Sprogniveau

Det første vi har undersøgt er, hvilke formelle dansk-kompetencer kvinderne har, det vil sige, hvilke danskprøver de har bestået.

Oversigt over beståede danskprøver

Som det fremgår, er der en overvægt af kvinder, der ikke har taget nogen danskprøver eller som har taget danskprøve 2. De beståede prøver siger ikke nødvendigvis noget om, hvilket niveau kvinderne befinder sig på. F.eks. kommer en kvinde fra et skandinavisk land og har derfor ikke haft brug for undervisning og befinder sig under kategorien 'ingen'. Flere kvinder har lært at snakke dansk i andre sammenhænge og føler sig ikke begrænsede af det. En kvinde er f.eks. røget direkte ind på danskprøve 3, som svarer til hendes niveau.

Det, der er vigtigt i forhold til danskprøverne, er de mere formelle sammenhænge. Hvor langt, de er nået i prøverne, har betydning for, om de kan tage en uddannelse eller hvilken slags uddannelse, de kan tage. Danskprøve 3 er den adgangsgivende prøve til uddannelser generelt, danskprøve 2 er beregnet på korte uddannelser såsom SOSU-assistent eller køkkenassistent. I forhold til det niveau, kvinderne formelt set har nu, er det kun mindre del, der har mulighederne åbne, mens en del allerede har indskrænket deres valg. Set i forhold til,

¹⁵ 37 kvinder.

at mange kvinder ønsker mange forskellige uddannelser, er dette en væsentlig problemstilling.

Flere faktorer kan forklare, hvorfor situationen er sådan. En af dem er typisk for den målgruppe, krisecentrene arbejder med. Fra vores interview med jobcentrets integrationsenhed fremgår det, at mange kvinder vælger danskprøve 2 i stedet for danskprøve 3, selvom deres niveau svarer til danskprøve 3. Nogle kvinder vælger således, fordi de er i gang med at forlade en voldelig mand eller et problematisk ægteskab, og for at være sikker på at bestå en danskprøve – som er nødvendig for at få permanent opholdstilladelse – vælger de en prøve på et niveau lavere. Problemet for disse kvinder er bare, at når de først har bestået danskprøve 2, kan de ikke fortsætte bagefter med danskprøve 3 som fuldtidsundervisning. Valget bygger selvfølgelig på en prioritering, som er forståelig, men problemet opstår, når kvinden har fået sin opholdstilladelse og gerne vil videre i uddannelsessystemet. Ud af de kvinder, vi har interviewet, har 5 kvinder en gymnasial uddannelse og burde have bestået danskprøve 3, men har kun bestået prøve 1 eller 2.

En anden problemstilling er de kvinder, der ikke har taget nogen prøver overhovedet. Flere af kvinderne har ikke bestået en danskprøve, fordi de er påbegyndt undervisningen, men afbrudt den igen – flere gange. Nogle gange skyldes det problemer med manden, andre gange at kvinderne har arbejde ved siden af – foruden en mand og et par børn, der skal serviceres derhjemme – som gør det svært at følge undervisningen.

At kvinderne ikke har bestået en danskprøve er ikke ensbetydende med, at de ikke taler dansk eller fungerer i hverdagen. Flere kvinder vil ikke tage undervisning, da de har lært dansk via andre sammenhænge og fungerer fint i deres nuværende job. Flere af kvinderne er dog i gang med undervisning nu og ønsker at fortsætte.

Af undersøgelsen fremgår det, at det er vigtigt at sikre muligheden for undervisning og opgradering af danskprøverne. Dels for de kvinder, som har overskredet retten til undervisning jf. introduktionsprogrammet (og som nu har forladt den mand, der undertiden har påvirket kvinderne i deres afbrydelser af undervisningen), og for de kvinder, som har taget den forkerte danskprøve. Der skal arbejdes på, at kvinderne kan få dispensation eller at der på anden vis ydes tilskud og ekstra støtte, således at de kan tage undervisningen selv.

6.2 Danskundervisning

Vi har været interesserede i at høre kvinderne om deres oplevelser med sprogskolen, herunder om de har været placeret det rette sted, eller om det har været for svært eller for let, og om de har haft indflydelse på valg af skole.

Flere kvinder har været tilfredse med deres undervisning, og en mindre del har haft det hhv. for svært og for let.¹⁶

Af svarene kan det ikke umiddelbart udledes, om det er undervisningen, der er god eller dårlig, eller placeringen af kvinderne, der har været uhensigtsmæssig, da kvinderne kan være indplaceret på forskellige skoler. Nogle af kvinderne har uddybet deres svar. De kvinder, der er tilfredse, da de allerede bliver tilgodeset af den undervisning, de modtager. Hvis man ser på de utilfredse kvinder, er der en gruppe af kvinderne der ikke føler, de har lært noget, og at det har været spild af tid. Årsagerne er forskellige, men nogle kvinder fortæller, at der var for meget fokus på fraværsprocenten og for lidt fokus på at lære dansk, at der var for meget fokus på at bestå eksamen i forhold til faktisk at lære noget. Eller at niveauet var for lavt, fordi det var meget arbejdsmarkedsrettet. En anden gruppe kvinder fortæller, at forholdene for undervisningen gør det svært, f.eks. at der er for lidt rigtig undervisning, og at man skal arbejde meget alene med bogen, eller at der ikke er nok konversation og for meget vægt på det skriftlige.

Der er en overvægt af kvinder, der ikke selv har haft indflydelse på valg af sprogskole.¹⁷ De kvinder, der har været utilfredse har ikke selv valgt deres sprogskole. En del kvinder ønsker samtaler om, hvilket tilbud der passer bedst til dem, men det er både kvinder, der ikke har haft mulighed for at vælge selv, og som har haft mulighed for at vælge selv, hvilket tyder på, at det ikke kun handler om muligheden for at vælge, men også hjælp til at vurdere kvindens behov i forhold til skolens muligheder.

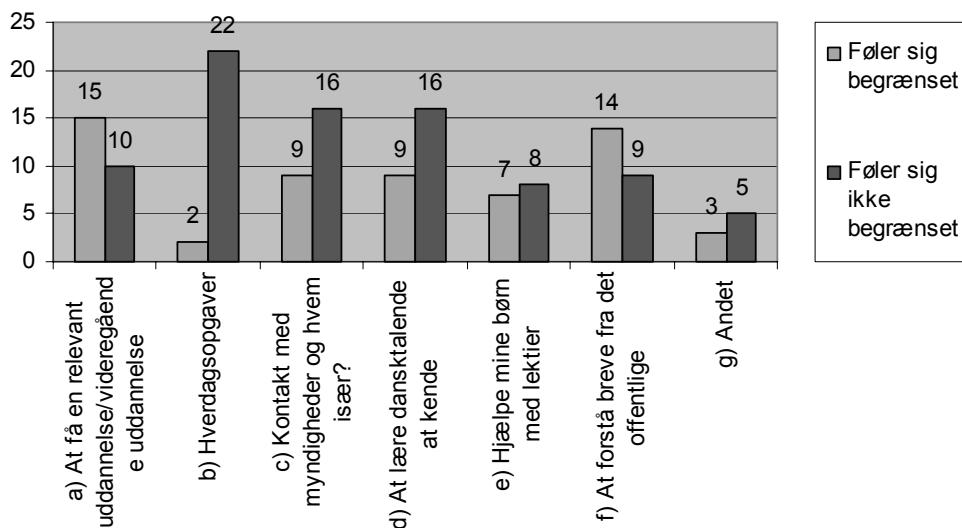
6.3 Kvindernes egen oplevelse af deres sprogniveau

Vi har spurgt kvinderne, om de selv føler sig begrænset i forhold til deres danskundskaber.

¹⁶ 12 kvinder svarer, at niveauet var passende, 4 svarer at det var for let, mens 3 svarer, at det var for svært.

¹⁷ 14 kvinder har ikke haft indflydelse på valg af sprogskole, mens 8 har.

Begrænsning af danskundskaber

Af figuren fremgår det, at den største begrænsning for kvinderne er at tage en uddannelse og at forstå breve fra det offentlige. Derefter kommer kontakt med myndigheder, at lære dansktalende at kende og at have problemer i forhold til at hjælpe børnene med lektier. Kun få føler sig begrænset i forhold til praktiske situationer i hverdagen.

Danskniveauet er svært at vurdere. Det overordnede billede synes at være, at kvinderne føler sig begrænset i forhold til at tage en uddannelse eller at have kontakt med myndighederne, men ikke i forhold til at få hverdagen til at fungere. I forhold til at opsøge hjælp svarer meget få, at det betyder meget, at der sørges for tolk, og en mindre gruppe svarer middel. Dette harmonerer ikke umiddelbart med, at mange føler sig begrænset i forhold til kontakt med myndighederne. Forklaringen kan være, at mange kvinder foretrækker at klare tingene uden tolk, men det kan også være, at kvinderne ikke selv kan vurdere deres niveau. Vi oplevede flere gange, at vi ved nogle interview kunne have brugt en tolk, selvom kvinderne ikke selv ønskede det. En enkelt gang måtte vi afbryde interviewet pga. sprogkomplikationer.

6.4 Behovet for yderligere danskundervisning eller støtte til forbedring af det danske.

Sprog er centralt for kvinderne og deres mulighed for at klare sig på stort set alle områder, hvilket også kommer til syne i de øvrige kapitler om arbejde, uddannelse, børn osv. Der kan således næsten ikke gives nok tilbud om undervisning og støtte til at gennemføre det.

Størstedelen af kvinderne gik ikke til undervisning på interviewtidspunktet. Årsagerne til ikke at gå til undervisning nu er kun for en mindre del af kvinderne, at de er færdige og ikke har behov for mere. For de fleste kvinders vedkommende handlede det om at prioritere arbejde eller uddannelse, om ikke at have tid eller overskud, ikke har modtaget tilbud om undervisning.¹⁸ Der er mange forskellige årsager til ikke at fortsætte undervisning, men for de flestes vedkommende vil de gerne, hvis de kan få tiden til at slå til, og hvis de kan få de rette kurser.

Halvdelen af kvinderne ønsker hjælp til at forbedre deres dansk. De fleste kvinder efterspørger træning i konversation, og næsten ligeså mange ønsker mere undervisning samt lektiehjælp. Derudover foreslår kvinderne skriftlig træning og grammatik. Lidt over en tredjedel vil gerne deltage i sociale sammenhænge for at få talt mere dansk, og lidt over halvdelen vil gerne deltage i et lektieværksted.¹⁹

¹⁸ 8 kvinder gik til sprogundervisning på interviewtidspunktet, 25 gjorde ikke. Ud af de 25 svarer 6, at de hellere vil arbejde og dermed ikke har tid. 3 svarer, at de ikke har tid. 4 er færdige og har ikke behov for mere. 1 har ikke overskud. 1 kan ikke lige nu pga. situationen, men vil gerne i gang igen. 1 skal i gang efter orlov. 1 vil gerne på VUC, hvis jobcentret giver lov. 1 har ikke fået tilbud. 2 vil hellere koncentrere sig om uddannelsen.

¹⁹ 19 kvinder ønsker at forbedre deres dansk, herunder ønsker 10 kvinder lektiehjælp, 14 ønsker træning i konversation, 11 ønsker mere undervisning. Tallet for at deltage i sociale sammenhænge med dansk som formål er 16 kvinder svarende til 43%, tallet for at deltage i lektieværksted er 20 kvinder svarende til 54%.

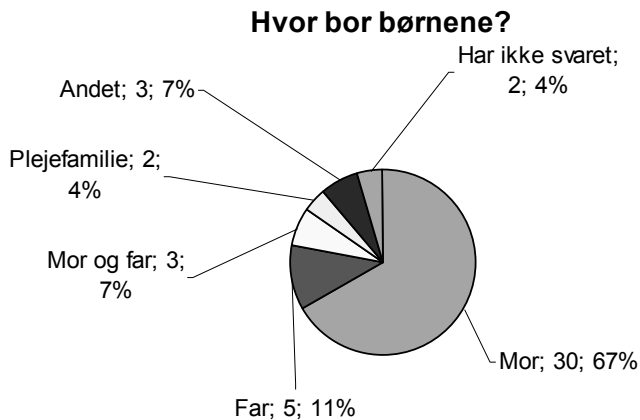
Kapitel 7 - Børn

I dette kapitel fokuserer vi på de kvinder, der har børn. Vi har forskellige former for tilbud til børn eller mødre, som vi ønsker at undersøge. Da nogle af kvinderne har store børn, voksne børn, eller børn der bor hos faren, er det ikke alle kvinder, der er blevet spurgt om alle spørgsmål.

Langt de fleste kvinder har børn. Ud af disse har godt halvdelen kun et barn, en del har 2 børn og resten 3-4 børn.²⁰ Flest kvinder har børn i aldersgruppen 3-6 år, men alle aldersgrupper er repræsenteret med nogenlunde den samme andel af kvinderne, så der kan ikke udledes tendenser i forhold til dette.

7.1 Hvor bor børnene, og hvilke behov har kvinderne haft i den forbindelse?

For de fleste af kvindernes vedkommende bor børnene hos moren. For mindre grupper bor børnene hos faren, hos mor og far (nogle af kvinderne har fundet en ny mand og fået barn efter opholdet på krisecenter, mens andre kvinder deler forældremyndigheden og samværet med faren, så barnet er en uge hos hver), hos en plejefamilie, hos familien i hjemlandet eller hos sig selv, da nogle af børnene er voksne.

De fleste kvinder har enten forældremyndigheden alene eller fælles med faren. Kun i få tilfælde har faren forældremyndigheden alene. Vi har undersøgt, om kvinderne havde problemer i forhold til forældremyndighedssagen. En del svarer, at de havde problemer, men den største del af kvinderne svarer nej hertil. Nogle af de kvinder, som havde behov, fik hjælp, men en del af kvinderne kunne godt have brugt hjælp.²¹

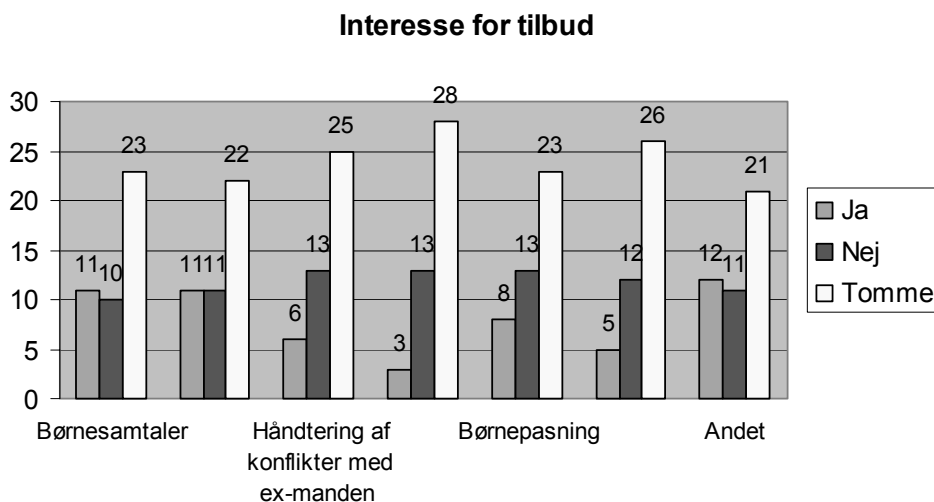
²⁰ 47 kvinder har børn, heraf har 27 kvinder 1 barn, 10 kvinder har 2 børn, 5 kvinder har 3 børn og 1 kvinde har 4 børn. Resten har ikke svaret.

²¹ 11 kvinder havde problemer, 8 fik hjælp og 6 kunne godt have brugt hjælp (4 af disse havde problemer, men fik ikke hjælp, mens de to andre hhv. fik hjælp eller havde ikke problemer).

I forhold til samværet har kun en mindre gruppe af kvinderne en fast samværsaftale. De fleste kvinder svarer, at de ikke har problemer i forhold til at finde ud af det med faren, og en del af disse oplever, at faren kan være en god støtte for barnet og hjælper i forhold til det, men der er en gruppe af kvinderne, der har problemer, f.eks. at han ikke kommer som aftalt eller ikke vil se barnet, ikke vil acceptere de regler, kvinden sætter op, eller at han er psykisk syg. Det har været svært for os at få det præcise billede i forhold til dette emne. Det forekommer os som om flere har haft problemer, men at de har fundet ud af, hvordan de skal håndtere situationen nu og er ikke interesseret i hjælp, da de ikke kan se nogen ide i det, fordi det handler om mandens adfærd, som de har opgivet at ændre. Nogle kvinder vil gerne have hjælp til at få samværet til at fungere, mens andre svarer nej.

7.2 Tilbud til og om børn

Vi har undersøgt, hvilke tilbud der vil være relevante at give til kvinderne i forbindelse med deres børn samt om de vil være interesserede heri.

7.2.1 Børnesamtaler

Mange børn har været vidne til den vold, kvinderne er blevet udsat for. Få børn er selv blevet udsat for vold. Vi har ikke kunne undersøge det konkrete behov i denne forbindelse, men har koncentreret os om mødrenes opfattelse af børnenes behov. Generelt mener kvinderne, at deres børn klarer det godt, og at de har normale reaktioner til trods for de ting, de har oplevet. Nogle kvinder har en tæt dialog og samarbejde med den institution, barnet går i.

En del kvinder vil gerne modtage tilbud om børnesamtaler. Interessen er generel og handler ikke kun om volden.

7.2.2 Samtaler om opdragelse og forælderrollen

Flere kvinder svarer ja til at modtage tilbud, der relaterer sig til opdragelse og det at være forælder. Nogle kvinder svarer, at de har haft stor brug for det. De falder umiddelbart i tre kategorier. Den ene handler om opdragelse af store børn/teenagere. De vil gerne have rådgivning, og en kvinde foreslog, at man oprettede 'mødregupper' for teenagebørn. De kvinder, der falder i denne gruppe er ofte ikke opvokset i Danmark, og de udfordringer, de møder, må formodes at hænge sammen med at finde ud af, hvordan de skal håndtere teenagere i Danmark. Den anden kategori handler om opdragelse og forælderrollen generelt. Nogle af kvinderne kommer fra hjem med misbrugere, og de fortæller, at de har manglet viden om forælderrollen, fordi de ikke altid har fået den med hjemmefra. Disse kvinder har brugt pædagogerne fra Kvindehjemmet til at skabe eller styrke deres forælderrolle og til at finde ud af, hvad der er rigtigt og forkert i forhold til opdragelse. En kvinde siger ja tak til en udlusningslejlighed, hvis det handler om børn og fortsætter med "hvis du hjælper børnene, hjælper du moren". Kvinderne er meget fokuseret på at skabe gode vilkår over for børnene og give dem den hjælp, de behøver. En tredje kategori omhandler de konflikter, der opstår, når barnet har en dansk og en udenlandsk forælder.

7.2.3 Aflastning/børnepasning

En del kvinder svarer ja til at ville have aflastning eller pasning til børnene. Vi har indlagt flere spørgsmål vedr. pasning. Dels har vi spurgt, om kvinderne vil lade deres barn/børn passe for at kunne deltage i undervisning eller lignende. Hertil svarer over halvdelen af de kvinder, der har børn, ja. Dels har vi spurgt, om kvinderne har nogen i deres netværk til at passe deres børn. Her svarer en del ja, men ikke nær så mange som gerne vil lade deres børn passe. Der mangler således pasningsmuligheder til en del kvinder, hvis de skulle få brug for det. Vi har været interesseret i at finde ud af, hvilken form for pasning, der appellerer mest til kvinderne, hvilket er en babysitter, der kommer i deres eget hjem. Nogle kvinder vil kun lade deres børn passe, hvis de er i et tilstødende lokale, f.eks. hvis man oprettede lektieværksted på Kvindehjemmet og havde aktiviteter for børn ved siden af. Ud af de kvinder, der gerne vil lade en babysitter passe barnet/børnene, mangler ca. halvdelen af kvinderne nogen i deres netværk til at gøre det. Kun en enkelt af de kvinder, der mangler netværk, er ikke interesseret i pasning, hvilket betyder, at der er et behov for pasningsmuligheder.

For nogle kvinder har vi oplevet, at spørgsmål om pasning er meget relevant, og at de har forsøgt at skaffe pasning, hvis de ikke har kunnet bruge netværket. En kvinde fik hjælp fra Kvindehjemmet til at søge om pasning, men nåede at flytte inden det blev aktiveret. En anden kvinde forsøgte at kontakte bedstemorordningen, men der var fuldt booket. De kvinder, vi har talt med, og som har forsøgt at skaffe pasning, har således ikke rigtigt fået løst problemet. For andre kvinder oplever vi dog, at spørgsmålene er fuldstændig irrelevante. De har deres barn/børn i institution og vil klare, hvad de nu skal, inden for denne tid. De har ikke behov for pasning i forhold til deres liv eller har ikke lyst til at være adskilt fra barnet/børnene.

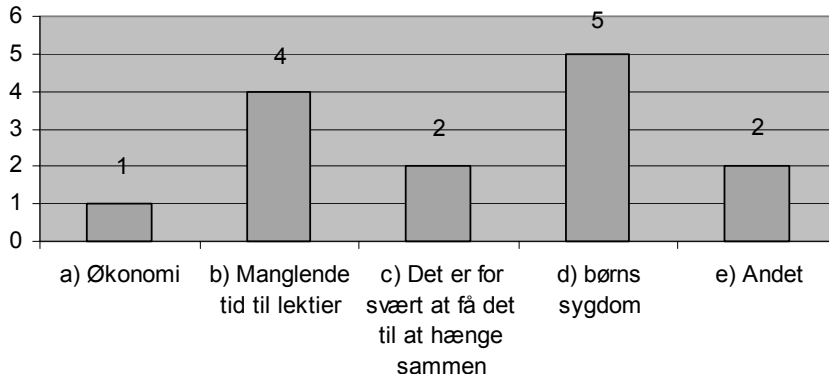
7.2.4 Andet

Kvindernes egne bud på, hvad de ellers har brug for, er blandt andet at hjælpe med at finde andre børn at lege med, at skaffe specialskoleplads, at lære at håndtere egne følelsesmæssige udsving, når hun har barnet, generel rådgivning, snakke med SFO, hjælpe med kommunikationen med skolen (pga. konflikt), aktiviteter i weekenden, bytte boligen, som har svamp og barnet har allergi, rådgivning og støtte i forhold til barns sygdom. Den støtte eller hjælp, kvinderne efterspørger i forhold til andre ting, spreder sig således over mange forskellige ting – fra specifik stimulering med aktiviteter og andre børn, over dialog med institutioner og konflikthåndtering i forhold til eksmanden til terapi for moderen eller børnene selv.

7.3 Enlig mor – en forhindring?

Mange af kvinderne er enlige mødre. Selvom kvinderne i mange tilfælde har et samarbejde med faren, er der nogle gange tale om, at faren ikke ser barnet så tit eller i hvert fald, at kvinden ikke kan stole på, at han overholder sin aftale. Vi har stillet spørgsmål til kvinderne i forhold til, om de synes, at det begrænser dem på en eller anden måde, at de står alene med børnene.

Forhold, der kan begrænse

På spørgsmålet, om der er forhold vedr. børnene, der gør, at kvinderne ikke kan tage en uddannelse eller et arbejde, svarer en del af kvinderne ja.²² Begrundelserne er overvejende økonomi og manglende tid til at lave lektier, og for nogle enkelte handler det om barns sygdom, problemer i forhold til børneinstitutionens åbningstider. Ud af de kvinder, der svarer nej til at være begrænset, er der alligevel nogle få, som svarer tvetydigt. En kvinde svarer i samme omgang, at hun ikke kan tage uddannelse pga. barnet og en anden påpeger, at faren ikke kan passe barnet. Det synes dog ikke, som om størstedelen oplever det som en

²² 9 kvinder svarer ja.

begrænsning for dem i forhold til uddannelse og arbejde, hvilket også afspejler sig i det generelle billede, hvor størstedelen af de arbejdende kvinder såvel som de studerende har børn.

7.3.1 Økonomi

Vi har ikke indlagt spørgsmål decideret om økonomi (indtægt, udgifter mv.), da det var for omfattende, hvis vi skulle kunne bruge det til noget. Alligevel hører vi fra nogle kvinder, at de ikke ser det som økonomisk muligt at klare sig på SU. Dette gælder særligt for kvinder med børn. Nogle har helt opgivet tanken om uddannelse, mens andre nævner revalidering som forudsætning. Vi har ikke undersøgt, om alle kvinder er klar over, hvad SU-satsen er for dem som enlige mødre, men en kvinde der eksplicit nævner økonomi som årsag til manglende uddannelse kender til satserne og mener ikke, at hun kan klare sig for det. Vi antager, at dette gælder for de øvrige kvinder, hvilket betyder, at de enten skal i gang med at søge revalidering eller i hvert fald supplere med lån, hvis de skal tage en uddannelse. Da flere af kvinderne har økonomiske problemer i forvejen, hvilket vi vil komme tilbage til i kapitlet om generel rådgivning, er det mest hensigtsmæssige, at de får økonomisk støtte, men ellers at de får mulighed for massiv støtte undervejs under uddannelsen, så studiet ikke bliver afbrudt og efterlader dem med yderligere økonomiske problemer i form af studiegæld.

7.3.2 Sygdom

Børns sygdom er et problem for en lille gruppe kvinder. Et par kvinder ser problemet i forhold til børns almindelige sygedage. Den ene har fået at vide til jobsamtaler, at hun som enlig mor bliver frasortet, netop pga. barns sygedage. En anden kvinde har et barn med en diagnose, mens en anden kvinde har et barn med store fysiske problemer, hvilket har ført til længerevarende behandling på hospitalet.

7.4 Andre forhold vedr. børn

7.4.1 Mødre med andet modersmål end dansk

Vi har i vores sprogkategori spurgt kvinderne, om de føler, at deres danskkundskaber er en begrænsning i forhold til at hjælpe deres børn med lektier. Her har en gruppe af kvinderne svaret ja, men ikke alle er blevet spurgt. I et af vores interviews faldt den uformelle snak hen på emnet sprog i forhold til kvindens bekymring om, hvorvidt hun fik mere sprogundervisning bevilliget. For hende var den højeste prioritet i forhold til at lære mere sprog, at hendes 5-årige datter ikke ville tale til hende på hendes modersmål, men kun på dansk. Kvinden var meget bekymret for, hvordan det skulle gå i fremtiden, hvis det fortsatte sådan og var meget opsat på at blive bedre til dansk. Dette tema er således vigtigt at fokusere på, også i forhold til et fokus på børn.

7.4.2 Økonomi i forhold til aktiviteter

Vi er som nævnt ikke gået ind i kvindernes økonomiske forhold, men ved fra personalet på Kvindehjemmet, at nogle kvinder kan være så økonomisk trængt, at der ikke er penge tilovers til at børnene kan gå til fodbold eller andre fritidsinteresser, eller at de mangler penge til at kunne lave nogle aktiviteter i weekenden. Nogle kvinder får støtte, mens de er på krisecenter, men så opstår problemet, når de flytter ud.

7.4.3 Børnetræet

En stor del af kvinderne har haft samtaler med pædagogerne på Kvindehjemmet – i børnetræet. Mange af børnene kom også i Børnetræet. De fleste kvinder vil gerne have fortsat.²³ En kvinde udrød ”Ja, er du sindssyg!” til spørgsmålet, om de kunne tænke sig at have samtaler efter udflytning, mens en anden fortæller, at hun var så usikker på alting og ikke kunne trække på sin egen familie i forhold til rådgivning om børn og opdragelse, men at hun havde brugt Børnetræet meget i stedet for, en tredje har fået et andet tilbud fra kommunen, men ville hellere have forsat med at snakke med Børnetræet, og en fjerde siger, at hun vil have nemmere ved at ringe til Børnetræet end sundhedsplejersker og tænker tit, at ’det går jo nok’ og gør ikke noget ved det. De kvinder, der ikke ønsker at fortsætte, har været glade for samtalerne undervejs, men har ikke noget behov for yderligere samtaler. En af disse brugte f.eks. Børnetræet til at hjælpe barnet med at håndtere at bo et sted med så mange kvinder og børn, hvilket ikke længere var nødvendigt i egen lejlighed. Det er således mange forskellige forhold, kvinderne har brugt Børnetræet til, men for en stor dels vedkommende har det handlet om en hjælp, som de gerne så fortsatte.

7.4.4 Kvindehjemmets betydning for børnene.

Tidligere beboere fra Kvindehjemmet bliver inviteret på ture med Kvindehjemmet. Det gælder særligt for de kvinder, der havde børn på Kvindehjemmet. De fleste kvinder, der har deltaget, har børn. Det samme gælder de kvinder, der siger, at de gerne vil med på ture. Det er således langt størstedelen af de interesserede kvinder, der har børn. Flere af kvinderne fortæller under interviewet, at deres børn har kunnet huske Kvindehjemmet i lang tid efter udflytning og har spurgt til det mange gange. Da en kvinde blev spurgt, om hun ville deltage i ture eller andre aktiviteter, begrundede hun det med, at hun troede, at det især for barnet var vigtigt at holde en form for kontakt til Kvindehjemmet, og at børnene havde brug for at se hinanden igen. Denne betragtning deles af Kvindehjemmets pædagoger, som fortæller, at mange børn kommer til at savne Kvindehjemmet – de er vant til andre børn, til Børnetræet, til at kunne få lektiehjælp mv.

²³ 29 kvinder og 21 børn talte med pædagogerne. 17 ville gerne have fortsat.

At tiden på Kvindehjemmet har gjort indtryk på børnene kan ses som udtryk for, at der er sket en masse omvæltninger. Dels er de blevet placeret i nye rammer, hvor der er masser af børn at lege med og mange mennesker generelt. Dels oplever de deres mor i en ny situation. For flere børn har det været en positiv oplevelse at være på Kvindehjemmet, og de har knyttet sig til stedet og de andre beboere.

7.5 Afsluttende bemærkninger

Vi har oplevet, at børnekategorien har været svær. Dels at få udfyldt tilstrækkeligt, hvilket bl.a. skal tilskrives, at kvinderne ofte har haft børn med, hvorfor vi har undladt visse spørgsmål, som vi ikke ville have børnene til at høre. Dels at få kvinderne i tale på dette område. Vi har snakket med personalet på Kvindehjemmet samt andre aktører, der har med målgruppen at gøre, som har påpeget, at mange kvinder er bange for at give udtryk for et særligt behov i forhold til børnene, fordi de frygter tvangsfjernelse. Først når kvinderne finder ud af, at det ikke er ensbetydende med, at de er dårlige mødre, åbner de op og fortæller. Det er vores indtryk ud fra kvindernes begrundelser, at de fleste faktisk ikke er bange for det. De tvivler ikke på deres egen moderevne og kan ikke se, hvorfor kommunen skulle have lyst til at fjerne barnet/børnene. Der er dog en mindre gruppe, der siger, at de er bange for det. Derimod er det vores indtryk ud fra interviewene, at der er en del kvinder, der mener, at det at have behov for hjælp kan blive opfattet som et tegn på ringe moderevner, hvilket kan få betydning for, om de opsøger hjælp.

Kapitel 8 - Flyttehjælp

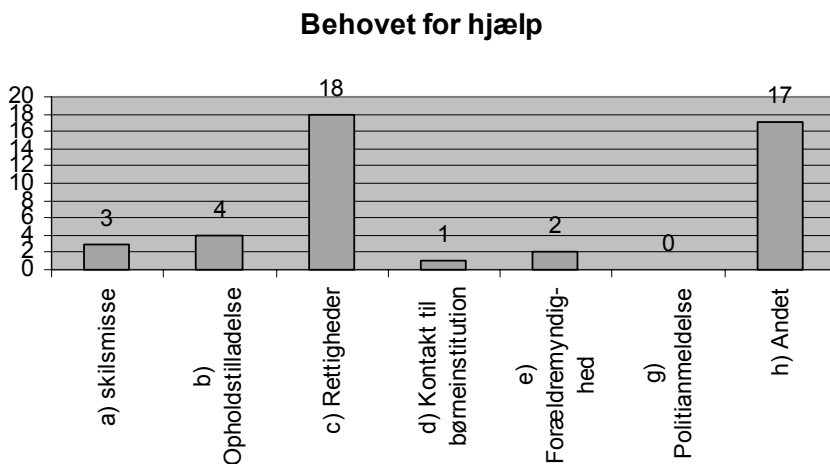
Vi har undersøgt behovet for konkret hjælp til flytningen. Mere end to tredjedele af kvinderne svarer ja til at have behov for hjælp i forbindelse med flytningen. Det handler primært om enten økonomi til indkøb af møbler og lignende eller til hjælp til flytning af deres ting. Mindre grupper efterspørger istandsættelse af lejligheden, hjælp til at gennemgå lejligheden for fejl og mangler, skifte adresse og andet papirarbejde og kontakt til ejendomskontoret – en kvinde mente, at de vil få større respekt for hende på ejendomskontoret, hvis de ved, hun har kontakt med danskere.

Ikke alle kvinder fik hjælp, men næsten to tredjedele fik hjælp, dvs. næsten lige så mange som efterspurgte hjælp. Hjælpen kommer fra Kvindehemmet og kommunen, men den største andel af kvinderne svarer, at de har fået hjælp af netværket. Hjælp fra netværket er en helt normal situation og ikke nødvendigvis noget, krisecentrene skal gå ind og erstatte. Men da der er en gruppe kvinder, som ikke har et netværk eller kan bruge netværket til dette, kan det for nogle kvinder være nødvendigt med ekstra flyttehjælp. Sammenligner vi tallene for kvinder, der havde behov for hjælp i forhold til dem, der fik hjælp, er der en vis gruppe, hvis behov ikke blev dækket.

Kapitel 9 - Rådgivning

9.1 Praktisk rådgivning

Flyttehjælp er kun en lille del af de problemer, som kvinderne kan møde i tiden efter udflytning. Ca. to tredjedele af kvinderne har behov for hjælp til forhold, der ikke lige vedrører selve flytningen. Mest iøjnefaldende er behovet for hjælp til at søge om midler og til at få overblik over økonomien samt viden om rettigheder/kontakt med kommunen, mens der er mindre efterspørgsel på rådgivning vedr. skilsmisse, opholdstilladelse, kontakt til børneinstitutionen, forældremyndighed, finde og bytte lejlighed.

De konkrete problemstillinger, som kvinderne havde ved udflytning, var blandt andet manglende kendskab til rettigheder, ikke at kunne trænge igennem med rettigheder, at der tales et andet sprog på kommunen som er svært at forstå, og som kan medføre misforståelser, økonomiske problemer, hjælp til at søge revalidering, hjælp til at få godkendt uddannelse hos kommunen, skaffe specialplads og psykologhjælp til børn, få styr på økonomien, gammel gæld som ingen vil udrede, hussalg, samvær med faren, hjælp i forbindelse med mandens udvisning, større lejlighed og mere. De problemer, som kvinderne nævner, handler om mange forskellige ting.

For at undersøge nødvendigheden af, at der bliver givet hjælp til denne form for problemstillinger, har vi spurgt kvinderne, om de fik problemet løst, og det viser sig, at en større del af kvinderne aldrig har fået problemet løst, mens en større del fik det løst med hjælp, primært fra Kvindehjemmet, men også kommunen og andre instanser. Kun få kvinder har fået det løst senere ved egen hjælp. En stor del af kvinderne ønsker hjælp til at få løst problemet.²⁴

²⁴ 11 kvinder fik ikke løst deres problem. 10 fik det løst med hjælp, 3 fik det løst selv senere. 10 kvinder svarer, at de fik hjælp fra Kvindehjemmet, 2 svarer kommunen, 3 andre instanser, 1 netværk og 1 andet. 13 ønsker hjælp.

9.2 Breve

Vi har en antagelse om, at mange af de breve, kvinderne får, bliver smidt i skuffen eller plastikposen uden at blive læst eller forstået. Fra vores indledende interviews fortæller en kvinde, at hun de første mange år bare lagde dem væk uden at læse dem. Det er først efter, at hun har fået styr på sig selv og sit liv samt blevet bedre til dansk, at hun læser det hele og spørger, hvis der er noget hun ikke forstår. Det handler dog ikke bare om sproglige vanskeligheder, men i ligeså høj grad om kvinderne forstår indholdet. Derfor har vi spurgt alle kvinder om disse forhold. Halvdelen af kvinderne får breve, de ikke forstår. De fleste heraf har problemer med indholdet og ikke sproget. En mindre gruppe af kvinderne gør ikke noget ved det, et par stykker svarede eksplicit at de smider dem i skuffen eller i en plastikpose. Nogle kvinder viser brevene til netværket, mens andre viser dem til sagsbehandleren, arbejdsgiveren, Indvandrerkvindecentret, kontaktpersoner, kigger i ordbogen eller ringer til afsenderen. For de fleste kvinder sker det kun nogle gange om året, at de får breve, de ikke forstår. De fleste kvinder vil gerne have muligheden for at kunne bruge en rådgivning til at få brevene forklaret.

9.3 Internet

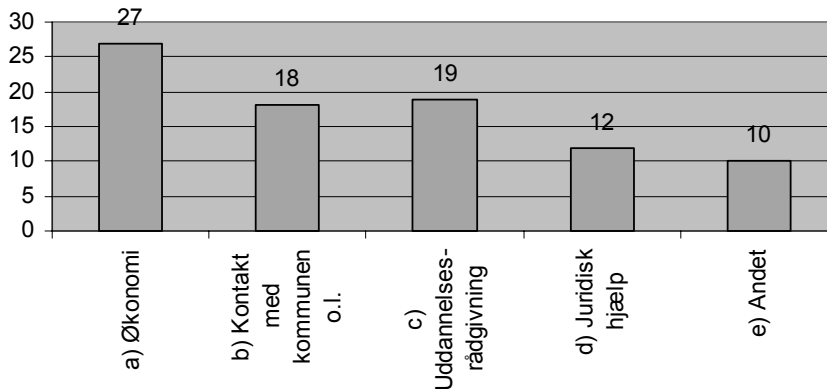
For at undersøge, hvor nemt kvinderne har ved selv at indsamle den fornødne information om de ting, de har spørgsmål om, har vi spurgt kvinderne om de bruger internettet. Generelt kan de fleste kvinder bruge internet, men ikke alle har en computer hjemme hos sig selv. De fleste kvinder svarer desuden ja til at kunne læse krakkort og busplaner.

9.4 Rådgivningscafe

Et af de centrale emner, vi har ønsket at undersøge, er behovet for en ambulans rådgivning – en rådgivningscafé på krisecentret med faste åbningstider. Denne får en tilslutning fra over to tredjedele af kvinderne.²⁵ Økonomi, kontakt med kommunen og uddannelsesrådgivning er de temaer, som flest kvinder interesserer sig for, mens juridisk hjælp kommer næst og derefter en række forslag fra kvinderne, såsom arbejdsmarkedsrettigheder og andre jobrelaterede spørgsmål, barns problemer, forældrerådgivning og at søge visum.

²⁵ 40 kvinder svarende til 72%.

Hvad skal en rådgivning kunne?

Hvis man ser på interessen for en rådgivningscafe og sammenholder den med de foregående spørgsmål om konkrete problemer, ville over halvdelen af kvinderne kunne have brugt rådgivningen til økonomisk hjælp, ca. halvdelen kunne bruge den til at få hjælp til at forstå breve. En fjerdedel af kvinderne, der henvendte sig til Kvindehjemmet efter udflytning, kunne have fået deres problemer løst i en rådgivningscafé. En tredjedel har ikke henvendt sig, men er interesserede i en rådgivningscafe. Alle de kvinder, der havde problemer de ikke fik løst, er interesserede i en rådgivningscafe.

Ser man på, hvad kvinder har henvendt sig til Kvindehjemmet for efter udflytning, falder en del kvinder inden for kategorierne økonomi og jura, mens et par stykker henvendte sig, fordi de havde problemer med eksmanden eller -kæresten. En gruppe henvendte sig ang. børn, enten for forældre-rådgivning, fordi barnet havde problemer, eller fordi de havde praktiske problemer i forhold til at få egen uddannelse og børneinstitution til at hænge sammen. Og endelig var der en del, der henvendte sig ang. personlige problemer, hvilket vil blive behandlet i næste afsnit.

9.5 Terapi

Vi har ikke haft en kategori, der særligt henvender sig til terapi og psykologhjælp, men har indlagt spørgsmålene undervejs i spørgeskemaet i relation til de øvrige kategorier.

Hvis man ser på henvendelserne til Kvindehjemmet efter udflytning, har en tredjedel ud af de kvinder, der har henvendt sig, haft personlige problemer. En del af disse var i et egentligt terapeutisk forløb med personalet og havde således etableret aftalen allerede før udflytning. De øvrige henvendelser handlede om hhv. personlige problemer og at finde en psykolog.

Mange af kvinderne har, som vi før har beskrevet, været udsat for psykisk eller fysisk vold eller begge dele. Ud af de kvinder, der svarede ja til at være udsat for vold, svarede ca. en tredjedel, at manden havde chikaneret dem efter opholdet på Kvindehjemmet. For nogle gjorde han det stadig. En enkelt af disse havde henvendt sig til Kvindehjemmet for hjælp efterfølgende, mens de andre ikke havde. Det er vores indtryk, at nogle af kvinderne forsøger at vænne sig til det og enten ikke henvender sig overhovedet eller ikke henvender sig igen, hvis der ikke umiddelbart er tid til at løse deres problemer. En kvinde fortalte, at hun opgav at søge mere hjælp efter en enkelt henvendelse til Kvindehjemmet, og at det i dag er for sent. Nu har hun levet med den psykiske stress så længe, at hun har inkorporeret det i sit liv, og at det ligger på ryggraden at se sig selv over skulderen på gaden. Vi oplevede, at et par af de kvinder, vi skulle have interview med, brugte anledningen til at henvende sig til personalet ang. problemer med eksmanden, som stadig generede dem (den ene meldte dog siden hen afbud til interviewet). En kvinde begrundede hendes manglende overskud til at være med i vores undersøgelse med problemer med eksmanden (vi mødte hende på Kvindehjemmet, hvor hun havde henvendt sig for hjælp). En anden kvinde fortalte i telefonen i forbindelse med hendes afvisning af at være med, at det alligevel ikke nytter at gøre noget for kvinderne efterfølgende, fordi man ikke kan gøre noget ved manden. Det synes således som om, at mange kvinder stadig har problemer relateret til eksmanden, men at nogle af disse vælger ikke at gøre noget ved det eller orker det.

Volden tager lang tid at bearbejde. Det bekræfter kvindernes svar, hvor det fremgår, at de fleste kvinder siger, at det tager 1-2 år eller mere. Nogle kvinder mener, at det er en livslang proces, og nogle kvinder ved ikke, hvor lang tid det tager, fordi de stadig er i gang.²⁶ En del kvinder har selv klaret det, men mange har fået hjælp til at bearbejde volden.²⁷ Et par stykker har påbegyndt at få hjælp, men har af forskellige årsager droppet det igen. En kvinde forsøgte at søge hjælp, men har et forbehold overfor psykologer og vil hellere have rådgivning andetsteds fra. En del kvinder har savnet en professionel at snakke med om volden, mens en større del ikke har savnet nogen (for de fleste, fordi de allerede har fået hjælp).²⁸ Spørger man kvinderne, om det betyder noget, at de kender den, de skal snakke med, fordeles de nogenlunde ligeligt mellem, at det ikke betyder noget, og at det betyder meget – det afhænger af den enkelte.

²⁶ 4 af kvinderne svarer, at det tog op til ½ år, 2 svarer ½- 1 år, 10 svarer 1-2 år og 9 mere end 2 år. 6 kvinder svarer 'andet', såsom at det er en livslang proces eller at de ikke ved det, fordi de stadig er i gang.

²⁷ 11 kvinder har klaret det selv. 18 har fået hjælp, 4 har påbegyndt hjælp, 1 har brugt netværket, mens 6 ikke har svaret.

²⁸ 8 kvinder har savnet en professionel at snakke med om volden, mens 1 har savnet at snakke med familien/netværket om det. 16 svarer, at de ikke har savnet nogen, 3 ved det ikke, 1 har ikke forstået spørgsmålet og 11 har ikke svaret.

Nogle af kvinderne har problemer, som ikke nødvendigvis relaterer sig til eksmanden. Vi har spurgt, om kvinderne føler sig meget alene med deres problemer. Hertil svarer en stor del af kvinderne, at det gør de.²⁹ Ligeledes er der mange, der har noget, de ikke kan snakke med familie og venner om, men som de gerne vil tale med nogen om. Deres præferencer er psykolog, terapeut, Kvindehjemmets personale, rådgiver med tavshedspligt, healer og en præst. Et par kvinder prioriterer personlige kriterier, såsom erfaring, tryghed og kemi.

Opsummerende på de spørgsmål, vi har stillet for at udlede kvindernes behov for terapi, kan der konkluderes, at mange kvinder har et behov, som de ikke har fået dækket. Vold er selvfølgelig et tema, som der allerede, mens kvinderne er på krisecenter, fokuseres meget på. Mange af kvinderne har således også fået professionel hjælp til at bearbejde det. Alligevel er der en del kvinder, som enten ikke har fået hjælp eller alligevel har savnet hjælp til at komme videre. Flere kvinder har desuden konkrete problemer med eksmanden, hvor de kontakter Kvindehjemmet for at hindre ham i at genere dem, og det viser, at det for mange kvinder ikke er et overstået kapitel. Behovet for terapi varer ud over opholdet på krisecenter. Dertil kommer andre personlige problemer, som for nogle kvinder også resulterer i et behov for terapi. Det spørgsmål, der rejser sig er, hvorvidt terapien skal foregå på krisecentret. For nogle kvinder møder vi en klar tilkendegivelse af at modtage terapeutiske samtaler på Kvindehjemmet, dels fordi de kender personen og dennes faglighed, dels fordi det ikke er en del af det eksisterende 'behandlertmiljø'. For andre betyder den personlige relation mindre, og de er vant til at mærke om kemien og fagligheden er der for at kunne gå videre. Disse vil ligeså godt kunne bruge tilbud i det eksisterende system. Nogle kvinder efterspørger decideret en psykolog. Afgørende er dog, at der bliver tilbudt hjælp, hvis kvinderne ønsker det, også efter udflytning.

9.6 Generel udslusningslejlighed

På spørgsmålet, om kvinderne har lyst eller behov for at flytte i en udslusningslejlighed, som ikke specifikt henvender sig til kvinder under uddannelse eller med særlige behov inden for job, svarer over en tredjedel ja tak.³⁰ En kvinde lagde særligt vægt på, at lejligheden skulle indeholde terapi – så ville hun svare klart ja tak, og en anden fokuserede på hjælp til børnene. Det er blevet tydeligt for os, at en udslusningslejlighed skal have særlige tilbud tilknyttet, for at kvinderne viser deres interesse for den. Ellers vil de hellere i egen lejlighed. Alligevel mener flere, at de set i bakspejlet ville have haft god brug for den. En kvinde fortæller, at hun boede en kortere periode i en midlertidig lejlighed, inden hun fik sin egen. Denne tid og denne lejlighed brugte hun til bogstaveligt talt at få ryddet op i sit liv – sine ting og sine problemer. Da hun flyttede ind i hendes lejlighed, var hun helt klar til at starte på en frisk, hvilket hun ikke mente, hun havde kunnet, hvis hun var taget direkte fra Kvindehjemmet. Hun kan derfor varmt anbefale udslusningslejligheder i det hele taget.

²⁹ 22 svarer ja til at føle sig alene med sine problemer, 22 svarer nej, mens 12 ikke har svaret.

³⁰ 24 kvinder svarende til 43%.

Kapitel 10 - Netværk

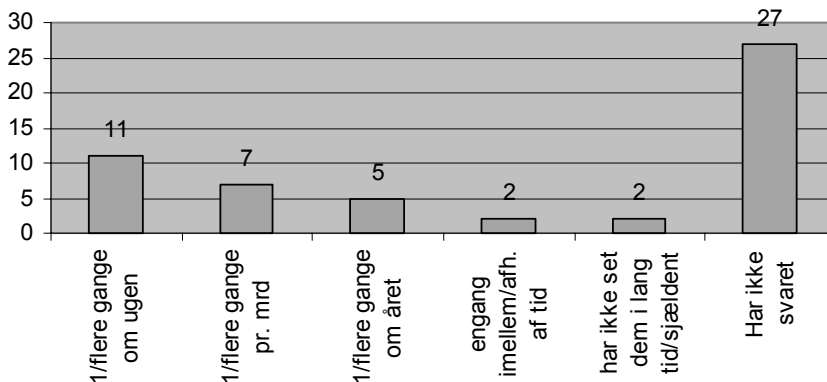
Vi har undersøgt kvindernes netværksrelationer, dels med henblik på at udlede behovet for hjælp i forhold til at udvide netværket, dels med henblik på at undersøge, om de har mulighed for at få dækket andre behov af netværket. Vi har opdelt netværk i hhv. familie og venner. Eksmanden eller -kæresten kan naturligvis også være en del af netværket, men dette forhold har vi ikke medtaget under netværkskategorien, da det ville blive for omfattende. Derudover har vi spurgt ind til kvindernes mere uformelle situation – om de føler sig alene, om de har fritidsaktiviteter mv.

10.1 Netværksrelationer

10.1.1 Familie

Størstedelen af kvinderne har kontakt til familien, mens kun få kvinder ikke har kontakt eller kun har kontakt til dele af familien. For mange kvinders vedkommende bor familien i udlandet.³¹

Hvor tit ser kvinderne deres familie?

En del af kvinderne ser deres familie ofte, men vi har kun fået spurgt halvdelen af kvinderne, så det er svært at vurdere, om det også gælder resten. En større andel af kvinderne taler ofte i telefon eller mailer med familien.³²

Størstedelen af kvinderne har et godt forhold til familien. En mindre gruppe af kvinderne har et dårligt forhold enten til hele eller dele af familien.³³ De kvinder, der har et godt forhold til familien, kan bruge den til især socialt samvær, men også til at tale om problemer med. En mindre del kan bruges til praktisk hjælp.³⁴ Selvom mange af kvinderne har kontakt til familien

³¹ 45 kvinder har kontakt til familien, 1 har ikke og 1 har kun til dele af den. 9 har ikke svaret. For 17 kvinders vedkommende bor den i Danmark, mens den for 23 kvinders vedkommende bor i udlandet.

³² Mht. telefon og mail svarer 13 kvinder, at de taler med dem en eller flere gange om ugen, 1 svarer tit, 12 svarer en eller flere gange om måneden, 1 svarer en eller flere gange om året, 28 har ikke svaret, og 1 er ikke blevet spurgt.

³³ Ud af 43 kvinder svarer 7, at de har et dårligt forhold til familien.

³⁴ 35 kvinder kan bruge familien til socialt samvær, 29 til at tale om problemer med, 12 til praktisk hjælp og 2 til andet.

og i princippet kan bruge den til mange ting, er det ikke ensbetydende med, at kvinderne gør eller vil det. Flere har udtalt, at de ikke ønsker at bekymre familien for meget, så de gemmer på en del af deres problemer og får således alligevel ikke behovet dækket. For mange kvinder bor familien i deres hjemland, hvilket også skaber begrænsninger for, hvad de kan bruge dem til. Selvom de snakker tit i telefon i stedet, er det ikke det samme som at ses, og det medfører i stedet savn og frustration. Disse kvinder svarer ja til at kunne bruge familien til socialt samvær, men dette sker i sagens natur ikke så ofte, som de ønsker, og det ikke kan dække det akutte behov for social kontakt. Kun halvdelen af de kvinder, der svarer ja til at kunne bruge familien til socialt samvær, ser jævnligt deres familie.

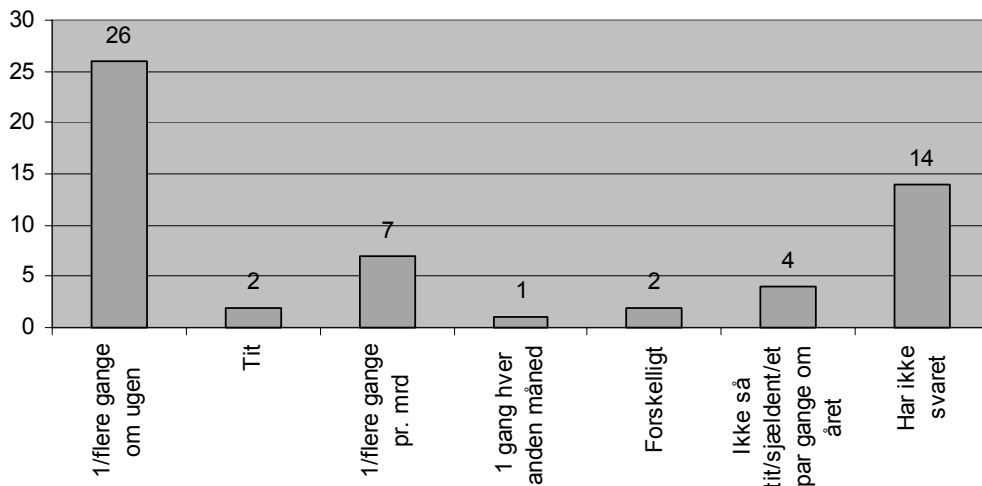
De problemstillinger, der viser sig i forbindelse med familien, er blandt andet, at nogle kvinder ikke kan trække så meget på familien, som de måske kunne have brug for, og at der er en mindre gruppe kvinder, der slet ikke kan bruge familien til noget, da de ikke har kontakt, eller fordi de har et dårligt forhold til den.

Med hensyn til de kvinder, hvor familien enten ikke kan være i nærheden, eller hvor de ikke har lyst til at belemre den, handler det om at finde alternative muligheder for at opfylde de konkrete behov, mens det for de kvinder, der ikke har kontakt eller dårlig kontakt handler om enten at genskabe kontakten eller at tilbyde støtte til at håndtere situationen. De kvinder, der ingen kontakt har, vil gerne genoptage den. En vil gerne have hjælp, mens en anden ønsker at klare det selv. Med hensyn til de kvinder, der har et dårligt forhold til familien eller dele af den, har nogle kvinder kontakt med de pågældende familiemedlemmer, mens nogle kvinder ikke har. For nogle af kvinderne påvirker det dem ikke så meget. En kvinde fortæller, at hun har fundet ud af, hvordan hun skal håndtere det pågældende familiemedlem og er indstillet sig på, hvad man kan regne med fra denne side for ikke at blive skuffet. En anden kvinde fortæller, at det ikke påvirker hende, men det fremgår af interviewet, at det påvirker hende meget, og at hun indtænker deres krav til hende i forsøget på at genoprette eller styrke kontakten. Nogle kvinder svarer, at det påvirker dem meget, at der er dele af familien, de ikke har et godt forhold til. En af kvinderne fortæller, at hun savner dem rigtig meget, men at de ikke kan få et godt forhold, før de ændrer mening vedr. hende og hendes liv. En anden kvinde har accepteret, at de ikke kan have kontakt, men er stadig meget påvirket af det. Selvom det for flere kvinder er noget, der påvirker dem, er der alligevel flere, der ikke ønsker hjælp til at forbedre forholdet. Dette bunder for nogle af kvinderne i, at de mener, at konflikten er uløselig, med mindre familiemedlemmerne skifter syn på kvindernes beslutninger, mens det for andre handler om, at det er familiemedlemmerne, der har et problem. De vurderer, at det ikke er noget, et krisecenter eller andre udenforstående kan løse.

10.1.2 Venner og behovet for at udvide netværket

Som det fremgår af figuren ses det, at mange kvinder ser deres venner oftere end familien. Dette kan for en del kvinders vedkommende som nævnt skyldes, at familien ikke er bosiddende i Danmark. Venner er på den ene side vigtige for kvinderne, men på den anden prioriteres de ikke så højt som familie, børn, arbejde, uddannelse og at være uafhængig.

Hvor tit ser kvinderne deres venner?

Sammenlignet med, hvad familien kan bruges til, svarer en stor andel, at de kan bruge vennerne til socialt samvær og til at tale om problemer med, ligesom med familien, men en langt større del kan bruge den til praktisk hjælp.³⁵ Det lyder, som om behovet er godt dækket, men sammenholdes svarene fremgår det, at det er de samme kvinder, som kan bruge vennerne til socialt samvær som til at tale om problemer med. Kategorierne er sammenfaldne, og det efterlader en forholdsvis stor gruppe, som ikke kan bruge vennerne hverken til socialt samvær eller at tale med.

For at imødegå dette problem har vi undersøgt, hvordan kvinderne har det med at møde nye mennesker. Over en tredjedel af kvinderne synes, at det er svært at møde nye mennesker. Som begrundelser er blandt andet manglende tid, manglende overskud, manglende selvtillid, sprogsværligheder, kulturforskelle, danskerne er reserverede, generthed, familien fylder meget, det er svært at have tillid til nye mennesker eller svært at vide hvor man skal finde dem. En kvinde føler, at hendes jævnaldrende bliver skræmt væk, fordi hun har to børn. En anden kvinde fortæller, at "folk spørger så meget", dvs. at det er et problem at møde nye mennesker, hvis man har brug for at holde sit privatliv privat.

³⁵ 38 kvinder svarer, at de kan bruge vennerne til socialt samvær, 31 kan bruge dem til at tale om problemer med, 23 kvinder kan bruge dem til praktisk hjælp.

En fjerdedel af kvinderne ønsker hjælp til at udvide deres netværk. Det er dog ikke alle kvinder, der er interesserede i at udvide deres netværk. En kvinde fortæller, at hun altid har knyttet sig til få mennesker, og at det er sådan hun har det bedst. En anden kvinde trives med at have daglig kontakt med naboer og kolleger, men ikke have vennerne og familien på nært hold, som hun i stedet ser intensivt på rejser og længerevarende besøg. Det er således svært at udlede, hvor stort behovet er, men der er flere kvinder, der har været vant til et stort netværk, og som finder det svært at møde nye mennesker. Ligesom en mindre gruppe ikke får deres kontaktbehov dækket. På spørgsmålet om kvinderne føler sig meget alene nogle gange, svarer næsten halvdelen ja.³⁶

10.1.3 Fritidsinteresse

En fritidsinteresse kan tilgodese flere behov, og derfor har vi undersøgt kvindernes indstilling til dette. Godt en fjerdedel af kvinderne har en fritidsinteresse, hvilket dog skal opfattes bredt (f.eks. surfing på nettet, cykling) og ikke i forhold til at være medlem af en klub. Lidt mere end en tredjedel kunne godt tænke sig at gå til noget eller gå til noget andet, end det de allerede nu laver. Der skal dog tages forbehold for, at kvinderne svarer ud fra, hvad de hypotetisk er interesserede i, mens de samtidig siger, at de ikke har tid. Bud på fritidsinteresser er fitness, dans, ridning, gymnastik, roning, noget kreativt, lave kniplinger med andre, lære at cykle, cykle sammen med andre og gå til noget på aftenskolen.

Vi har tænkt fritidsinteressen i forhold til, at det ud over at give indhold i hverdagen også kunne være netværkskabende. Flere vil gerne gå til fitness, hvilket ikke nødvendigvis er netværksskabende, og måske er det så tilfældigt, om man møder mennesker, man svinger med i sådan en sammenhæng. Derfor har vi valgt at fokusere på, at en fritidsinteresse vil kunne give en stabilitet til en hverdag, der i perioden under og lige efter ophold på krisecenter, er temmelig omskiftelig. Vi har derfor også spurgt kvinderne, om de tror, at det at gå til noget ville være en form for stabilitet i overgangen fra krisecenter til egen lejlighed. Her svarer godt en tredjedel ja.

10.2 Tilbud i krisecenterregi

10.2.1 Arrangementer på Kvindehjemmet

Interessen for aktiviteter i krisecenterregi er stor. Over to tredjedele af kvinderne ønsker at deltage i ture ud af huset og fællesmiddage eller lignende i huset. Ser man på den aktuelle deltagelse i forbindelse med invitationer til arrangementer er deltagelsen langt mindre, da kun en fjerdedel har været med.³⁷ Vi opfatter det således, at de fleste kvinder er interesserede i at deltage. De kvinder, der ikke ønsker at deltage, er de kvinder, der har en dårlig oplevelse af

³⁶ 35 siger ja til at få deres kontaktbehov dækket, mens 7 svarer nej. 1 kvinde savner et familiemedlem. 24 kvinder føler sig nogle gange meget alene, mens 19 svarer nej hertil, og 13 har ikke svaret.

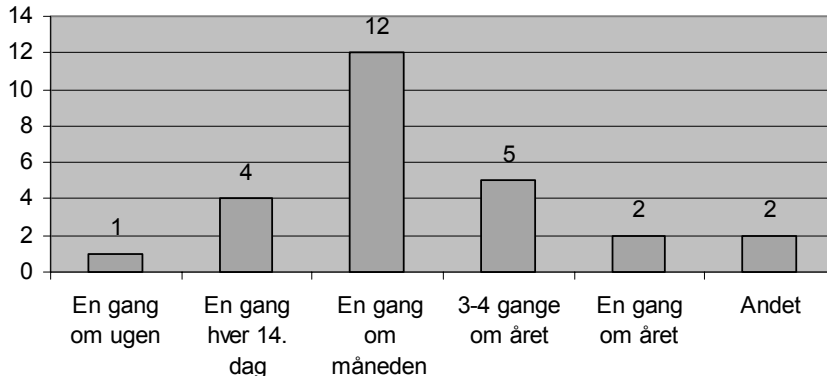
³⁷ 40 kvinder ønsker tilbud om arrangementer, 4 kvinder gør ikke og 7 kvinder ved det ikke. 5 kvinder har ikke svaret. På spørgsmålet om hvor mange kvinder, der har deltaget svarer 14 kvinder, at de har. 29 har ikke og 13 har ikke svaret.

opholdet, enten pga. den krise eller situation de var i, som bringer dårlige minder frem, eller fordi de ikke trivedes med at være på et krisecenter, hvor man bor tæt, hvor der er mere larm end i sin egen lejlighed, hvor man bliver konfronteret med andres problemer, og hvor man kan ryge ind i konflikter internt. Når den aktuelle deltagelse kun er en fjerdedel af kvinderne, afspejler det ikke nødvendigvis, at kvinderne ikke ønsker det, men for manges vedkommende, at de ikke har tid til at tage med. Flere af de kvinder, der ikke har været med, men som udtrykker interesse for arrangementer, fortæller således også, at de egentlig gerne ville have været med, men at de endte med at melde afbud (eller ikke komme), fordi de havde travlt. For andre kom de bare ikke af sted.

Man skal altså regne med, at den reelle tilslutning er mindre end interessen, men det betyder meget for mange kvinder, at de føler sig velkomne tilbage på Kvindehjemmet. Invitationer til sociale arrangementer er en måde at vedholde kontakten på. Kommer de ikke den ene gang, kan det være, de kommer den anden, så det skal være i orden at melde afbud, ellers bliver det sværere at dukke op næste gang.

Vi spurgte kvinderne om, hvor tit de mente, at der skulle holdes noget socialt for gamle beboere på Kvindehjemmet. Svarene afspejler og løser måske netop ovenstående.

Hvor tit skal krisecenteret lave aktiviteter?

Det fremgår af figuren, at der er en klar overvægt på hyppige arrangementer. Det skal lige nævnes, at andet står hhv. for "flere gange om vinteren, hvor man burer sig inde" og "noget kontinuerligt, så man gradvist kan udsluse sig selv". Fordelen ved at holde arrangementer tit er, at kvinderne kan melde afbud, uden at få dårlig samvittighed – hvis det er åbne arrangementer med et vist flow – og at de ikke afskriver sig muligheden for at dukke op en anden gang (hvis der skal gå et år inden næste gang, kan man let føle, at det ligger for langt væk).

Det er vores opfattelse fra interviewene, at man må indtænke afbuddene ikke som manglende interesse, men som vilkår. Vi oplever i hvert fald en klar interesse for at vende tilbage til Kvindehjemmet. Når vi har holdt vores interviews, har mange kvinder ønsket at holde det på Kvindehjemmet i stedet for i deres eget hjem. Nogle gange fordi de gerne vil gense det og hilse på personalet. Flere kvinder fortæller, at hver gang de cykler forbi udenfor, tænker de på Kvindehjemmet og har lyst til at stoppe op, men de gør det ikke, fordi de ved, at personalet har travlt, og at de ikke længere kender nogen beboere. Lysten er der, men det er sværere at gøre noget ved det. De har desuden en stor interesse for at møde dem, de boede sammen med.

En kvinde fortæller, da hun bliver spurgt, om hun har noget at tilføje, at man skal have en større tilknytning i overgangen, indtil man føler, man kan klare sig alene, dvs. det fjerner alenefølelsen at have løbende kontakt. En anden kvinde fortæller, at det er vigtigt at have lidt kontakt hele tiden for at folk kan opsøge Kvindehjemmet igen. Den kontinuerlige kontakt er vigtig – ikke bare for at sikre, at arrangementerne får deltagere, men også for at kvinderne føler, de kan komme tilbage igen, hvis de får et problem. Effekten er altså ikke kun social for kvinderne, men forebyggende i forhold til senere problemer.

10.2.2 Forslag til aktiviteter

Ud over, at kvinderne er interesserede i ture ud af huset og fællesspisning, vinder vores forslag om foredrag stor tilslutning, under forudsætning af, at det er et tema, der interesserer dem.³⁸ Nogle af kvinderne har givet forslag til temaer, f.eks. Danmarks historie eller politik, livet efter Kvindehjemmet og at søge mål i livet. Nogle kvinder foreslog alternative aktiviteter. Her er forslagene pc-kørekort eller kurser i pc, biografen, se danske film, lære at tale i forsamlings, at lære noget, være med i Hjerteforeningens løb, svømning, dans, madlavning og syværksted. I forhold til sociale arrangementer efterlyser en kvinde tolke – det giver bedre mulighed for private samtaler og at undgå misforståelser.

10.2.3 Netværkscafé

Vi har spurgt kvinderne, om de vil være interesseret i at benytte en netværkscafé. Vi har introduceret netværkscaféen som et ambulante tilbud, hvor kvinderne kan komme, når de har lyst, dvs. uden foregående aftale, men selvfølgelig i forhold til den fastsatte åbningstid. Ideen er, at det er en kombineret café, hvor der er rådgivning, computere til fri afbenyttelse samt kaffe, te og snak. Man kan altså komme, hvis man har et problem, og hvis man har lyst til at hænge ud. Næsten to tredjedele af kvinderne vil gerne benytte en netværkscafé.³⁹

³⁸ 31 kvinder vil gerne høre foredrag, 10 kvinder svarer nej og 1 svarer måske.

³⁹ 33 kvinder svarer ja til at benytte en netværkscafé, 1 kvinde svarer måske og 8 kvinder svarer nej. 14 kvinder har ikke svaret.

Sammenholdt med den rene rådgivningscafé, er interessen lidt mindre for netværkscaféen. Dog er der stadig klar tilslutning til en café, hvor man kan komme uanmeldt forbi, og hvor man ved, at der er åbent også (og især) for tidligere beboere.

Fordelen ved at inkludere det sociale i en rådgivningscafé er, at man kan trække på de kvinder, der har ressourcer til at hjælpe andre. Når kvinderne bor på Kvindehemmet kan dette være et ømt punkt, idet kvinderne undertiden ikke er gode til at sige fra, og når man bor op og ned af hinanden, kan en kvinde hurtigt blive rodet ud i at hjælpe andre, selv hvis hun ikke har overskud til det. Med en netværkscafé, hvor folk kommer frivilligt, må man formode, at dette problem bliver mindre. Vi har spurgt kvinderne, om de kunne have lyst til at være mentorer for andre – dvs. dele ud af deres erfaringer, f.eks. tage en kvinde med på arbejde for at vise, hvad det går ud på. Her svarer ca. halvdelen af kvinderne, at de gerne vil. Flere kvinder fortæller, at de efterfølgende har hjulpet nogle kvinder enten fra Kvindehemmet eller andre steder fra, f.eks. med at skaffe job. De er meget interesseret i at kunne hjælpe andre. En kvinde advarer dog om, at det ikke skal handle om psykologi og lignende – altså de personlige problemer – fordi de selv har det alt for tæt på stadigvæk.

10.2.4 Udgående medarbejder

En mulighed for at lette overgangen for kvinderne, når de flytter i egen lejlighed er at have en udgående medarbejder fra krisecentrene. Over to tredjedele af kvinderne ønsker besøg eller telefonopkald fra en medarbejder fra krisecentret.⁴⁰ Den udgående medarbejder kan dels hjælpe med praktiske ting vedr. flytningen – såsom at tjekke lejligheden igennem jf. kapitlet om flytning og de mange spørgsmål, som løbende dukker op – men især afhjælpe alenefølelsen, som vi allerede har været inde på. En kvinde siger, at hun tror, det kunne være med til at sikre, at hun var inde på en god vej og ikke gentog de samme mønstre. En anden kvinde siger ja, men at det skal passe ind – det er bedst aften og weekend. Og man skal kunne melde afbud. En kvinde tilføjer, at en udgående medarbejder ville være god til, at hun kunne få vendt de dårlige tanker – det er slemt i starten, og hun følte ikke, at kommunen var forståelig overfor hende.

Flere kvinder har fået tilknyttet en besøgsven fra Røde Kors gennem Kvindehemmet. Mange er glade for denne kontakt, men det kræver en indsats i starten, da Røde Kors-personen er en ny person. Det er dog kun i en overgangsfase, at Røde Kors' besøgsven er en ny person, så funktionen bliver udfyldt ligeså godt af denne, hvis personen introduceres allerede på krisecentret. For kvinder, der kun ønsker besøg i en kortere overgangsfase, er det måske mere oplagt med en person fra Kvindehemmet, da der ikke kræves overskud til at opbygge en ny relation. Nogle kvinder vil ikke fortsætte med kontakt, men erkender, at de i overgangen har brug for det.

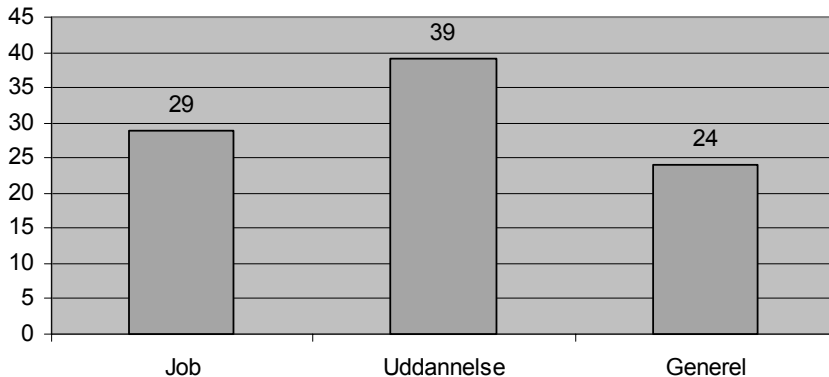
⁴⁰ 38 kvinder svarer ja til en udgående medarbejder, mens 6 kvinder svarer nej, og 12 kvinder ikke har svaret.

Kapitel 11 - Ambulante tilbud eller udslusningslejlighed

11.1 Udslusningslejligheder

Der er, som vi allerede har været inde på under arbejde, uddannelse og praktisk hjælp, stor tilslutning til udslusningslejligheder.

Interesse for udslusningslejligheder

En fjerdedel af kvinderne siger ja tak til alle tre slags lejligheder. Næsten halvdelen af kvinderne siger ja tak til job- og uddannelseslejligheden, mens godt en fjerdedel siger ja til job og generel udslusningslejlighed, og godt en tredjedel siger ja til uddannelse og generel lejlighed.⁴¹

Det eksakte behov for udslusningslejligheder er svært at vurdere, da mange svarer ja og synes, at det er en god ide, men hvor vi kan se, at de ikke umiddelbart har behov for det, eller hvor de f.eks. svarer "ja, hvis jeg ikke var under uddannelse" til en lejlighed med jobkonsulent. En anden svarer ja til uddannelseslejligheden, "hvis det er fagligt svært", men det var det tilsyneladende ikke for kvinden. Det er hypotetiske svar og især der, hvor kvinderne svarer ja til alle tre lejligheder, er der et forbehold.

Et par kvinder siger, at de ville sige ja, hvis tilbuddet om udslusningslejlighed var kommet før tilbuddet om egen lejlighed. En af disse siger dog, at hun ville prioritere udslusningslejligheden over egen lejlighed, hvis der var inkluderet terapi.

Flere kvinder udtaler retrospektivt, at de tror, det ville have været godt for dem at bo i en udslusningslejlighed. En kvinde har svært ved at se lejligheden for sig. Men, da det var sværere for hende at flytte i egen lejlighed, end hun havde forestillet sig, mener hun, at det kunne have været godt for hende at blive på Kvindehemmet noget længere og ender med at svare ja. En anden siger, at det er svært at svare på. Egen lejlighed ville måske trække for meget, men hun ville måske have haft behov for det. Flere kvinder vil gerne bo i en

⁴¹ 14 kvinder svarer ja til alle tre slags lejligheder. 26 ud af 29 kvinder svarer ja til både job- og uddannelseslejlighed. 16 siger ja til job og generel udslusningslejlighed, mens 21 siger ja til uddannelse og generel udslusningslejlighed.

udslusningslejlighed, hvis den kan konkurrere med 'egen lejlighed', dvs. at der hører div. former for støtte med.

Vi har præsenteret udslusningslejligheden som en lejlighed, man kan flytte ind i, efter man har boet på krisecentret. Dog har en kvindes kommentar en pointe i forhold til at kunne tage lejlighederne i brug på et meget tidligt stadie af kvindernes ophold. En kvinde havde svært ved at følge sin uddannelse, mens hun boede på Kvindehjemmet. Hun blev meget forstyrret af larmen på etagen og børn, der bankede på døren. Det gik hende på. En udslusningslejlighed ville være med til at sikre, at hun ikke droppede ud – som en anden kvinde gjorde delvist som følge af opholdet, fordi hun mistede energien dels af at bo med mange mennesker, dels af at mange er i krise.

Det at bo i en udslusningslejlighed er for nogle kvinder en meget positiv tanke. Flere kvinder nævner, at de savner at bo sammen med nogen, have nogen at snakke med og lave mad med, men samtidig har de brug for at føle sig mere privat. Nogle kvinder udtaler, at de ville være interesseret i et bofællesskab for tidligere beboere. Udslusningslejligheden kan således også til dels tjene et socialt aspekt, hvor kvinderne ikke behøver at rykke direkte ud i ensomhed eller isolation, men hvor de opnår mere privatliv end på et værelse på Kvindehjemmet.

En grund til at oprette udslusningslejligheder og ikke lade et ambulansetilbud stå alene er, som en kvinde udtrykker det, at kvinderne ikke henvender sig. Den pågældende kvinde var ikke kommet, hvis det havde været ambulansetilbud – til trods for, at hun så Kvindehjemmet som sin trygge base – hun var stadig i chok og fik et nyt chok af at stå alene lige pludselig. Ansvaret for sit eget liv var det værste for hende. Nogle kvinder kan således have brug for et tilbud, der er så omfattende, at de er en del af det, og at det ikke påhviler dem selv at vælge det til gang på gang.

Ikke alle kvinder synes dog, at tanken om udslusningslejligheder er tillokkende. En mindre gruppe svarer nej til alle tre slags udslusningslejligheder.⁴² Begrundelserne er forskellige. For nogle kvinders vedkommende er det udtryk for, at de ikke har behov for den form for støtte. En kvinde svarer, at hun nok skal klare det selv. For andre handler det om, at de ikke har haft en positiv oplevelse på Kvindehjemmet. En syntes, at det var anstrengende at være der, fordi alle var i krise og ingen viste hensyn. En anden mistede – som nævnt – energien under opholdet af samme årsag og stoppede sin uddannelse umiddelbart derefter. En havde det rigtig dårligt under opholdet, som også hang sammen med selve det at være der. For disse kvinder handlede det om at få sin egen lejlighed så hurtigt som muligt. Dette er dog ikke ensbetydende med, at de vender Kvindehjemmet ryggen. Kun en af kvinderne, der har haft

⁴² 8 kvinder svarer nej til alle former for udslusningslejlighed.

en dårlig oplevelse på Kvindehjemmet, vil slet ikke bruge stedet efterfølgende. De andre vil gerne have hjælp fra Kvindehjemmet. Der er forskellige problemstillinger, der knytter sig til dette. En handler om selvstændighed. Nogle kvinder vil gerne have hjælp, når de beder om det, men føler det lidt omklamrende at bo på Kvindehjemmet. Dvs. selve muligheden for selv at bestemme, hvornår man har lyst til at bede om hjælp og ellers ikke stå til regnskab for noget, betyder meget. Den anden problemstilling er, at kvinderne vil væk fra det tætte liv med andre på etagerne – kriserne, konflikterne og larmen. Disse problemstillinger taler for, at udslusning også skal indeholde ambulante tilbud.

11.2 Ambulante tilbud

I udgangspunktet tænkte vi de ambulante tilbud som en måde at nå ud til flere kvinder på. Lidt mere uforpligtende og et sted, hvor man kan komme, når behovet melder sig, dvs. at man ikke behøver at tænke sin egen fremtid ind i beslutningerne. Vi tænkte, at det var vigtigt at have et sted, som stod til rådighed, når der var behov. Det viser sig imidlertid, at et ambulante tilbud indeholder langt flere positive virkninger, end vi forestillede os.

Først og fremmest har man med ambulante tilbud en mulighed for at indfange de kvinder, der ikke ville tage imod tilbud om en udslusningslejlighed, og som i det hele taget har travlt med at komme ud i egen lejlighed. Nogle af disse kvinder vil stadig gerne modtage hjælp fra Kvindehjemmet og har brug for det, men det skal ske på deres præmisser. Deres præmisser er ikke alene, at de skal kunne henvende sig, når de har behov, men også, at der eksisterer et tilbud til kvinderne, hvor de føler sig velkomne. Hvis nogle kvinder føler det som en overvindelse af deres stolthed eller selvstændighed at søge om hjælp, er det vigtigt, at de ved, at der er åbent for dem, og at det ikke handler om, at nogen gør noget ekstra for dem, hvor de kommer til at føle sig til besvær og dermed falder i en kategori, hvor de har 'offerliggjort' sig selv i forhold til at skulle presse andre til at hjælpe sig. En af kvinderne, som havde en blandet oplevelse af at bo på Kvindehjemmet, fortæller, at selvom hun fik at vide, at hun kunne henvende sig igen, ville hun ikke, fordi hun ikke ville overbelaste personalet, og fordi hun i udgangspunktet følte sig afvist på trods af invitationen. Men, hun havde brug for hjælp og ville have benyttet et ambulante tilbud, hvis der havde eksisteret et for tidligere beboere. Samme kvinde foreslår, at Kvindehjemmet kunne have en rådgivningscafe, som fysisk er placeret uden for Kvindehjemmet. Det ville for hende betyde, at hun følte sig mere velkommen. På Kvindehjemmet skal man bruge nøgle for at komme ind, hvilket betyder, at man skal ringe på, hvis man er tidligere beboer. Dette giver hende en følelse af "ikke-åbenhed". En anden pointe i forhold til at have en rådgivning, der fysisk er placeret uden for Kvindehjemmet er, at det at tage tilbage på Kvindehjemmet for nogle kvinder er ensbetydende med at træde et skridt tilbage. Det at flytte betyder i sig selv, at man er nået et skridt videre. Det er ikke rart at komme tilbage, fortæller kvinden, som ellers ikke er afvisende overfor hjælpen. Den fysiske placering uden for Kvindehjemmet bliver også nævnt af en anden kvinde, som efterlyser at lave ting ude i byen, som ikke er associeret med

Kvindehjemmet. For nogle kvinder betyder dette, at de gerne vil bruge Kvindehjemmet, også efterfølgende, men at de ikke har lyst til at blive hængende mentalt og har brug for at komme videre. Det viser også, at det for nogle kvinder handler om signalværdi i forhold til omgivelserne.

Det er måske ikke så let en løsning at lave et kontor ude i byen, hvor kvinderne kan henvende sig, men pointerne er vigtige at tage med i betragtningerne om, hvordan tilbud til kvinderne skal laves. Der skal være åbent, de skal føle sig velkomne. Det skal ikke være besværligt at komme ind, og det skal meget tydeligt henvende sig til dem, så de ikke føler sig til besvær.

Et ambulante tilbud på Kvindehjemmet tiltaler rigtig mange kvinder, og de fleste vil gerne vende tilbage for hjælp. Selvom mange kvinder svarer ja tak til en udslusningslejlighed, må det antages, at flere ville vælge egen lejlighed, med mindre de havde særlige behov, som kunne dækkes i en udslusningslejlighed (terapi, børn og uddannelse især). Alligevel udtrykker mange et behov for at have en tilknytning til Kvindehjemmet ud over behovet for rådgivning, dvs. hvor det handler om mere end den konkrete rådgivning, som kvinderne i det ovenstående afsnit efterspurgte. Her vil en rådgivningscafe på Kvindehjemmet – og særligt en kombineret netværks- og rådgivningscafe – tjene som mellemlid mellem at bo på krisecenter og i egen lejlighed. Det giver således kvinderne en mulighed for at udsluse sig selv gradvist. Vi har som nævnt hørt fra flere kvinder, at de altid er nysgerrige, når de kører forbi Kvindehjemmet, og at de har lyst til at gå ind, men at de ikke gør det.

For især kvinder, der føler den personlige kontakt til krisecentret som omklamrende, kan det ambulante tilbud henvise til alternative tilbud. Det er blevet klart for os, at det ikke er nok at give navn og adresse på det pågældende sted, men at det kræver en del forarbejde – en nærmere forklaring af stedet og hvad de kan, hvor kvinden skal henvende sig, hvem hun skal snakke med, evt. på forhånd etablere kontakten til det nye sted, følge op på det efterfølgende, tage med kvinden derhen og så videre. For ca. halvdelen af kvinderne betyder det meget eller middel, at blive henvist videre, dvs. at det er et lidt ømtåleligt punkt for mange. Selvom den kvinde, som har foreslået, at man henviser videre, har det svært med det. Pointen er, at hvis man bare giver informationer til kvinderne uden at følge op eller hjælpe videre, er det nemt at give op eller lade stå til undervejs.

Kapitel 12 - Idé-katalog

Der er flere årsager til at etablere en indsats for kvinder, der flytter ud fra krisecentre. Mange kvinder har sagt farvel til store dele af deres gamle liv – f.eks. et voldeligt eller problematisk ægteskab – og skal påbegynde et nyt liv. Det skaber en grobund for nye initiativer og projekter i kvindernes liv og er således en god situation at tilbyde hjælp i, såfremt kvinden har behov for det. Dertil kommer, at flere kvinder synes, at det er svært at flytte ud fra krisecentret. For en gruppe kvinder er det så svært, at det begrænser dem i forhold til at få hverdagen til at fungere. For disse kvinder handler det dels om den sociale kontakt, dels om at stå alene med ansvaret for eget liv, både hvad angår praktiske forhold og mere eksistentielle spørgsmål. De kan derfor have et særligt behov for hjælp i en udflytningssituation.

Ved hjælp af dette idékatalog vil vi gøre opmærksom på nogle af de områder, hvor kvinderne kan have behov for hjælp, og hvor nogle af en eller anden grund ikke får dette behov dækket.

12.1 Hvorfor krisecentret og hvordan?

Flere kvinder har det fint efter udflytningen fra krisecentret og har ikke behov for yderligere hjælp. Andre har efter udflytning fra Kvindehemmet modtaget hjælp fra kommunen, og for norges vedkommende har det ført til, at de er blevet tilknyttet projekter, som kan hjælpe dem i deres videre færd. Disse kvinder er meget tilfredse med deres nuværende kontakter. Alligevel har undersøgelsen vist, at der er flere kvinder, der har uløste problemer, som stammer tilbage fra deres tid på krisecentre, og vi har flere gange oplevet, at kvinderne havde et aktuelt problem, som vi henviste til Kvindehjemmets personale. Undersøgelsen viser, at der er en stor del af de udflyttende kvinder, der har henvendt sig til krisecentret efter udflytning, ligesom der er en gruppe af kvinder, der har en tendens til at give op med at søge hjælp, enten undervejs i processen eller før de overhovedet kommer i gang.⁴³ Konklusionen er således, at der er en del kvinder, der har et behov, som enten ikke er dækket andetsteds, eller hvor kvinderne af en eller anden årsag ikke søger andre veje til hjælpen.

Da der allerede eksisterer mange forskellige tilbud, som kvinderne kan benytte sig af, har det været relevant at undersøge, hvorfor der alligevel er kvinder, der ikke får deres problemer løst. Vi har udledt flere faktorer til, hvad der har fået kvinderne til at opsøge krisecentret, og hvad der kan få dem til at opgive at søge hjælp.

For det første er der nogle kvinder, der ikke ved, hvor de ellers skal gå hen. Derfor er det nærliggende for dem at spørge på krisecentret. For denne gruppe vil det ofte være tilstrækkeligt, at krisecentret kan fungere som mellemled til de eksisterende tilbud.

For det andet er der kvinder, der ikke rigtigt får gjort noget ved det på trods af, at de har problemer, som har stor indflydelse både på deres hverdag og på deres mulighed for at komme videre. Krisecentrene vil ofte være en oplagt mulighed for at nå disse kvinder, dels i

⁴³ Vi har talt med kvinder, der har overvejet at tage på krisecentret, men ikke gjort det af frygt for at blive afvist, og vi har talt med kvinder, der har følt sig svigtet før, og som har opgivet at søge yderligere støtte i den nye situation.

kraft af at de kender til kvindernes problemer og kan gribe fat i dem allerede inden udflytning, og dels i kraft af den positive relation, der ofte er skabt mellem krisecentret og kvinden. For nogle kvinder betyder tillid, tryghed og genkendelighed meget. Her spiller den personlige kontakt og det, at krisecentrets personale kender dem og deres sag, en stor rolle. Dertil kommer, at kvinderne stoler på personalets faglighed, fordi de allerede har foretaget vurderingen heraf under opholdet. For andre kvinder betyder det meget, at de har en forventning til, at de kan få hjælp. Det at skulle søge hjælp og risikere et afslag er for nogle kvinder uoverkommeligt. Selvom tillidsrelationen til krisecentret betyder meget, er det ikke ensbetydende med, at alt nødvendigvis skal foregå på krisecentret. I mange tilfælde vil det være oplagt at trække på denne og overføre den til det nye sted, hvis krisecentret ikke blot henviser til andre tilbud, men støtter kvinderne i at etablere relationer til andre støttetilbud og evt. følger tæt op i en periode, indtil den nye relation synes etableret. I andre tilfælde kan krisecentrets rolle bestå i en mere generel introduktion til de forskellige tilbud, som findes på et givent område.

12.1.1 Idé-katalog – muligheder i krisecenterregi

Der er fordele og ulemper ved at etablere tilbud i krisecenterregi. Ved at etablere tilbud i krisecenterregi vurderer vi, at man kan nå flere kvinder end ved blot at henvise videre, og interviewene viser helt klart et behov for det. Desuden vil mange kvinder blive glade for det og føle sig trygge ved det. Omvendt er risikoen, at der er kvinder, der vil være tilbøjelige til at fastholde tilknytningen til krisecentret, og som derfor kan ende med at blive for afhængige af krisecentret og ikke ansøres tilstrækkeligt til selv at tage hånd om nye problemstillinger. Alt afhængigt af formålet med støtten vil der kunne etableres tilbud inden for forskellige rammer. Disse rammer kan opsummeres i:

- Udslusningslejligheder på krisecentret, der giver mulighed for at give omfattende støtte til de kvinder, der har behov for dette, og de giver mulighed for at arbejde på tværs af problemstillinger. For de fleste kvinders vedkommende er interessen for lejlighederne forbundet med, hvilke tilbud der knyttes til lejlighederne – som f.eks. en jobkonsulent, uddannelsesstøtte eller terapi og støtte til børnene eller en kombination af disse.
- Ambulante tilbud, f.eks. rådgivnings- og netværkscaféer. Denne type tilbud egner sig blandt andet til særskilte problemstillinger, til kvinder der ikke ønsker at være fast tilknyttet krisecentret og til at nå ud til flere. Evt. kan krisecentrene samarbejde om denne funktion.
- Udgående medarbejder. Den udgående medarbejder kan tilgodese praktiske såvel som sociale behov. Evt. kan krisecentrene samarbejde om denne funktion.
- Udvidet henvisning til andre tilbud, f.eks. via ambulante tilbud eller udgående medarbejder. Dette sikre, at de eksisterende tilbud udnyttes bedst muligt. Et af problemerne pt. synes at være, at rækken af eksisterende tilbud er stor, men at der

er mange tilbud, der drukner, og at det ender med, at ingen af kvinderne kender til nok til dem til at bruge dem.

- Opdateret liste eller portal over tilbud. Der vil være en pointe i, at krisecentrene i fællesskab – eller andre aktører – afsætter ressourcer til at have en opdateret liste over de eksisterende tilbud, evt. på nettet med et dertilhørende chat-forum, hvor kvinderne kan udveksle erfaringer.

12.2 Arbejdssituation

Det billede, der tegner sig af arbejdssituationen for kvinderne, er positivt. Over en tredjedel af de adspurgte kvinder er i arbejde, og en væsentlig del af de resterende kvinderne er i gang med at tage en uddannelse. Andelen af kvinder, som har arbejde, er mere end dobbelt så høj som den tilsvarende andel i LOKKs statistik for 2006, og dette tyder på, at der sker en positiv udvikling i kvindernes arbejdssituation i perioden efter opholdet på krisecentret.

Arbejdsløsheden blandt de adspurgte kvinder er dog stadig højere end landsgennemsnittet. Da en del af målgruppen befinder sig i en situation, hvor de skal gøre sig fri af f.eks. en eksmand, er det er blevet særligt vigtigt at være selvstændig og selvforsørgende, og der er derfor et behov for en indsats i forhold til dele af målgruppen.

For de kvinder, der ikke er i arbejde eller under uddannelse, udgør jobcentret det sted, hvor de skal opsøge hjælp. Nogle kvinder er tilfredse med den hjælp, de får/har fået fra jobcentret, men en væsentlig del af kvinderne føler, at de ikke får den hjælp, de har behov for. Vi vurderer, at dette kan skyldes en kombination af en række faktorer.

For det første er kvinderne ofte ikke tilstrækkeligt forberedt i deres møde med jobcentret. De har ikke overblik over deres muligheder jobmæssigt set og er derfor ikke i stand til selv at give et realistisk bud på en kortsigtet jobplan. Risikoen er, at kvinderne på den ene side ikke føler ejerskab eller motivation i forhold til den plan, som lægges i jobcentret og derfor heller ikke opfatter denne som en hjælp, og på den anden side, at de kommer til at fremstå uden en egentlig interesse og engagement i deres fremtidige arbejdsliv.

For det andet vil den plan, som lægges for kvinderne, sjældent omfatte en langsigtet planlægning for kvindens arbejdsliv, da jobcentrets rolle kan opsummeres under mottoet "den korteste vej til job". Dette kan for nogle resultere i, at et lavtlønnet opslidende job som f.eks. rengøring fremstår som en udsigtsløs situation for kvinder med dårlige skole- og/eller sprogkundskaber.

For det tredje har vi en fornemmelse fra vores samtaler med både kvinderne og medarbejdere i jobcentret, at kvinderne ofte ikke har en fast kontaktperson i jobcentret, og da vi fra vores samtaler med kvinderne kan se, at nærhedsrelationen spiller en stor rolle, når kvinderne skal opsøge hjælp til deres problemer, vurderer vi, at en eventuel mangel på en fast kontaktperson i jobcentret kan være en medvirkende årsag til, at en del af kvinderne ikke føler, at de får den hjælp, de har behov for.

For det fjerde kan der opstå et problem for den del af vores målgruppe, der har det største behov for hjælp, idet de ofte ikke magter selv at følge op på henvisninger til yderligere hjælpeforanstaltninger, enten fordi de ikke tror på, at det nytter, eller fordi de ikke forstår, hvad de skal gøre, eller hvor de skal henvende sig. Som et eksempel på dette kan nævnes, at vi gennem vores samtaler med jobcentret har fået oplyst, at alle udenlandske kvinder, som har en gymnasieuddannelse og/eller kompetencegivende uddannelse fra hjemlandet, henvises til at kontakte CIRIUS for information om mulig konvertering af deres udenlandske uddannelse. Problemet er, at vi blandt de interviewede kvinder har talt med flere kvinder, som ikke selv går videre med en sådan forespørgsel eller som på forhånd har opgivet at benytte sig af muligheden.

På baggrund af ovenstående samt de af undersøgelsen opståede tematikker kan forslaget om at oprette en jobkonsulentfunktion i krisecenterregi være fordelagtigt. Fordelene herved er dels at styrke dialogen mellem jobcentret og kvinden, således at den hjælp, hun kan få, bedst muligt matcher hendes ønsker, dels at sørge for en langsigtet planlægning, således at de eksisterende muligheder, kvinden har på arbejdsmarkedet, kan bruges som et trin i et længevarende forløb, såfremt kvinden ønsker det, samt at der kan bygges ovenpå kvindens nuværende ressourcer.

En jobkonsulent vil ikke kun være til gavn for kvinder, der står uden for arbejdsmarkedet, men også eksempelvis kvinder der ønsker at bruge deres oprindelige uddannelse, så det er vigtigt, at tilbuddet om jobkonsulent i krisecenterregi udbydes til alle, også til de kvinder der er i arbejde.

Nogle af de væsentlige problemstillinger, som er dukket op i undersøgelsen, og som gælder for både kvinder i og uden job er:

1. Dansksprogligt niveau. Sprog er ikke bare en central komponent i forhold til integration af kvinderne (og deres børn) i det danske samfund, men også en afgørende faktor for deres livssituation generelt, f.eks. om de kan bruge deres uddannelse fra hjemlandet eller tage en ny uddannelse. Der må gøres op med forestillingen om, at arbejde automatisk fører til forbedring af de sproglige kompetencer, idet man i brancher, hvor danskkundskaberne betyder mindre som f.eks. rengøring, hvor der dels arbejdes meget alene, og hvor langt den overvejende del af de andre medarbejder også har forholdsvis ringe danskkundskaber og i realiteten ikke taler særlig meget dansk.

For kvinder med uddannelse fra hjemlandet er det afgørende, at der sættes ind i forhold til de sproglige kvalifikationer først, således at kvinderne kan finde et arbejde, der svarer til deres uddannelsesniveau. For kvinder uden uddannelse hjemmefra er det ligeledes vigtigt at fokusere på sproget først. Nogle af kvinderne besidder et dansk, som er tilstrækkeligt til at klare et rengøringsjob, men som ikke er godt nok til, at de kan tage en uddannelse eller søge et job, som kræver nogen form for kundekontakt. Dette er problematisk, blandt andet fordi

rengøring på langt sigt er en opslidende branche, og det er derfor vigtigt, at kvinderne har reel mulighed for at på sigt at forbedre deres jobsituation enten via videreuddannelse og/eller advancement, hvilket igen forudsætter gode dansksproglige kompetencer.

2. Helhedsorienteret indsats. For målgruppen overordnet set er det dog også vigtig at bemærke, at arbejde ikke kan betragtes separat i forhold til andre problemer i kvindernes liv, som f.eks. eftervirkninger af et eventuelt voldeligt forhold, en eksmand der stadig generer kvinden, problemer med børnene osv., og at det derfor er vigtigt, at der foretages en samlet indsats for at styrke kvindens evne til at tackle sine problemer på alle disse områder. Vi ser fra interviewene, at det handler om at få de elementære forhold i orden, såsom styr på økonomien, at børnene har det godt, at få bearbejdet oplevelser forbundet med vold osv. Mange kvinder nævner trygge rammer som et godt liv – dvs. at udover at have sin egen bolig og et godt arbejde, betyder det at kunne klare sig selv og have styr på tingene.

3. U hensigtsmæssige forventninger. Der kan undertiden eksistere en forestilling om, at nogle kvinder, der ikke er vokset op i Danmark, har en livsform som hjemmegående husmor. For at kunne vurdere, om noget sådant har betydning i forhold til vores målgruppe, har vi klarlagt, hvor stor en del af kvinderne, som i deres hjemland har haft en livsform som hjemmegående. Det viste sig, at det kun var ganske få kvinder, som ikke enten havde arbejdet i hjemlandet, eller som havde været i gang med en uddannelse med det sigte at komme på arbejdsmarkedet. Dette kunne tyde på, at forestillingen om, at en del af de etniske kvinder er svære at få i arbejde, fordi de identificerer sig med en hjemmegående livsstil, ikke synes at have væsentlig betydning for vores målgruppe. Det problem, der kan opstå i denne sammenhæng er, at hvis kvindernes baggrund og ressourcer ikke afdækkes fuldt ud, og hvis deres situation ikke ses i et helhedsperspektiv, som vil kunne forklare deres eventuelle position uden for arbejdsmarkedet, så risikerer man, at tilgangen og tilbuddene til denne gruppe kvinder sker på de forkerte præmisser og måske netop kommer til at bekræfte forestillingen – ikke fordi forestillingen er rigtig, men fordi tilbuddene ikke rammer de pågældende problemstillinger.

12.2.1 Idé-katalog – arbejdssituation

Vi har spurgt alle kvinder – uanset om de er i arbejde, under uddannelse, arbejdsløse eller andet – om de ville have taget imod tilbuddet om hjælp i forhold til deres jobsituation i forbindelse med deres udflytning fra krisecentret. To tredjedele af de adspurgte siger, at de gerne vil tage imod et tilbud om hjælp, enten ambulantly eller i tilknytning til en udslusningslejlighed.

Ud fra vores interview med kvinderne er det vores vurdering, at en jobkonsulent med fordel kunne sætte ind på de følgende områder:

- Konkret hjælp til at søge job, både i form af vejledning i skrivning af ansøgninger og CV og via træning i jobsamtaleteknikker.
- Klarlæggelse af muligheder, krav og forventninger i forhold til arbejdsmarkedet. F.eks. gennem information om relevante jobmuligheder. Fra vores interview med jobcentret ved vi, at jo mere motiveret og forberedt en kvinde kommer, jo bedre kan de hjælpe hende der. Derfor vil det også være en væsentlig opgave for jobkonsulenten at snakke dette igennem med kvinden først for at sikre, at hun opnår den rette hjælp og finder en løsning, der ligger tættest på hendes ønsker. Jobcentret tilbyder mulighed for korte praktikforløb, men også her er det vigtigt, at praktikken ligger så tæt på kvindens ønsker som muligt inden for en realistisk ramme.
- Hjælp til at lægge en langsigtet job/uddannelses plan. Information om udviklingsmulighederne i form af f.eks. kurser og videreuddannelse indenfor det valgte jobområde, herunder information om mulighederne for økonomisk støtte til uddannelse/videreuddannelse i A-kasse regi, på revalidering, SU eller SVU.
- Løbende opfølgning og iværksættelse af eventuelle støtteforanstaltninger i forhold ovennævnte langsigtede plan.
- Kurser om arbejdsmarkedsrelevante forhold som f.eks. rettigheder og muligheder i A-kassen, regler om f.eks. ferie og sygdom, fagforeningens rolle, økonomiske forhold i forbindelse med f.eks. lønforhandling, orlov og pension.
- Undersøgelse af dispensationsmulighederne i forhold til fortsat danskundervisning for kvinder med svage danskundskaber, som har opbrugt deres ret til danskundervisning. Herunder også muligheden for danskundervisning/lektiestøtte i krisecenterregi.
- Kontakt/støtte person for den lille gruppe af kvinder, vi har talt med, som ofte oplever at blive fyret fra deres arbejde, og som har behov for hjælp til at udpege de problematikker, som forårsager fyringerne samt hjælp til at lære at indgå i en dialog med arbejdsstedet, før problemerne opstår.
- Oprettelse af uformelle job-netværk mellem kvinderne. Kvinder inden for samme arbejdsfelt kan have gavn af hinanden i forhold til at dele erfaringer fra arbejdspladser, jobsøgningsmuligheder, hjælpe med jobsøgninger og lignende. Erfaringsudveksling mellem tidligere beboere, som er i arbejde, kan være en mulig inspirationskilde for kvinder, som ikke er i job,

12.3 Uddannelse

Billedet af kvindernes uddannelsessituation er ligesom i arbejdssituationen generelt positivt. Over halvdelen har eller er i gang med at tage en kompetencegivende uddannelse, og flere

har planer om at gå i gang i snarest fremtid. Kun en mindre del har ikke planer om at tage en uddannelse. På trods af det positive billede synes der dog stadig at være behov for en indsats på dette område. Dels i forhold til kvinder, som ikke bruger deres uddannelse, oftest fordi den ikke er taget i Danmark, og dels i forhold til kvinder, som pga. sprogligt svage kompetencer ikke kan tage den uddannelse, de ønsker. Yderligere er en stor del af kvinderne enlige mødre, hvilket medfører, at de både tidsmæssigt og økonomisk har mindre overskud i deres uddannelsesforløb. Størstedelen af kvinderne opfatter uddannelse som vigtig og vil gerne uddanne sig, men mange udtrykker således også tvivl om, hvorvidt de tidsmæssigt og økonomisk er i stand til at gennemføre en uddannelse, og hvorvidt de kan overkomme de faglige krav, som stilles i uddannelsesforløbet.

Da jobcentret arbejder ud fra et mål om kortest mulige vej til job, kan kvinderne ikke hente støtte herfra til en længerevarende uddannelsesplan, og denne støtte må derfor søges andetsteds. Her kan krisecentrene spille en rolle både i forhold til at udarbejde en langsigtet uddannelsesplan – herunder hjælpe kvinden med at søge økonomisk støtte til uddannelsesforløbet – og yde løbende støtte under uddannelsesforløbet.

Uddannelsesrådgivning kan kvinderne få på uddannelsesstederne, men for nogle kvinder vil der være behov for en mere grundlæggende og forudgående samtale om muligheder, før de kan søge rådgivning andetsteds, så igen kan krisecentrene spille en væsentlig rolle.

De problemstillinger, der træder tydeligst frem i undersøgelsen, handler om den økonomiske situation under uddannelsesforløbet for de kvinder, som har børn, og de nødvendige sproglige kompetencer for de kvinder, som ikke er opvokset i Danmark.

12.3.1 Idé-katalog – uddannelse

Mange af kvinderne udtrykker usikkerhed omkring, hvilke muligheder de har i forhold til uddannelse og efterspørger derigennem forskellige former for støtte og rådgivning om bl.a. uddannelsesvalg, økonomiske forhold i forbindelse med uddannelse og konvertering af uddannelser taget i udlandet.

En stor del af kvinderne ville være interesserede i at bo i en lejlighed tilknyttet krisecentret, hvis der var tilknyttet tilbud om studiestøtte og generel rådgivning. For nogle kvinder vil det handle om en del af uddannelsen, mens det for andre handler om hele den periode, hvor de er under uddannelse. Der er kvinder, som giver udtryk for, at de mener, at dette ville give dem mulighed for at tage en uddannelse, som de ellers ikke ville kunne overkomme.

De forskellige muligheder for at imødekomme kvindernes behov og ønsker er blandt andet:

- Uddannelseslejligheder i krisecenterregi med lav husleje, hvor kvinderne kan bo, mens de tager uddannelse. Til disse kunne tilknyttes en række støtteforanstaltninger som f.eks. et lektieværksted, hvor kvinderne kunne få generel hjælp til opgaver i forbindelse med studiet, støtte og aflastning både praktisk og økonomisk til de af kvinderne, som har børn, f.eks. via fritidstilbud til børnene, generel omsorg og

rådgivning, økonomisk støtte til bøger, pc og andre studieudgifter. Fordelen ved disse lejligheder er, at de ud over de konkrete støttemuligheder kan tilbyde kvinderne en tryk ramme og medvirke til at fastholde kvinden i et uddannelsesforløb.

- Lektiecafe – en lektiecafe kan oprettes i forbindelse med krisecentret, men krisecentret kan også have en mellemrolle ved at hjælpe med at undersøge, om der findes tilbud i forbindelse med uddannelsen, finde mentorer eller oprette små grupper på uddannelsesstedet. Yderligere kunne krisecentrene have en løbende opdateret liste over eksterne lektielæsningsstilbud, som kvinderne også kan henvises til.
- En uddannelseskonsulent som kan vejlede om uddannelsesvalg, økonomiske støttemuligheder, revalidering, eventuelle eksisterende faglige støtteforanstaltninger (lektiehjælp mv.) – en kontakt, man altid kan komme til, og som løbende støtte gennem uddannelsesforløbet.
- En uddannelsesmentor, som er en person med den profession, som kvinderne ønsker at uddanne sig indenfor, og som kan bistå med råd og støtte i forbindelse med den konkrete uddannelse.
- Hjælp til at undersøge om og i hvilken grad tidligere uddannelser og/eller arbejdserfaring kan have relevans i forhold til nuværende uddannelsesønsker, herunder hjælp konvertering af uddannelser taget i udlandet.
- Kurser i studieteknik, pc-brug og opgaveskrivning.
- Støtte til studieforberedende undervisning, som f.eks. forbedring af danskundskaber, en 1-årig HF for kvinder, der har en gymnasial uddannelse fra udlandet, eller enkeltfag på HF.
- Hjælp til legatsøgning, f.eks. til indkøb af bøger, computere og lignende.

12.4 Sprog

Forskellige problemer opstår, når kvinderne ikke bestrider et tilstrækkeligt dansksprogligt niveau. En mindre gruppe kvinder har problemer i forhold hverdagen, såsom at forstå breve fra det offentlige og at kommunikere med børn, der vælger dansk som kommunikationsmiddel. En langt større gruppe har problemer i forhold til kontakt med myndighederne, hvilket vi ser som et stort problem, da deres muligheder for hjælp ofte afhænger af denne kontakt, dels at kunne søge denne hjælp og bruge denne på en hensigtsmæssig måde. Vi har under job og uddannelse været inde på sprogets betydning i forhold til, at kvinderne kan bruge deres uddannelse, men der viser sig et yderligere problem under denne kategori, som handler om selve adgangen til at tage en uddannelse. Størstedelen af de kvinder, der ikke er opvokset i Danmark, har taget en eller flere danskprøver eller eksaminer, men de fleste har dog ikke bestået højere niveauer, end hvad der svarer til den nuværende danskprøve 2. Da danskprøve 2 ikke lægger op til at fortsætte i et uddannelsesforløb, og da flere af kvinderne ønsker at gå i gang med en uddannelse og i øvrigt står i en situation, hvor det er særlig vigtigt at være selvforsørgende og kunne klare sig selv, er dette et væsentligt område, hvor kvinderne har behov for støtte.

De eksisterende muligheder for at hente støtte er i kommunalt regi, hhv. jobcentret for de kvinder, der ikke er i arbejde, og introduktionsprogrammet for kvinder, der ikke har været i Danmark mere end 3 år. Der er dog et behov for en yderligere indsats. For det første er der en del kvinder, som falder uden for de eksisterende hjælpemuligheder. De fleste af kvinderne på krisecenter har været i Danmark mere end 3 år og er derfor ikke længere en del af introduktionsprogrammet. Mange af disse har af forskellige årsager – et voldeligt forhold eller en travl hverdag med fuldtidsjob, mand og børn – ikke udnyttet deres ret til undervisning godt nok. Mulighederne for yderligere danskundervisning hænger ofte sammen med aktivering, hvorved de kvinder, der er i job, har ringe muligheder for at blive bedre til dansk, da de skal betale selv og gå til undervisning få timer om ugen om aftenen. Det er dog ikke blot i forhold til de kvinder, der falder uden for, at der er behov for hjælp. Også for de kvinder, der har ret til undervisning, og som får det i kommunen, kan have et særligt behov. Fra vores interview med medarbejdere fra Sprog- og Integrationsenheden i jobcenter København har vi fået oplyst, at man kun har ret til enten danskprøve 2 eller danskprøve 3 som sprogtilbud i forbindelse med integration, således at kvinderne i løbet af sprogundervisningsforløbet skal vælge mellem prøve 2 eller prøve 3. Dette valg kompliceres af, at tildeling af permanent opholdstilladelse er afhængig af, at ansøgeren kan dokumentere et danskniveau, som minimum svarer til en bestået prøve 2. En del af kvinderne på krisecentre vil af denne årsag have tendens til at vælge at lade sig nøje med prøve 2, fordi de ønsker at opnå opholdstilladelse hurtigst muligt, hvilket medfører, at deres adgang til uddannelse på et højere niveau end SOSU-uddannelserne vanskeliggøres. Vi har i forbindelse med vores undersøgelse set flere eksempler på kvinder, med både evner og motivation for at tage en uddannelse, der er kommet i denne situation.

Det er dog ikke kun adgangen til sprogundervisning, som kan være et problem for kvinderne. Også selve undervisningen giver anledning til kritik. Mange kvinder er tilfredse med den undervisning, de har modtaget, men der er dog en væsentlig gruppe, som ikke har været tilfredse. Et af de primære kritikpunkter er, at der er for lidt reel undervisning, idet mange af kvinderne oplevede en udstrakt grad af 'arbejd selv'-undervisning, hvor eleverne ikke har adgang til en lærer, hvilket en del af kvinderne opfatter som en bremsende faktor for deres sproglige udvikling. Et andet kritikpunkt fra nogle kvinder er, at undervisningen er for arbejdsmarkedsrettet, hvilket kan få som mulig konsekvens, at det begrænser kvindens indtryk af sine valgmuligheder, og at der er for lidt fokus på den form for sproglige kompetencer, der kræves i uddannelsesmæssig sammenhæng.

12.4.1 Idé-katalog – sprog

En væsentlig del af kvinderne vil gerne have hjælp til at forbedre deres danskundskaber og har konkrete ønsker om, hvad denne hjælp skal bestå i, som f.eks. samtaletræning eller udvikling af deres skriftlige niveau. Der er dog også en betydelig del af kvinderne, som giver udtryk for, at de ville sige nej tak til et tilbud om yderligere danskundervisning. Her er der i mange tilfælde tale om en prioritering hos kvinder, som ikke vurderer, at de kan kombinere yderligere sprogundervisning med at passe et job samt ofte en eller flere børn. Det skal dog nævnes, at der er en mindre gruppe, som vi vurderer, vil kunne have væsentlig glæde af yderligere danskundervisning, men som selv afviser at have et behov.

- Lektie/sprogværksted med fast bemanning, hvor kvinderne kan få individuel hjælp til at udvikle deres sproglige kunnen. Bemanning kunne kombineres med adgang til lydbånd, film etc. Eventuelt kan lektieværkstedet være tilpasset kvindernes individuelle behov. Hvis en kvinde ønsker at fortsætte i uddannelsessystemet, kan det være en ide at introducere tekster, fagtermer og lignende fra den pågældende uddannelse. Lektiehjælp kan tilbydes om hverdagen og for at kunne tilbydes til flest mulige om aftenen, men for arbejdende kvinder med små børn vil det være hensigtsmæssigt med tilbud i weekenden, hvor kvinden ikke har andre 'forpligtelser'.
- Hjælp til at få dispensation i forhold til at få mere undervisning. Eller – hvis der ikke er andre muligheder – hjælp i forhold til at tage undervisning uden for arbejdstid. Det er muligt at tage en del af danskundervisningen ved selvstudie, men dette kræver ekstra støtte, f.eks. ved lektieværksted eller evt. privatundervisning.
- Vi mener, at det kunne være interessant at tilbyde et intensivt sprogforløb til en mindre gruppe kvinder for derigennem at få indblik i udviklingsmulighederne mht. sproglige kompetencer. Det er vores formodning, at en stor del af kvinderne på forholdsvis kort tid vil kunne opnå en stor forbedring af deres sproglige kunnen, hvis de får intensiv sprogstøtte og gives mulighed for i en periode at koncentrere sig om dette.
- Sprogperson på krisecentret – en person, hvis opgave det er at tale dansk med kvinderne, både hverdags snak og lektiehjælp.
- Sprogudveksling med danskere, som har ønske om at lære et sprog, som tales af de pågældende kvinder. F.eks. en frivillig ordning fra universiteterne. Fordelen er, at der vil være tale om en gensidig sprogudveksling, og at både kvinderne og de studerende får og giver hjælp.

12.5 Børn

Langt størstedelen af kvinderne har børn, og for de flestes vedkommende bor de hos moren. Det er kun i mindre grad muligt at udlede faktuelle forhold, som kan sige noget om behovet i sig selv. Det der gælder for de fleste af børnenes vedkommende er, at de ofte har været vidne til vold samt at få børn selv er blevet udsat for vold. Desuden har de i nogle tilfælde været kastebold mellem forældrene i forhold til skilsmissem, forældremyndighedssagen og

samværssagen. Disse forhold peger i retning af, at der er børn, der har særlige behov. Der vil være andre relevante problemstillinger, som hænger sammen med morens situation. Selvom vi kan udpege områder, hvor børn i denne målgruppe kan have særlige behov, har vi ikke mulighed for at sige noget om, hvorvidt det er alle børn, der har dette behov. Vi har hverken interviewet børnene eller haft andre muligheder for at vurdere deres behov, hvorfor tilbuddene i forhold til børn bygger på mødrenes vurderinger af børnenes behov. Af denne årsag vil tilbuddene i børnekategorien overvejende henvende sig til mødrene.

De tilbud, kvinderne har brug for, kan i et vist omfang tilbydes uden for krisecentret. Det handler blandt andet om advokatbistand, psykologhjælp, aflastning, men krisecentrene spiller en stor rolle i forhold til at formidle disse tilbud. Krisecentrene har dog en unik position i forhold til børnene, da de ofte har opbygget en fortrolighed til børnene og kender morens sag, hvorfor nogle af tilbuddene med fordel kunne tilbydes i krisecentrene. Størstedelen af de interviewede kvinder har brugt 'Børnetræet' på Kvindehemmet, og flere af børnene har haft individuelle samtaler med pædagogerne i Børnetræet. Det kan handle om mange forskellige ting, men måske i særdeleshed det, at børnene har været vidne til den vold, deres mor har været udsat for af faren, evt. at de selv har været udsat for vold samt at forældrene kan have konflikter, der varer under og efter skilsmissen. En væsentlig del af kvinderne udtrykker stor tilfredshed med Børnetræet og har interesse for at bruge dette støttetilbud også efter udflytning. Fordelen ved at lade et sådant tilbud gælde ud over opholdet på Krisecentret er, at det er de samme personer, som kvinderne og børnene taler med, dvs. at tillidsrelationen allerede er opbygget, og at deres sag og problemstillinger er velkendte af det rådgivende personale. I en udflytningssituation kan dette være særligt vigtigt, især for børnene, da udflytning fra krisecentret for nogle børns vedkommende betyder skole- eller institutionsskift i en tid, hvor børnene ofte har været udsat for mange voldsomme forandringer i forvejen.

12.5.1 Idé-katalog – børn

Behovene for børn og mødre er forskellige, og tilbuddene kan være meget forskellige alt efter formålet med støtten. De forskellige muligheder for at støtte er blandt andet:

- Forældremyndigheds- og samværssager. Hjælp til forældremyndighedssager er som regel allerede etableret, mens kvinden boede på krisecenter, så det vil i højere grad være samværet, kvinderne har brug for hjælp til. Flere kvinder mener, at problemet bunder i mandens adfærd, hvormed krisecentre eksempelvis kan tilbyde 'familieterapi' med det formål at forbedre samværsrelationerne eller hjælpe kvinden med at håndtere situationen.
- Børnesamtaler. En forholdsvis stor del af kvinderne ønsker, at deres børn får samtaler med en relevant fag-person. Pædagogerne på Kvindehemmet påpeger desuden, at det er vigtigt, at der eksisterer tilbud kun for børn (ikke blot børnesamtaler, men også aktiviteter), hvor de er sat i centrum.

- Samtaler om opdragelse. Behovet for samtaler om opdragelse handler om tre forskellige faktorer. Opdragelse af teenagere er et tema, håndtering af kulturkløfter – når børn har forældre fra to forskellige kulturer – er et andet. Et tredje tema er styrkelse af forældrerollen for kvinder, der er vokset op i hjem, hvor en eller begge forældre har været misbrugere. Der kan være basale forhold vedr. opdragelse og forældrerollen, som de ikke selv har fået med hjemmefra.
- Terapi til mødre. ”Hjælper man børnene, hjælper man også mødre”. Men omvendt gælder der det samme. Flere kvinder har haft depression, og det bliver påpeget af kvinderne, at det er vigtigt at have redskaber til at håndtere dette, når de har deres børn hjemme.
- Pasning. Ikke alle kvinder ønsker det, men nogle efterspørger pasningsmuligheder. For målgruppen gælder f.eks. at eksmanden ikke kan regnes med i tilstrækkeligt omfang, eller at familien ikke nødvendigvis bor i landet. Derfor kan målgruppen have et ekstra behov i forhold til børnepasning. En fast babysitter, der kommer hjemme foretrækkes af de fleste. Krisecentrene kan hjælpe med at foranledige kontakten. Yderligere kan det overvejes, om der kan laves aktiviteter for børn samtidig med arrangementer eller lektiecaféer for kvinderne, da der er en lille gruppe, der gerne vil deltage i sådanne aktiviteter, men ikke uden børn. Dette skal dog ikke forveksles med aktiviteter, hvor børnene er sat i centrum jf. børnesamtalerne.
- Danskundervisning. Sprogundervisning er et tema, som kan være meget væsentligt, også i forhold til børnene. Det er vigtigt, at moren kan læse lektier med barnet, men mest vigtigt, at de kan kommunikere på både deres modersmål og dansk, da der kan opstå tilfælde, hvor barnet vælger det danske sprog som udtryksmiddel. En mulighed kan være, at man ud over generel sprogstøtte etablerer et tilbud om lektiehjælp for mødre og børn sammen, herunder både at de får mulighed for at få lektiehjælp til hver deres opgaver, og at moren får hjælp til at hjælpe barnet.
- Uddannelse. Enlige mødre arbejder og uddanner sig i stort omfang. Kun hvis barnet har helt særlige behov eller problemer – som f.eks. sygdom – kan disse være et problem i forhold til, om moren kan arbejde. Vi ser også en tendens til, at kvinderne fravælger uddannelse til fordel for arbejde, da de har problemer med at få økonomien til at hænge sammen, og da lektielæsningen kræver ekstra tid i forhold til arbejde. For kvinder med børn især vil det være hensigtsmæssigt med hjælp til at søge revalidering eller andre former for økonomisk støtte (legater, bog- og computerindkøb mv.).
- Kontakt til krisecentret. Børnene knytter sig ofte særligt stærkt til krisecentret og taler om centret og de andre børn længe efter, de er flyttet. Muligheden for at deltage i ture eller aktiviteter på krisecentret efter udflytning har en stor betydning, især for børnene.

- Andet. Kvinderne har selv forslået forskellige former for støtte til børn. Det kan handle om økonomisk støtte til fritidsaktiviteter, konfliktløsning i forhold til institutioner eller blot almindelig kontakt med institutioner.

12.6 Praktisk hjælp og rådgivning

Flyttehjælp er altid behageligt, men ikke altid nødvendig. Behovet for praktisk hjælp bliver ofte dækket af netværket, mens behovet for økonomisk hjælp for det meste bliver dækket af kommunen og i mindre omfang af krisecentrene. Begge instanser kan ligeledes hjælpe med at bestille flytning, formidle kontakt til ejendomskontor og den boligsociale rådgiver. Alligevel er der en gruppe af kvinderne, der ikke får hjælp noget sted fra, og som har behov for hjælp. Ikke alle kvinder har et så stærkt netværk, at de kan trække på det ved flytning. Andre kvinder har en stram økonomi og er afhængige af støtte fra kommunen eller andre, men ikke alle er gode til at videreformidle deres behov, som vi har været inde på i de foregående afsnit.

12.6.1 Idé-katalog – hjælp til flytning

Tilbud til den aktuelle flyttesituation er blandt andet:

- Flyttehjælp. Økonomisk støtte til flytning af ting, indkøb af møbler, køleskab mv. samt håndværkere eller formidling af kontakt til ejendomskontoret og den boligsociale medarbejder.
- Udgående medarbejder. En udgående medarbejder kan tjene forskellige funktioner, men i forhold til selve flytningen kan denne være med til at tjekke lejligheden igennem for fejl og mangler samt hjælpe med at få overblik over økonomien og det, der mangler i lejligheden, samt hvem der kan kontaktes med henblik på at få tingene i orden.

12.6.2 Idé-katalog – rådgivning og anden form for hjælp

En meget stor del af kvinderne har haft brug for rådgivning. En del af disse har stadig uløste problemer, som de har brug for hjælp til. En del af disse problemer vil kvinderne kunne søge hjælp til i kommunalt regi, f.eks. gennem sagsbehandleren eller servicebutikken, men da nogle af kvinderne holder sig tilbage i forhold til at have kontakt med myndighederne, er det vigtigt, at der eksisterer alternative tilbud. Desuden kan det handle det om, at kvinderne kan have brug for eksempelvis socialrådgivervejledning uden nødvendigvis at være tilknyttet en fast sagsbehandler.

De problemer, som kvinderne ønsker rådgivning eller hjælp til at løse, kan karakteriseres ved at være mere isolerede problemer set i forhold til en løsning end de problemstillinger, vi behandler i de øvrige temaer, og egner sig således bedre til ambulante tilbud.

- Rådgivningscafé på krisecentret. Et ambulante tilbud vil i mange tilfælde være tilstrækkeligt til at løse de problemer, kvinderne sidder med. Interessen for en ambulante rådgivningscafé på Kvindehemmet, som er åben en eller flere gange om

ugen, er stor. Fordelen ved at have en café, som har åbent til bestemte tider er, at kvinderne ikke behøver at bestille tid eller planlægge at opsøge hjælp, men at de ved, at der er et tilbud, der står til deres rådighed, når de har brug for det. Det at føle sig velkommen samt at vide, at der er sat ressourcer af til én, er et væsentligt aspekt i forhold til de barrierer, vi møder hos målgruppen.

- Rådgivning uden for krisecentrene. Det at komme tilbage på krisecentret kan for nogle føles som et nederlag. Samtidig kan disse kvinder have væsentlige udækkede behov for hjælp, hvorfor det er vigtigt, at man i udflytningsfasen lægger vægt på, at kvinderne introduceres til eksterne støttemuligheder. Evt. kan repræsentanter fra de respektive tilbud inviteres ud på krisecentret som første led i en proces mod at erstatte krisecentret.
- Rådgivningsmedarbejder på tværs af krisecentre. En mulighed er at have en medarbejder, der udelukkende beskæftiger sig med rådgivningssager for kvinder, der ikke bor på krisecenter længere. Da vi forestiller os, at en rådgivningscafé kun skal have åbent på bestemte tidspunkter, vil det være muligt at etablere et samarbejde mellem krisecentrene, hvor krisecentrene lægger lokale til, og hvor en medarbejder er ansat til at arbejde på tværs. Problemstillingerne vil formentlig ligne hinanden, men forholdet til kvinderne vil være knap så personligt, som hvis det var en medarbejder tilknyttet det enkelte krisecenter. For nogle kvinder vil det være en fordel og for andre en ulempe.
- Rådgivning – hjælp til selvhjælp. Kvinderne er interesserede i at lære mere selv og ikke bare vil have andre til at løse problemerne. Interessen for foredrag er stor, men alle kvinder svarer med, at det kommer an på, hvad det handler om. Emner, kvinderne nævner, er alt fra pc-kurser over hvordan man lægger budget, tilmelder sig PBS mv., til foredrag over terapeutiske og selvudviklingsmæssige emner som at sætte sig mål i livet og at lære at tale i forsamlinger. Krisecentrene kan afholde – eller finde steder der afholder – kurser i forskellige emner. Dette kunne også gøres i et samarbejde mellem de forskellige centre.
- Terapi. Mange kvinder har været udsat for vold, og de fleste kvinder har været igennem en krise før, under og måske efter opholdet på krisecenter. Mange har allerede fået hjælp, men der er nogle kvinder, der har givet op i forsøget på at finde den rette hjælp. For de kvinder, der ikke kan finde passende hjælp andetsteds, kan det være en fordel at kunne henvende sig på krisecentret for at få hjælp med at skaffe de rette kontakter eller få samtaler der. Dette bliver allerede i stort omfang praktiseret, men det er vigtigt, at der er ressourcer til at kunne tilbyde muligheden til alle kvinder, der har behov for det.

- Generel udslusningslejlighed. Næsten halvdelen af kvinderne har sagt ja tak til en udslusningslejlighed. Interessen for den generelle udslusningslejlighed er mindre end for lejligheder med uddannelses- eller jobstøtte. De kvinder, der svarer ja til en generel udslusningslejlighed, er særligt fokuserede på muligheden for enten terapi eller støtte til børnene.

12.7 Netværk

Mange kvinder har allerede et netværk i form af familie og venner, som vil kunne hjælpe dem på forskellige måder. Alligevel er der en del kvinder, som ikke har nok kontakt med netværket, hvor netværket er for lille, eller hvor netværket ikke bor i Danmark. Derfor er der en del kvinder for hvem udflytningsituationen bliver ekstra svær, fordi de mangler den støtte, som et netværk kan give.

Der eksisterer mange forskellige former for tilbud, der kan virke netværksskabende, men der er flere kvinder, der er tilbageholdene i denne sammenhæng, og som synes, at det er svært at danne nye relationer, hvilket de begrundet med generthed eller kulturforskelle. Da det at skabe et netværk er meget individuelt, har vi fokuseret på, hvordan krisecentrene kan etablere tilbud, som kan opfylde de behov, som eventuelt må være udækkede, og således fungere som en minimumsbasis, men som samtidig kan virke som en mulighedsgivende ramme for, at kvinder kan etablere nye relationer eller fastholde kontakten til tidligere beboere.

12.7.1 Idé-katalog – netværk

De muligheder, krisecentrene har for at styrke kvindernes netværk eller tilgodese behovet i denne forbindelse, er blandt andet:

- Hjælp til at genskabe kontakt til familie eller genskabe gode relationer. For kvinder, der har mistet kontakten til familien, kan det være en ide at bruge ressourcer på at genskabe den, hvis kvinden ønsker det, da relationen er stærk og netop en ressource, der kan trækkes på i en svær situation.
- Netværkscafé. I krisecenterregi kan der etableres rammer, hvor det bliver lettere at få kontakt med andre. Dette kan f.eks. gøres ved at udvide rådgivningscaféen til en netværkscafé, dvs. hvor man også kan droppe ind for at få en kop kaffe og snakke med de andre kvinder. Fordelen ved at etablere tilbuddet på krisecentret er, at det kan være lettere at tage derhen for kvinder, der har svært ved at opsøge nye steder og mennesker, fordi de allerede har haft deres gang der og kender kvinder og personale i forvejen.

- Aktiviteter. En ide kunne være at stille lokaler til rådighed til fri afbenyttelse. Nogle kvinder har foreslået, at man etablerer et syværksted, eller at man kan lave en madklub. Nogle aktiviteter behøver ikke lokaler. Et andet forslag i den forbindelse er at lave en biografklub. Der er mange muligheder, men det er vores indtryk, at ideerne skal hjælpes meget på vej, og at krisecentrene skal fungere som tovholder.
- Arrangementer. Aktiviteter for tidligere beboere er meget efterspurgt. Vi kan se, at interessen er større end det aktuelle fremmøde, når kvinderne har været inviteret med på ture. Løsningen kan være at lave tilbuddet ofte, i hvert fald en gang om måneden. Et vilkår, som man må acceptere er, at kvinderne ofte har en travl hverdag og ikke altid har tid, når arrangementet lige afholdes. Hvis de har meldt afbud én gang, og der går et år til næste arrangement, kan det være svært at dukke op igen. Hyppige arrangementer – det behøver ikke være ture, men kan også 'bare' være fællesmiddag på krisecentret – tilgodeser de kvinder, der har brug for en kontinuitet i relationen, og det giver samtidig mulighed for, at en kvinde kan melde afbud den ene gang og komme den næste, uden at der er gået alt for lang tid.
- Netværksskabelse på tværs af krisecentre. Det kan være en ide at lave aktiviteter på tværs af krisecentrene. Det er ofte en interesse, der binder mennesker sammen, og da det ikke er sikkert at alle kvinder på et bestemt krisecenter er interesseret i f.eks. det samme foredrag, kan det være en ide at invitere folk fra flere krisecentre.
- Udgående medarbejder. En udgående medarbejder fra krisecentret kan medvirke til at gøre overgangen fra krisecentret – hvor der altid er mennesker tilstede – til egen lejlighed nemmere. Et længerevarende behov tilgodeses bedst via eksempelvis Røde Kors' besøgsvenner, som allerede i stort omfang bruges i dag, men for de kvinder, der har mindre problemer, og som relativt hurtigt falder til i lejligheden, men som alligevel har det svært i starten, vil det være hensigtsmæssigt at etablere funktionen i krisecenterregi og således kun i en overgangsfase.